

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของ
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

รายงานการวิจัย
ของ
เยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2547

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของ
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

บทคัดย่อ

ของ

เยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์

เสนอต่อมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่
มีนาคม 2547

๒303440 ๑

บทคัดย่อ

เยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์, (2547). ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร รายงานการวิจัย กศ.ม. (การศึกษาผู้ใหญ่)

กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ที่ปรึกษา : รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก

การศึกษาเรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทย ณ ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ 3 ด้าน ได้แก่ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ และเพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปรด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพเดิมที่ทำ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัย ได้แก่ ผู้สูงอายุ จำนวน 126 คน ได้มาโดยการสุ่มอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ได้แก่ แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง แบ่งเป็น 3 ตอน ได้แก่ ด้านข้อมูลส่วนตัว ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดงและด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดง การวิเคราะห์การทดสอบด้วยค่าคะแนนที (t-test) และการทดสอบด้วยเอฟ-เทส (F-test)

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นต่อการแสดงโดยรวมและรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับมาก
2. ผู้สูงอายุที่มีความแตกต่างด้านเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกชมรม จำนวนปีที่เข้าชมการแสดง มีความคิดเห็นต่อการแสดงโดยรวมและรายด้านทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. ด้านข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุดมีอาทิเช่น ควรจัดแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ ให้มีหลากหลายมากยิ่งขึ้น ควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายของผู้แสดงให้ดูใหม่และสวยงาม และควรปรับปรุงสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติให้มีความสะดวกยิ่งขึ้น ด้านร้านอาหารและเครื่องดื่ม ด้านการประชาสัมพันธ์ ด้านสถานที่จอดรถ และโทรศัพท์สาธารณะ เป็นต้น

THE OPINIONS OF THE ELDERLY AUDIENCE TOWARDS
THE ORGANIZATION OF THE THAI CLASSICAL DANCE
PERFORMANCE AT THE NATIONAL THEATER,
BANGKOK METROPOLIS

AN ABSTRACT
BY
YAOWALULUK PALAKAWONG

๖
793.319593
๒547๖

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Master of Education degree in Adult Education
At Srinakharinwirot University
March 2004

ABSTRACT

Yaowaluk Palakawong (2004). The Opinions of the Elderly Audience towards the organization of the Thai classical Dance Performance at the National Theater, Bangkok Metropolis.

Research Report for M.Ed Degree in Adult Education

Bangkok : Srinakharinwirot University

Advisor : Associate Professor Dr.Penkhae Prachonpachanuk

The main purpose of the study were to find out the opinions of the elderly audience towards the organization of the Thai Classical Dance Performance at the National Theater, Bangkok Metropolis in 3 areas in type of performance, organization of performance and the environment at the Theater. The audience's opinions varied by age, sex, educational level, former occupation, monthly income, group member and attendance years were also compared.

One hundred and twenty six elderly audience were drawn for the study by proportional sampling technique. Data collection was made by the structured interview guide, comprised of 3 parts : personal data, the opinions towards the performance and suggestion. Data analysis was made by various statistical techniques : percentage, means, t-test and f-test.

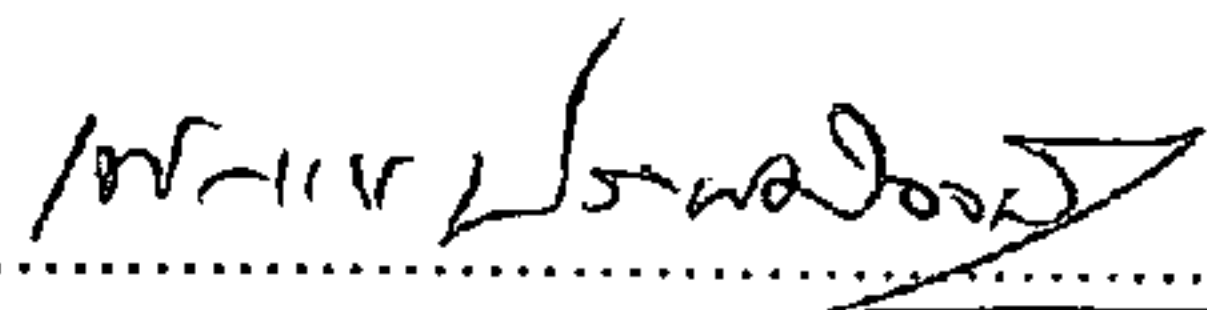
Research results were out a follows :

1. The elderly audience had high levels of opinion towards the organization of the performance by all and in each area.
2. The elderly audience who were different in age, sex, educational level, former occupation, monthly income, group member and attendance years, had no different opinions towards the organization of the performance.

3. The elderly audience suggested that various kinds and more modernized performances should be arranged. More suitable and elegant costumes should be arranged for the performers. The atmosphere and environment at the Theater should be improved. In addition, more convenient services in terms of restaurant, food and drink, car park and communication system should be provided.

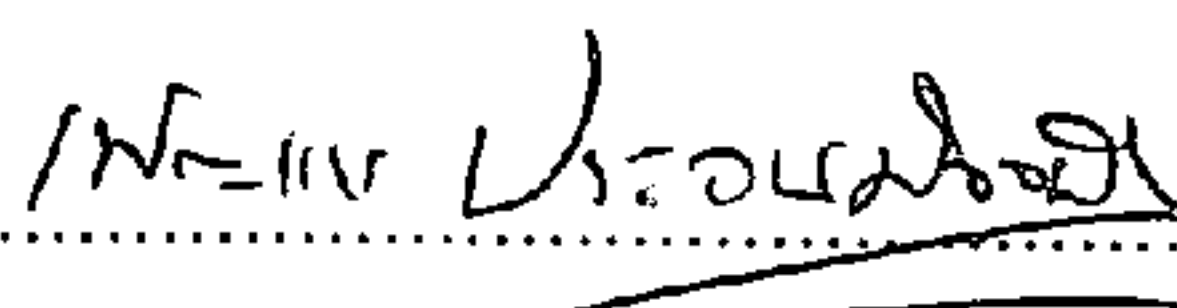
อาจารย์ที่ปรึกษาและคณะกรรมการสอบ ได้พิจารณารายงานการวิจัยฉบับนี้แล้ว
เห็นสมควรรับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอก
การศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒได้

อาจารย์ที่ปรึกษา

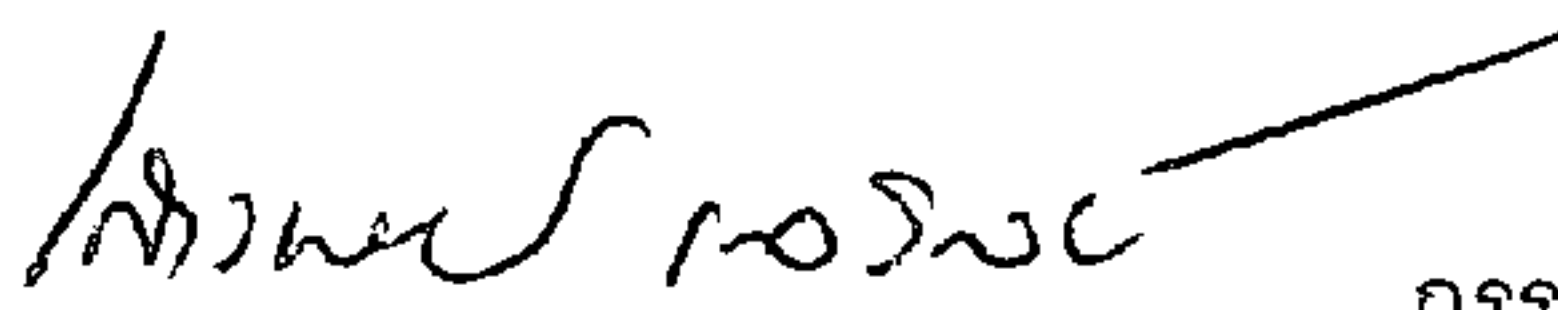
(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก)

คณะกรรมการสอบ

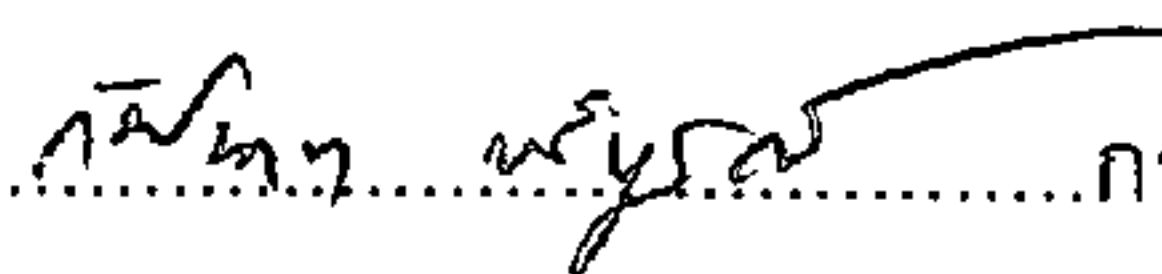
ประธาน

(รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันปัจฉนิก)

กรรมการ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

กรรมการ

(อาจารย์กัมปนาท บริบูรณ์)

อนุมัติให้รับรายงานการวิจัยฉบับนี้ เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญา
การศึกษามหาบัณฑิต วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประธานคณะกรรมการบริหารหลักสูตร

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

วันที่ 31 เดือนมีนาคม พ.ศ.2547

ประกาศคุณูปการ

รายงานวิจัยฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงไปด้วยดีได้เพราะได้รับความช่วยเหลือ ให้คำแนะนำ แก้ไขปรับปรุงเป็นอย่างดีจาก รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจันปัจจนึก อาจารย์ที่ปรึกษา รายงานการวิจัย และให้คำปรึกษาแนะนำด้วยความห่วงใยเป็นอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอกราบ ขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลัย หัวหน้าภาควิชาการศึกษา ผู้ใหญ่ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ที่ให้ความเมตตา เอ็นดู ดูแลอย่างใกล้ชิด ด้วยความ ห่วงใยต่อลูกศิษย์ ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สนอง โลหิตวิเศษ ดร.ราณี รัชพงษ์ อาจารย์กัมปนาท บริบูรณ์ คณาจารย์ในภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ ให้ความรัก ความเอ็นดู ให้คำปรึกษา แนะนำ ให้ความห่วงใย ตลอดมา ตั้งแต่เริ่มเข้าศึกษาจนจบการศึกษา

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ไพโรจน์ ทองคำสุก อาจารย์สมรัตน์ ทองแท้ และ อาจารย์คมสันธู หัวเมืองลาด ที่กรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแบบสอบถามในการวิจัยครั้งนี้

ขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์เฉลิมศักดิ์ เย็นสำราญ นักวิชาการศึกษา 6 มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช ที่ให้ความกรุณาช่วยเหลือการวิเคราะห์ข้อมูล การรวบรวมและ จัดทำรูปเล่มพร้อมทั้งคอยแนะนำให้กำลังใจตั้งแต่ต้นจนกระทั่งงานวิจัยเสร็จสมบูรณ์

ขอกราบขอบพระคุณ คุณพ่อผล นามวงศ์ และคุณแม่ลำพูน ปาลกะวงศ์ ที่คอยดูแล เอาใจใส่ช่วยเหลือให้ทุนการศึกษา และที่สำคัญคือคอยเป็นกำลังใจให้ลูกทุกครั้งที่เกิดความ ท้อแท้ จนลูกประสบผลสำเร็จกระทั่งทุกวันนี้ ลูกขอกราบแทบเท้าคุณพ่อ คุณแม่ มา ณ ที่นี้ด้วย

ขอขอบคุณเพื่อน ๆ พี่ ๆ นิสิตปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ทุกท่าน โดยเฉพาะ ภาควิเศษ รุ่นที่ 14 ที่ให้ความช่วยเหลือ แนะนำ และเป็นกำลังใจมาโดยตลอด ผู้วิจัยรู้สึก ซาบซึ้งและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

เยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	5
ความสำคัญของการวิจัย.....	5
ขอบเขตของการวิจัย.....	6
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	8
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
ประวัติความเป็นมานาฏศิลป์ไทย.....	11
ประวัติสำนักการสังคีต กรมศิลปากร.....	31
แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ.....	43
ทฤษฎีผู้สูงอายุ.....	50
การพัฒนาผู้สูงอายุ.....	58
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	71
สมมติฐานของการวิจัย.....	74
3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	76
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	76
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	76
การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	77
การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	78
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	78
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	78

(จัดทำสารบัญ บทที่ 5 - 215 หน้า)

สารบัญ (ต่อ)

บทที่

หน้า

ภาคผนวก.....	124
ภาคผนวก ก. รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ.....	125
ภาคผนวก ข. หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ.....	127
ภาคผนวก ค. แบบประเมินเครื่องมือวิจัย.....	131
ภาคผนวก ง. หนังสือติดต่อขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย.....	141
ภาคผนวก จ. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง.....	143
 ประวัติย่อผู้วิจัย.....	 154

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1. ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง.....	80
2. ค่าเฉลี่ยความพึงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวมและรายด้าน.....	83
3. ค่าเฉลี่ยความพึงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านประเภทการแสดงเป็นรายข้อ.....	84
4. ค่าเฉลี่ยความพึงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านองค์ประกอบของการแสดงเป็นรายข้อ.....	86
5. ค่าเฉลี่ยความพึงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุ ที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติเป็นรายข้อ.....	91
6. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน.....	93
7. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามอายุ	94
8. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามระดับการศึกษา.....	95
9. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามอาชีพเดิมที่ทำ.....	96

บัญชีตาราง (ต่อ)

ตาราง

หน้า

10. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน.....	97
11. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่ม.....	98
12. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามจำนวนปีที่เข้าชม.....	99
13. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ	100

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในอดีตงานศิลปวัฒนธรรมที่สำคัญของชาติ อาทิ การดูแลรักษาโบราณสถาน โบราณวัตถุ การดนตรี ฟ้อนรำ การช่างประณีตศิลป์ กิจการหอสมุด ฯลฯ ได้กระจายอยู่ตามกระทรวง กรมต่าง ๆ ไม่มีการรวบรวมหรือจัดไว้ในกระทรวงใดกระทรวงหนึ่ง เป็นการเฉพาะ ลักษณะดังกล่าวได้ดำเนินเรื่อยมาจนถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นความสำคัญของงานศิลปวัฒนธรรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศจัดตั้งกรมศิลปากรเป็นครั้งแรกในรัชสมัยของพระองค์ เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ. 2454 พร้อมพระราชทานนามเป็นภาษาอังกฤษว่า "Fine Arts Department " มีตราพระพิฆเนศวร อันหมายถึง ศิลปวิทยาการเจ็ดอย่าง คือ ช่างปั้น จิตรกรรม ดุริยางคศิลป์ นาฏศิลป์ วาดศิลป์ สถาปัตยกรรม อักษรศาสตร์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต เสนาบดีกระทรวงมหรธรร ในขณะนั้นเป็นผู้บัญชาการกรมศิลปากรอีกตำแหน่งหนึ่ง ขึ้นตรงต่อพระเจ้าแผ่นดินและกำหนดให้หน่วยงานต่าง ๆ รับส่งมอบงานต่อกัน ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2454

จนกระทั่งถึงรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ทำให้เงินรายได้ของแผ่นดินไม่พอกับรายจ่าย จึงได้มีประกาศยุบกรมศิลปากร เมื่อวันที่ 19 เมษายน พ.ศ. 2469 ต่อมาภายหลังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งเป็นศิลปากรสถานให้เสวกเอกหม่อมเจ้าอิทธิเทพสรรค์ กฤดากร เป็นผู้อำนวยการ ขึ้นอยู่ในราชบัณฑิตยสภา ตั้งแต่วันที่ 9 มิถุนายน พ.ศ. 2469 เป็นต้นไป (กรมศิลปากร : 2546 : 11-12)

ใน พ.ศ. 2476 มีการตราพระราชบัญญัติจัดตั้งกระทรวงและกรม พุทธศักราช 2476 ขึ้น มีกรมศิลปากร เป็นกรมหนึ่งในสังกัดกระทรวงธรรมการ พระราชบัญญัติดังกล่าวมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 12 พฤษภาคม พ.ศ. 2476 เป็นต้นไป จึงถือว่ากรมศิลปากรตั้งขึ้นเป็นครั้งที่สอง

หลังจากกลับมามีฐานะเป็นกรมแล้ว กรมศิลปากรได้ย้ายสังกัดอีกหลายครั้ง ได้แก่ สังกัดสำนักนายกรัฐมนตรี ใน พ.ศ. 2485 สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2495 ต่อมาได้โอน กลับสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2501 และ พ.ศ. 2545 ได้ย้ายมาสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545 นอกจากนี้ยังมีการปรับปรุง การแบ่งส่วนราชการภายใน เพื่อความเหมาะสมกับสภาพงานและความคล่องตัวยิ่งขึ้น

92 ปี นับแต่แรกสถาปนา ภารกิจของกรมศิลปากร ได้ขยายกว้างออกไปทั้ง ส่วนกลาง และส่วนภูมิภาค มีงานครอบคลุมการอนุรักษ์ ทำนุ บำรุง รักษา และส่งเสริม ศิลปวัฒนธรรมทุกด้าน ทั้งงานช่างศิลปกรรม นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ จดหมายเหตุ หอสมุด วรรณกรรม ประวัติศาสตร์ โบราณคดี และการพิพิธภัณฑสถาน ตลอดจนการให้การศึกษาทางด้าน ศิลปวัฒนธรรมแก่เยาวชนและประชาชนทั่วไป ปัจจุบันส่วนราชการภายในและอำนาจหน้าที่ของ กรมศิลปากรเป็นไปตามกฎกระทรวงแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม พ.ศ. 2545 ดังนี้

- สำนักงานเลขานุการกรม
- สำนักงานการสังคีต
- สำนักโบราณคดี
- สำนักพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
- สำนักวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
- สำนักสถาปัตยกรรมและหัตถศิลป์
- สำนักจดหมายเหตุแห่งชาติ
- สำนักหอสมุดแห่งชาติ
- ตรวจสอบภายใน
- สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

สำนักงานการสังคีต เป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้กรมศิลปากร ซึ่งมีภารกิจหลักในด้านการ อนุรักษ์มรดกทางศิลปะการสร้างสรรค์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม โดยเฉพาะด้านงาน พระราชพิธี รัฐพิธี และพิธีต่าง ๆ ตามจารีตประเพณี นอกจากนี้ยังเป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรีของชาติ รวมถึงการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพมาตรฐานศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี และส่งเสริม สนับสนุน ให้บริการแก่หน่วยงานอื่น ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน

นาฏศิลป์และดนตรีเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า ทั้งเป็นประเพณีศิลปแขนงหนึ่งซึ่งแสดงเอกลักษณ์และเกียรติภูมิของชาติ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ในพระบรมราชจักรีวงศ์ได้ทรงตระหนักถึงความสำคัญของศิลปะดังกล่าว จึงมิได้ทรงทอดทิ้งกลับทรงสนพระทัยดูแลและทรงรับเป็นพระราชภาระอุปถัมภ์บำรุงศิลปะ ศิลปิน เสมอมามิได้ขาด ตลอดจนทรงสนับสนุน ส่งเสริม และโปรดให้พระราชโอรส - ธิดาทุกพระองค์ได้ศึกษาเล่าเรียนนาฏศิลป์ - ดนตรี ดังจะเห็นได้จากคำประพันธ์ ซึ่งนายเสรี หวังในธรรม ศิลปินแห่งชาติและผู้เชี่ยวชาญพิเศษด้านสังคีตศิลป์ กรมศิลปากร แต่งขึ้นด้วยรำลึกพระมหากษัตริย์คุณอันไพศาลในสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่ทรงมีต่อวงการนาฏศิลป์ดนตรีบทหนึ่งว่า

“บุญเมืองจะเฟื่องฟู	รุ่งนภาวงศ์
บุญศาสตร์นาฏดุริยางค์	โอบเอื้อ
บุญปวงศิลปินปาง	จักพิน คืบเหยย
บุญกอบบุญก่อเกื้อ	สยามเกล้ากุมารี”

(92 ปี กรมศิลปากร : 2546 : 86)

ในการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่ให้ความงดงาม อันส่งผลต่อความรู้สึกที่เรียกว่า “สุนทรียรส” ให้เกิดความรู้สึกพึงพอใจ และเกิดความอิ่มเอมใจที่ผู้รับชมพึงรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัส (ธีรเดช กลิ่นจันทร์ : 2545 , 2)

นอกจากนี้แล้ว อาจารย์เสรี หวังในธรรม ได้ให้สัมภาษณ์นิตยสารหลายฉบับว่า การแสดงละคร ผู้ชนะเลิศบท ซึ่งเป็นละครพันทางที่สร้างปรากฏการณ์ใหม่ให้กับโรงละครแห่งชาติ กล่าวคือ ทำรายได้ ระดับ “เงินล้าน” ซึ่งเงินจำนวนนี้หลังจากหักค่าใช้จ่ายแล้ว จะนำมาเข้ากองทุนหมุนเวียนกองการสังคีต ซึ่งจะนำออกมาเป็นเงินเดือนศิลปินอาวุโส 27 – 28 คน ของกรมศิลปากร และละครผู้ชนะเลิศยังนำมาเล่นใหม่ สำหรับผู้ที่พลาดชมตอนแรกๆ และมีผู้ชมจำนวนไม่น้อยก็พอใจที่จะได้ดูอีกหลาย ๆ ครั้ง บางตอนทำสถิติแสดงถึง 50 รอบ เช่น ตอนมั่งตราต้องทวน แม่ทัพคนใหม่ น้ำจันทน์น้ำใจ เป็นต้น และสาเหตุที่คนดูติดละครเรื่องผู้ชนะเลิศนั้น เป็นเพราะเหตุ 3 ประการ คือ เนื้อเรื่องสนุก เพลงไพเราะ และบทบาทผู้แสดง (สตรีสาร : 2531)

การแสดงในครั้งนี้มีผู้ให้ความสนใจเข้าชมต่างเบียดเสียดกันซื้อตั๋วเข้าชมแน่นขนัดทุกรอบ มีผู้เหมารถกันมาจากต่างจังหวัด และแม้แต่ในกรุงเทพฯ เอง ก็มีคนมาคอยเข้าคิว

ซื้อบัตรเข้าชมกันตั้งแต่เช้ามืดและเมื่อเปิดขายบัตร บัตรก็หมดภายในเวลาอันรวดเร็ว (สตรีสาร : 2531 ,31)

จากข้อมูลของโรงละครแห่งชาติ เกี่ยวกับจำนวนผู้เข้าชมละครในแต่ละรอบ จะมีผู้เข้าชม ซึ่งเป็นผู้สูงอายุถึงประมาณ 70% - 80% ของกลุ่มคนชมละครทั้งหมด (จากการสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่ขายบัตรของโรงละครแห่งชาติ วันที่ 3 เมษายน 2546) ในขณะที่จำนวนของกลุ่มผู้เข้าชมในปัจจุบันจะลดลง และหากเปรียบเทียบเมื่อครั้งอดีต แสดงให้เห็นว่า ความสนใจต่อนาฏศิลป์ของคนไทยลดลง แม้ว่าจะให้ความสำคัญแก่การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยดังกล่าวข้างต้นก็ตาม

เท่าที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน ยังไม่เคยมีการทำการศึกษามาก่อนว่า เพราะสาเหตุใดจึงทำให้ผู้เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จึงมีจำนวนผู้เข้าชมลดลง และควรมีการปรับปรุงแก้ไขการแสดงในประเด็นใดบ้าง ผู้วิจัยในฐานะนาฏศิลป์ในกลุ่มงานดังกล่าว จึงมีความสนใจที่จะศึกษาเรื่องความคิดเห็นของกลุ่มผู้สูงอายุ ซึ่งยังคงเป็นกลุ่มผู้เข้าชมการแสดงอย่างต่อเนื่องคงที่มาโดยตลอด เกี่ยวกับการจัดการแสดงใน 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร และเพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนานาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งข้อมูลทั้งหมดนี้เป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยในการพัฒนาปรับปรุงการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ให้มีความเหมาะสมและมีคุณภาพดึงดูดผู้ชมให้กลับเข้ามาได้เหมือนเช่นในอดีต

กลุ่มผู้สูงอายุเป็นกลุ่มผู้เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทย ที่จัดขึ้นโดยสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นประจำอย่างสม่ำเสมอมาโดยตลอด ตั้งแต่ยุคเฟื่องฟูจนถึงยุคปัจจุบัน แม้ในปัจจุบันจะพบว่าผู้เข้าชมการแสดงละครลดน้อยลงไปกว่าเดิมมาก แต่กลุ่มผู้สูงอายุก็ยังคงเป็นกลุ่มผู้ดูส่วนใหญ่ ซึ่งนอกจากจะมีจำนวนมากแล้วยังให้ความสนใจให้ความเมตตา สนับสนุนการแสดงนาฏศิลป์ไทย และเป็นผู้มีคุณูปการต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทย ในฐานะของผู้ร่วมอํารง และส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน และเป็นผู้ได้แลเห็นรูปแบบ ตลอดจนพัฒนาการแสดงของกรมศิลปากรมาเป็นเวลายาวนาน สามารถให้ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต

กรมศิลปากร ที่โรงละครแห่งชาติ ในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างถูกต้องและมีคุณค่า จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ให้มีคุณภาพยิ่งขึ้น

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ใน 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชมการแสดง เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ใน 3 ด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ เดิมที่ทำ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาเป็นข้อมูล เพื่อประกอบการวางแผนปรับปรุงและพัฒนา การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการแสดงให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ชมซึ่งเป็นผู้สูงอายุได้ต่อไป
3. ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการปรับพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า

1. ด้านเนื้อหา ศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชมการแสดงเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ใน 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ
2. ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยคิดจากจำนวนผู้เข้าชมการแสดงสัปดาห์ละประมาณ 1 รอบ รอบละ 1,300 คน เป็นเวลา 1 เดือน (4 รอบ) มีจำนวน 5,200 คน และมีผู้สูงอายุเป็นผู้ชมอยู่ราว 80 % จึงคิดเป็นจำนวน 4,160 คน
3. กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยศึกษาครั้งนี้ ได้มาโดยการสุ่มเอามา 3% ของกลุ่มประชากรข้างต้น ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 126 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Sampling) ให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 50 – 60 ปี จำนวน 42 คน อายุ 61 – 70 ปี จำนวน 42 คน และอายุ 71 ปีขึ้นไป จำนวน 42 คนเท่า ๆ กัน
4. ตัวแปรที่ศึกษา
 - ตัวแปรอิสระ ได้แก่
 - 4.1 เพศ แบ่งเป็น
 - 1) ชาย
 - 2) หญิง
 - 4.2 อายุ แบ่งเป็น
 - 1) 50 – 60 ปี
 - 2) 61 – 70 ปี
 - 3) 71 ปีขึ้นไป
 - 4.3 ระดับการศึกษา
 - 1) ระดับประถมศึกษา
 - 2) ระดับมัธยมศึกษา
 - 3) ระดับอุดมศึกษา
 - 4.4 อาชีพเดิมที่ทำ
 - 1) รับราชการ ทำงานในรัฐวิสาหกิจ องค์กร ห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ
 - 2) ค้าขาย (เจ้าของธุรกิจ ตัวแทนจำหน่าย หาบเร่ ฯลฯ)

- 3) งานด้านการบริการ (ช่างประเภทต่าง ๆ ช่างตัดเสื้อ ช่างทำผม ช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ฯลฯ)
- 4) ทำงานเป็นครั้งคราว ไม่ประจำ หรือทำงานเป็นชิ้น
- 5) ไม่มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน

4.5 รายได้ต่อเดือน

- 1) ต่ำกว่า 5,000 บาท
- 2) 5,000 – 10,000 บาท
- 3) สูงกว่า 10,000 บาท

4.6 การเป็นสมาชิกชมรม หรือกลุ่มทางสังคม

- 1) เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม มากกว่า 2 แห่งขึ้นไป
- 2) เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม 1 แห่ง
- 3) ไม่เป็นสมาชิก หรือกลุ่มของชมรม

4.7 จำนวนปีที่เข้าชมการแสดง

- 1) ต่ำกว่า 5 ปี
- 2) 5 – 10 ปี
- 3) 10 ปีขึ้นไป

ตัวแปรตาม ได้แก่

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย แบ่งเป็น 3

ด้านคือ

ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย

- 1) ด้านประเภทการแสดง
- 2) ด้านองค์ประกอบของการแสดง
- 3) ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ผู้สูงอายุ** ในที่นี้หมายถึง ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ซึ่งมีอายุ 50 ปีขึ้นไป เป็นผู้มีสุขภาพร่างกาย จิตใจ สมบูรณ์ สามารถให้ข้อมูลที่เป็นข้อคิดเห็นได้ดี

2. **สำนักการสังคีต กรมศิลปากร** เป็นหน่วยงานหนึ่งภายใต้กรมศิลปากร สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ซึ่งมีภารกิจหลักในด้านการอนุรักษ์มรดกทางศิลปะ การสร้างสรรค์ และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ทั้งนาฏศิลป์ ดนตรี การศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐานศิลปวัฒนธรรม

3. **ความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย** หมายถึง การรับรู้ความรู้สึกนึกคิดที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ใน 3 ด้าน

3.1 **ประเภทของการแสดง** หมายถึง ความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการแสดงระยะเวลาในการแสดง เนื้อเรื่องที่จัดแสดงในประเภทของการแสดง เช่น การแสดงโขน ละครนอก ละครใน ละครพันทาง ละครดึกดำบรรพ์ ละครเสภา ละครชาตรี การแสดงรำ และระบำ เป็นต้น

3.1.1 **โขน** เป็นมหรสพสำคัญที่เชื่อว่า มีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน แต่ครั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นศิลปะการแสดงที่ผู้แสดงส่วนใหญ่จะสวมหัวโขน แต่งการยืมเครื่อง และเน้นการเต้นให้เข้ากับจังหวะเพลงดนตรี (วงปี่พาทย์) และคำพากย์ – เจรจา เป็นสำคัญ การที่โขนใช้พลากำลังในการแสดงค่อนข้างมาก จึงนิยมให้ผู้ชายและแสดงมาแต่เดิม ในปัจจุบันให้ผู้หญิงร่วมแสดงในบทบาทของตัวนาง

3.1.2 **ละครนอก** เป็นศิลปะการแสดงที่เชื่อว่าได้รับอิทธิพลมาจากละครโนรา เป็นละครที่มุ่งเน้นการดำเนินเรื่องที่สนุกสนาน รวดเร็ว กล่าวได้ว่าเป็นละครของชาวบ้านอย่างแท้จริง แต่เดิมถ้าเป็นละครชาวบ้านจะใช้ผู้แสดงชายล้วน ต่อมาพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย โปรดให้พวกละครหลวงที่แสดงละครในไปแสดงละครนอกได้

3.1.3 **ละครใน** เป็นศิลปะการแสดงประเภทละครรำซึ่งงดงามที่สุด มีความประณีต ทั้งท่ารำ บทร้อง การแต่งกาย และเพลงดนตรี เรื่องที่ใช้แสดงระบุไว้เพียง 3 เรื่องเท่านั้น ได้แก่ รามเกียรติ์ อนุรุธ และอิเหนา ถ้าเป็นละครหลวงให้ผู้หญิงแสดงล้วน แต่เมื่อเป็นละครของผู้อื่นให้ผู้ชายแสดงเท่านั้น ห้ามให้ผู้หญิงแสดง ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงกฎเกณฑ์นี้ตั้งแต่รัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นต้นมา ละครในที่กรมศิลปากร

แสดงกล่าวได้ว่าสืบทอดมาแต่ละครหลวงครั้งรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

3.1.4 ละครพันทาง เป็นศิลปะการแสดงประเภทละครรำในแนวละครนอก คือ การรำรำที่งดงาม เพลงดนตรี และเครื่องแต่งกาย ที่ปรับเปลี่ยนไปตามเชื้อชาติของตัวละคร ดำเนินเรื่องรวดเร็วสนุกสนาน นิยมนำเนื้อเรื่องจากพงศาวดารมาใช้เป็นบทละคร เช่น พงศาวดารมอญ – พม่า เรื่อง ราชาริราช พงศาวดารของชาวไทยภาคเหนือ เรื่อง พระลอ พญาผานอง หรือพงศาวดารจีน เรื่อง สามก๊ก เป็นต้น

3.1.5 ละครตีกด้าบรพ เป็นศิลปะการแสดงประเภทละครรำ ซึ่งปรับปรุงขึ้นในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ที่ผู้แสดงจะต้องขับร้องด้วยตนเอง จุดเด่นของละครประเภทนี้ คือ ดนตรี เพลงร้อง ที่ได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องประสานกับท่ารำของผู้แสดง และมีฉากประกอบตามท้องเรื่อง

3.1.6 ละครเสภา เป็นศิลปะการแสดงประเภทละครรำในแนวละครนอกเช่นกัน โดยเพิ่มการขับเสภาให้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินเรื่อง นิยมแสดงเรื่อง ขุนช้าง – ขุนแผน

3.1.7 ละครชาตรี เป็นศิลปะการแสดงที่พัฒนามาจากละครโนรา และละครนอก เป็นที่นิยมอย่างยิ่งในระดับชาวบ้าน ต่อมาเมื่อกรมศิลปากรนำละครชาตรีเรื่อง พระสุธนกับนางมโนห์รา มาปรับปรุงรูปแบบเป็นละครชาตรีเข้าเครื่อง หรือละครชาตรีเครื่องใหญ่ จึงได้รับความนิยมเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะจากสระโบกขรณี (พราหมณ์จับนางมโนห์รา) ฉากพิธิบูชายัญ (มโนห์ราบูชายัญ) และฉากเมืองท้าวทุมราช (พระสุธนเลือกคู่)

3.1.8 รำ ในปัจจุบัน หมายถึง การแสดงที่ประกอบด้วยผู้แสดงคนเดียว เรียกว่า รำเดี่ยว หรือผู้แสดงสองคน เรียกว่า รำคู่ แต่มีรำบางชนิดที่มีผู้แสดงมากกว่า 2 คน แต่ยังเรียกว่า รำ เช่น รำสีนวล รำวง ฯลฯ โดยมีจุดประสงค์เพื่อแสดงความงดงาม การเคลื่อนไหวของผู้แสดงที่สอดคล้องประสานกับเพลงดนตรี ไม่มุ่งเน้นในเนื้อเรื่องการแสดง

3.1.9 ระบำ ในปัจจุบัน หมายถึง การแสดงที่ประกอบด้วยผู้แสดงจำนวนมากกว่า 2 คนขึ้นไป มีจุดประสงค์เพื่อแสดงความงดงาม ความพร้อมเพรียง การแปรแถวในขณะแสดง ประกอบกับการแต่งกาย และเพลงดนตรีที่ไพเราะ

3.2 องค์ประกอบของการแสดง หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อตัวผู้แสดง บทประกอบการแสดง ดนตรี เครื่องแต่งกาย ฉาก แสง เสียงที่ใช้ในการแสดง เป็นต้น

3.2.1 ผู้แสดง หมายถึง การจัดตัวผู้แสดงอย่างเหมาะสม ให้เข้ากับบทและประเภทของการแสดงในแต่ละครั้ง

3.2.2 บทประกอบการแสดง หมายถึง ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์ เพื่อนำมาใช้ในการขับร้อง เจริญ ประกอบการแสดงทุกครั้ง

3.2.3 ดนตรีประกอบการแสดง หมายถึง ความเหมาะสมของการจัดดนตรี ประกอบการแสดงในแต่ละครั้ง

3.2.4 เครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดง หมายถึง ความเหมาะสมของการจัดและการพัฒนาเครื่องแต่งกาย เครื่องประดับของผู้แสดงอย่างสวยงามสอดคล้องกับเนื้อเรื่องที่แสดง

3.2.5 ฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ หมายถึง ความเหมาะสมของการจัดเครื่องเสริมที่ทำให้การแสดงสามารถสื่อความหมายได้ดีและสมจริง เช่น การจัดฉากแสดง แสง เสียง ประกอบการแสดง เป็นต้น

3.3 ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร แบ่งออกเป็น

3.3.1 สภาพแวดล้อมภายนอก หมายถึง ความเหมาะสมของสถานที่จอดรถ , บริเวณที่นั่งพักรอชมการแสดง , ร้านอาหาร เป็นต้น

3.3.2 สภาพแวดล้อมภายใน หมายถึง ความเหมาะสมของการจัดจุดจำหน่ายบัตร , จุดประชาสัมพันธ์ , เก้าอี้นั่งชมในโรงละคร , ห้องสุขา และเจ้าหน้าที่เดินบัตรพาเข้าชมการแสดง เป็นต้น

บทที่ 2

เอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยนำเสนอเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เรียงลำดับตามหัวข้อต่อไปนี้

1. ความเป็นมาแห่งนาฏศิลป์ไทย
2. สำนักการสังคีต กรมศิลปากร
3. แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
4. ทฤษฎีว่าด้วยผู้สูงอายุ
5. การพัฒนาผู้สูงอายุ
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ความเป็นมาแห่งนาฏศิลป์ไทย

คำว่า “นาฏศิลป์” เทียบเคียงได้กับคำภาษาอังกฤษว่า “*Dramatic Art*” เป็นศิลปะแขนงหนึ่งในประเภทวิจิตรศิลป์ (Fine Arts) ซึ่งรวมถึงแขนงวรรณศิลป์และดุริยางค์เข้าไว้ด้วย ทั้งนี้เพราะนาฏศิลป์มีลักษณะเป็นศิลปะร่วม ซึ่งมีองค์ประกอบหลาย ๆ ด้าน เช่น ศิลปะแห่งการแสดงละคร ฟ้อนรำ การขับร้อง ดนตรี ฯลฯ

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงอธิบายถึงกำเนิดและวิวัฒนาการของนาฏศิลป์ที่ผูกพันกับมนุษย์ดังนี้ “การฟ้อนรำย่อมเป็นประเพณีในเหล่านมนุษย์ทุกชาติทุกภาษา ไม่เลือกที่จะอยู่ ณ ประเทศถิ่นสถานที่ใดในพิภพนั้น คงมีวิธีฟ้อนรำตามวิสัยชาติของตนด้วยกันทั้งนั้น อย่างว่าแต่มนุษย์เลย ถึงแม้สัตว์เดรัจฉานก็มีวิธีฟ้อนรำ ข้อนี้พึงสังเกตเห็นได้ง่ายดังเช่น สุนัข ไก่ กา เป็นต้น เวลาใดสบบอารมณ์ของมันเข้า มันก็เดินโลดกรีดกรายทำกิริยา ท่าทางได้ต่าง ๆ ก็คือ การฟ้อนรำตามวิสัยสัตว์นั่นเอง ปราชญ์ผู้ค้นคิดหามูลเหตุแห่งฟ้อนรำจึงลงเนื้อเห็นเป็นยุติว่า การฟ้อนรำนี้มูลรากเกิดแต่วิสัยสัตว์เมื่อเวทนาเสวยอารมณ์ จะเป็นสุขเวทณาก็ตาม หรือ ทุกขเวทณาก็ตาม “

ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของนาฏศิลป์ไว้กว้าง ๆ ตลอดจนกำหนดการออกเสียงไว้ในพจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ พ.ศ. 2530 ดังนี้

- นาง. นาง - [นาด, นาดะ - นาดตะ -] น. นางละคร, นางฟ้อนรำ, ไทยใช้หมายถึงหญิงสาวสวย เช่น นางนาง นุชนาง (ป. ; ส.)
 นาฏกรรม [นาดตะกำ] น. การละคร, การฟ้อนรำ
 นาฏศิลป์ [นาดตะลิน] น. ผู้ฟ้อนรำ . (ป. ; ส.)
- นาฏก [นาดะกะ (หลัก) , นาดตะกะ (นิยม)] น. ผู้ฟ้อนรำ. (ป. ; ส.)
- นาฏย [นาดตะยะ] ว. เกี่ยวกับการฟ้อนรำ , เกี่ยวกับการแสดงละคร (ส.)
 นาฏยเวที น. พื้นที่แสดงละคร , ฉาก
 นาฏศาลา น. ห้องฟ้อนรำ , โรงละคร
 นาฏยศาสตร์ น. วิชาฟ้อนรำ , วิชาแสดงละคร

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ และโบราณคดี ในหลักศิลาจารึกของพ่อขุนรามคำแหง ปรากฏคำว่า ระเบ้า รำ เต็น มาตั้งแต่ครั้งสุโขทัยสมัยพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ มีความเจริญด้านนาฏศิลป์และการละครในราชสำนักและได้รับการสืบทอดมาโดยตลอด นับตั้งแต่กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรีจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ทำให้เกิดเป็นระเบียบแบบแผนเป็นนาฏศิลป์ที่มีความเป็นมาตรฐาน (ฉันทนา เอี่ยมสกุล : 2545 , 17)

ในสมัยสุโขทัยได้คบหากับชาติที่นิยมอารยธรรมของอินเดีย เช่น พม่า มอญ ขอม ไทยได้รู้จักเลือกเฟ้นศิลปวัฒนธรรมที่ดีของชาติที่สมาคมด้วย แต่ทั้งนี้มิได้หมายความว่าชาติไทยแต่โบราณจะไม่รู้จักการละครฟ้อนรำมาก่อน หากมีการแสดงประเภทระเบ้า รำ เต็น มาแต่สมัยดึกดำบรรพ์แล้ว เมื่อไทยได้รับวัฒนธรรมด้านการละครของอินเดียเข้ามา ศิลปะแห่งการละเล่นพื้นเมืองของไทย คือ รำ และระเบ้า ก็ได้วิวัฒนาการขึ้น มีการกำหนดแบบแผนแห่งศิลปะการแสดงดังกล่าวแล้วข้างต้นว่า “โขน ละคร ฟ้อนรำ” (สุมนมาลย์ นิมนต์พันธ์ : 2532, 96)

มาลินี ดิลกวนิช (2543 : 254 – 278) ได้อธิบายถึงประวัติศิลปะการแสดงของไทยดังต่อไปนี้ คือ

การละคร และการฟ้อนรำนั้นเป็นศิลปะคู่บ้านคู่เมืองมาแต่โบราณหลายศตวรรษ ข้อมูลต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องก็กระจัดกระจายและไม่ชัดเจน จะได้ทราบชื่อของการแสดงต่าง ๆ เช่น หุ่น หนัง โขน ฯลฯ ในหมายรับสั่งการจัดการมหรสพในพระราชพิธี และได้ทราบรูปลักษณะในภาพจิตรกรรมฝาผนัง หรือในภาพเขียนสมุดไทย

นาฏศิลป์ไทยจะรุ่งเรืองเมื่อบ้านเมืองสงบสุขในตอนปลายของกรุงศรีอยุธยาที่เสื่อมสลายไปพร้อมกับการเสียกรุง ครั้งที่ 2 พ.ศ. 2310 สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชทรงฟื้นฟูนาฏศิลป์ขึ้นในสมัยของพระองค์แต่ทรงติดขัดด้วยการสงคราม นาฏศิลป์ไทยได้รับการทำนุบำรุงให้รุ่งเรืองในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์มาโดยตลอด อาจกล่าวได้ว่าการละครและฟ้อนรำในปัจจุบันเป็นผลมาจากการฟื้นฟูบูรณะในตอนต้นกรุงนี้เอง

พระมหากษัตริย์ในสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ทุกพระองค์ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ สนับสนุนค้ำจุนด้านนาฏศิลป์ ดนตรี การละคร และวรรณกรรมบทละครมาโดยตลอด ในด้านหนึ่งทรงช่วยส่งเสริมและอนุรักษ์ศิลปะการแสดงซึ่งเป็นแบบแผนดั้งเดิมไว้มิให้สูญหาย อีกด้านหนึ่งทรงเปิดโอกาสให้ศิลปินแขนงต่าง ๆ ที่มีความรู้ความสามารถได้สร้างสรรค์ผลงานที่ตนสนใจ ผลดีที่ตามมาก็คือ ปรากฏการแสดงมากรูปแบบ หลากหลายลีลาเนื้อหา และความคิดริเริ่มในด้านเทคนิคใหม่ คิดค้นอุปกรณ์ประกอบการแสดงขึ้นใหม่มากมาย การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ เหล่านี้ต้องอาศัยวิทยาการและความก้าวหน้าของศาสตร์และศิลป์ด้านต่าง ๆ อาทิ วรรณคดี ดนตรี สถาปัตยกรรม จิตรกรรม และทัศนศิลป์

นาฏศิลป์หลวงซึ่งเป็นแนวนาฏศิลป์ที่พัฒนาขึ้นในราชสำนักแต่ไหนแต่ไรมา ก็ยังคงเป็นศูนย์กลางที่มีบทบาทสำคัญในการวางรากฐานของนาฏลีลา อันเป็นแบบแผนมาตรฐานทั่วประเทศ ตลอดจนเป็นศูนย์รวมของการแสดงละครซึ่งเป็นที่ยอมรับว่าเป็นมาตรฐานประจำชาติเป็นแนวทางให้แก่ละครของราชสำนักไว้เกือบครบถ้วน รวมทั้งพระราชนิพนธ์บทละครสำหรับแสดงในราชสำนัก ซึ่งเป็นสมบัติอันล้ำค่าทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่ยังคงสืบทอดกันมาจนถึงทุกวันนี้ อาจารย์ผู้สอนนาฏศิลป์ทั้งหลายในวิทยาลัยนาฏศิลป์ และโรงละครแห่งชาติเหล่านี้ได้สืบทอดมรดกทางศิลปะการแสดงที่ตกทอดมาตั้งแต่ยุคสมัยกรุงศรีอยุธยา ธนบุรี และรัตนโกสินทร์ อย่างไม่ขาดช่วง ไม่ว่าเหตุการณ์บ้านเมืองจะเป็นอย่างไร

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ.1932 กรมศิลปากรซึ่งสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ กลายเป็นหน่วยงานรัฐบาลที่รับผิดชอบการฝึกอบรมและสร้างศิลปินทั้งด้านนาฏศิลป์ โขน ละคร และดนตรี มีการจัดวางหลักสูตรในรูปแบบที่ทันสมัย โดยริเริ่มตั้งแต่ชั้นประถมไปจนถึงระดับวิทยาลัย และแบ่งภาคการศึกษาแบบสากล ช่วงเข้านักเรียนนาฏศิลป์จะเรียนวิชาอย่างโรงเรียนสามัญทั่วไป แต่ในช่วงปลายจะเป็นวิชาเกี่ยวกับดนตรี นาฏศิลป์ และการละคร ทั้งครูและนักเรียนของโรงเรียนนาฏศิลป์ร่วมกันจัดการแสดงเป็นประจำตลอดปี โดย

จัดการแสดงที่โรงละครแห่งชาติ นักศึกษาที่จบจากวิทยาลัยนาฏศิลป์จะได้รับประกาศนียบัตร ทางด้านการแสดงนาฏศิลป์ หรือมิฉะนั้นก็จะได้รับปริญญาบัตรระดับอุดมศึกษาในสาขาวิชาการ ศึกษาหรือวิชานาฏศิลป์ (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 254)

วิทยาลัยนาฏศิลป์มีสาขาเปิดสอนทั่วประเทศ มีบทบาทและหน้าที่ให้ความรู้ด้าน นาฏศิลป์ และดนตรีที่ถูกต้องตามแบบแผนของหลวงแก่นักเรียนและผู้สนใจทั่วประเทศ ทั้ง ยังให้คำแนะนำแก่โรงเรียนในท้องถิ่นตามภูมิภาคต่าง ๆ วิทยาลัยนาฏศิลป์มีคณะละครที่จะ เผยแพร่ศิลปะการแสดงทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ ในมหาวิทยาลัยทั้งของรัฐและของ เอกชน มีหลักสูตรปริญญาตรีและวิชาเลือกทางด้านนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย และ ศิลปะการแสดงแบบไทยและแบบสากล อีกทั้งยังมีชมรมนาฏศิลป์ การแสดงและชมรมดนตรี ไทย ซึ่งจัดกิจกรรมอยู่เนื่อง ๆ ในมหาวิทยาลัย สำหรับระดับการศึกษาชั้นประถมและมัธยมต้น นั้นก็ได้บรรจุวิชานาฏศิลป์ไทยและดนตรีไทยเป็นวิชาบังคับอีกด้วย

นักเรียนที่เริ่มหัดนาฏศิลป์ไทยส่วนมากมักเริ่มตั้งแต่อายุระหว่าง 8 – 10 ปี ในระยะ เริ่มแรกจะได้รับการปูพื้นฐานทางด้านจังหวะการรำรำขั้นพื้นฐานก่อน ได้แก่ รู้จักนับจังหวะเพลงช้า และเพลงเร็ว จากนั้นก็จะเริ่มเรียนรู้ท่ารำพื้นฐานของตัวละครแต่ละประเภท เช่น ตัวพระ ตัวนาง ตัวยักษ์ และลิง เป็นต้น ในสมัยโบราณตามแบบแผนดั้งเดิมนั้น แม่ท่าจะมีทั้งสิ้น 108 ท่า สำหรับตัวพระและตัวนาง แต่ในปัจจุบันแม่ท่าลดลงเหลือเพียง 68 ท่า ซึ่งเป็นท่า แม่บทใหญ่ และเหลือ 18 – 20 ท่าซึ่งเป็นท่าแม่บทเล็ก ส่วนตัวยักษ์ในโขมมีท่ารำอยู่ 6 ชุด ตัวลิงมีเหลือเพียง 5 ชุดเท่านั้น

การฝึกรำขั้นตอนต่อไปของนักเรียนนาฏศิลป์ คือ การหัดรำชุดหน้าพาทย์ หมายถึง การรำรำเพื่อแสดงอากัปกิริยา หรือการเคลื่อนไหวที่ในลักษณะและโอกาสต่าง ๆ หรือเพื่อ ประกอบพิธีการบางอย่าง รำหน้าพาทย์ที่ใช้โดยทั่วไปเป็นการเคลื่อนตัวจากสถานที่หนึ่งไปยังอีก สถานที่หนึ่ง ถ้าใช้จังหวะเพลงช้าหรือปานกลางจะเรียกว่า “เพลงเสมอ” แต่ถ้าเป็นจังหวะการ เคลื่อนไหวเร็ว เรียกว่า “เพลงเชิด” นอกจากนี้ยังมีจังหวะเพลงแบบอื่น ๆ สำหรับการกระทำที่ แตกต่างกันไป เช่น เพลงประกอบอากัปกิริยาการกระทำของเทพเทวดาสัตว์ศักดิ์สิทธิ์ก็จะใช้เพลงที่ เรียกว่า “ตระนิมิตร” เพลงประกอบอาการอีกเหิมก้าวร้าวรุนแรงจะเรียกว่า “ดุคพาทย์” หรือ เพลงที่ประกอบอาการประหลาดใจ แสดงความมหัศจรรย์เรียกว่า “เพลงร้ว” เป็นต้น

หน้าพาทย์แต่ละประเภทยังแบ่งย่อยลงไปอีก ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับรายละเอียดในจุดมุ่งหมาย โอกาสรวมทั้งบทของตัวละครนั้น ๆ ทำรำประกอบเพลงหน้าพาทย์เหล่านี้มีความขลังและศักดิ์สิทธิ์ ต่อผู้แสดง ดังนั้นการรำประกอบเพลงหน้าพาทย์ ผู้รำจะต้องมีความตั้งใจจริง มีสมาธิ มีความรู้สึกเคารพบูชาทำเพลงเหล่านี้ด้วย คล้ายกับกำลังอยู่ระหว่างทำพิธีกรรมทางศาสนา หน้าพาทย์บางชุดมีพลังความศักดิ์สิทธิ์ถึงขนาดผู้แสดงต้องระวังมิให้ผิดพลาดได้ หากปฏิบัติตัว ผิดหรือไม่มีความศรัทธาจริงใจ ผลที่ตามมาก็อาจจะเป็นเรื่องร้ายแรงถึงชีวิตได้ ชุดรำหน้าพาทย์ที่ ถือกันมาก คือ ชุดรำพระพิราพ ซึ่งเป็นชุดรำในพิธีไหว้ครูของโขนซึ่งปกติจัดแสดงเป็นชุดแรก ก่อนที่จะแสดงโขน พระพิราพ คือ เทพเจ้าแห่งนาฏศิลป์ ซึ่งเป็นปางหนึ่งของพระศิวะ เป็น ด้านความโหดร้ายทำลายล้าง ด้านที่น่าเกลียดน่ากลัวของพระศิวะ ที่มีของชื่อพระพิราพนี้มี ผู้สันนิษฐานอีกแนวหนึ่งว่า มาจากชื่อของยักษ์ตนหนึ่งซึ่งมีหน้าที่เฝ้าสวนให้พระศิวะ เนื้อเรื่องนี้ปรากฏในเรื่อง รามเกียรติ์ฉบับภาษาไทย ความลึกลับใจเรื่องที่มาจากชื่อพระพิราพยังหาข้อยุติ ไม่ได้

นักแสดงระบำนาฏศิลป์ โขน และละครจะได้ดีหรือไม่นั้น ผู้แสดงต้องเรียนรู้ภาษา ท่าทางของนาฏศิลป์ซึ่งเรียกว่า “ภาษาท่า” ทั้งนี้เพราะเนื้อเรื่อง บทเจรจาในละคร และบทขับ ร้องประกอบนาฏศิลป์ทุกชนิดใช้วิธีแสดงออกด้วยภาษาท่าทางแบบต่าง ๆ โดยวิธีตีความแบบคำ ต่อคำหรือวลีต่อวลี การแสดงอารมณ์ความรู้สึกยังสื่อได้ด้วยการใช้ภาษาท่าทางแบบละครใบ้ซึ่ง ใช้มือเป็นสื่อกลาง ภาษาท่าของนาฏศิลป์หลวงถือว่าเป็นแบบแผนที่กำหนดไว้แล้ว ส่วน นาฏศิลป์พื้นบ้านไม่มีแบบแผนท่ารำหรือภาษาท่าที่ตายตัว ผู้แสดงอาจคิดท่ารำขึ้นใหม่ได้หาก ได้รับแรงบันดาลใจบางประการ

นักแสดงนาฏศิลป์ โขน และละครไทย นอกจากจะต้องรู้ท่าแม่บทและลีลาการ เคลื่อนไหวลักษณะต่าง ๆ อย่างชำชองแล้ว ความสามารถพิเศษของแต่ละคนที่จะแสดงแบบ “ตีบทให้แตก” เป็นสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่จะช่วยให้ศิลปินหรือนักแสดงผู้นั้นได้รับความนิยม จากผู้ชมมากกว่าผู้แสดงคนอื่น ๆ ดังนั้น การที่จะเป็นดารา นาฏศิลป์ที่ดีมีชื่อเสียงได้ จึงต้อง อาศัยการเรียนรู้จากแบบแผน หรือแม่บทควบคู่ไปกับการรู้จักใช้พรสวรรค์ในตัวมาสร้างสรรค์ ลีลาที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนด้วย

การพัฒนาศิลปะการแสดงในสมัยอยุธยาที่มีทั้งที่เป็นโขนและละคร รูปแบบของละครที่ เก่าแก่ที่สุดแบบหนึ่ง คือ โนราชาตรีของภาคใต้ ซึ่งผสมผสานศิลปะท่ารำแบบของไทยและของ

อินเดีย รวมทั้งผนวกทำร้ายพื้นบ้านของภาคใต้ไว้ด้วยเพื่อคงเอกลักษณ์ท้องถิ่นเอาไว้ ละครที่ได้รับอิทธิพลจากโนราชาตรีในเวลาต่อมา คือ ละครชาตรีของภาคกลาง ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ส่วนละครรูปแบบอื่นที่สำคัญได้แก่ ละครนอก ซึ่งเป็นละครที่แสดงโดยชายล้วน ในระยะแรกมีลีลาแบบชาวบ้านไม่ประณีตพิถีพิถันนัก ในภายหลังละครนอกใช้ผู้แสดงแบบชายจริงหญิงแท้ ละครที่สำคัญอีกแบบหนึ่ง คือ ละครใน ซึ่งแสดงในราชสำนักฝ่ายใน ผู้แสดงใช้ผู้หญิงล้วน

มาถึงสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 19 ปรากฏละครสมัยใหม่ขึ้นหลายรูปแบบ ซึ่งส่วนใหญ่พัฒนามาจากละครนอกและละครใน เช่น ละครดึกดำบรรพ์ ละครพันทาง ละครร้อง และลิเก เป็นต้น เนื่องจากลิเกมีวิธีเสนอเรื่องราวที่ตลกสนุกสนาน และยังคงมีสาระกินใจชาวบ้านมากกว่าละครรูปแบบอื่น จนถึงทุกวันนี้ลิเกก็ยังคงเป็นละครร้องและร่ายอดนิยมของประชาชนทั่วไป ในขณะที่ละครร้องประเภทอื่น ๆ ชบเซาลง และจะเปิดการแสดงเป็นครั้งคราวเท่านั้น เพื่อจะได้อนุรักษ์ศิลปะการแสดงของไทยแบบเก่ามิให้สูญหายไป โดยได้รับความร่วมมือระหว่างกรมศิลปากรและโรงละครแห่งชาติ

ศิลปะการแสดงของไทยอันประกอบด้วย 3 หมวดใหญ่ คือ นาฏศิลป์ โขน และละคร นับว่ามีความเด่นและสำคัญในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ทัดเทียมกับอินโดนีเซีย ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

นาฏศิลป์

นาฏศิลป์ของไทยสามารถจำแนกออกเป็น 2 ระดับ คือ นาฏศิลป์พื้นบ้านหรือนาฏศิลป์ท้องถิ่น กับนาฏศิลป์หลวงหรือนาฏศิลป์ชั้นสูง

การร่ายรำทำนาฏศิลป์ไทย ขึ้นอยู่กับการรู้จักจัดวางและเหลี่ยมให้สอดคล้องดูดี ได้สัดส่วน เหมาะสมกับการวางท่าของลำตัว การจัดวางและเหลี่ยมของตัวพระหรือผู้รำฝ่ายชายจะมีลักษณะกางออกและวงกว้างมากกว่าของตัวนางหรือผู้รำฝ่ายหญิง ลีลาการเคลื่อนไหวด้านนิ้วมือ เพื่อบ่งบอกความหมายต่าง ๆ ซึ่งอินเดีย เรียกว่า “มุทรา” นั้น ถูกดัดแปลงให้เหลือเพียงท่าร่าง่าย ๆ ไม่ก็ท่า เช่น ท่าจีบ ท่ากรายมือ ฉายมือ จังหวะกระทบของปลายเท้าของนาฏศิลป์ไทยก็ช้ากว่าต้นตำรับอินเดีย ทำนาฏศิลป์ของไทยนั้นนิ้วเท้าจะงอขึ้น ส่วนของอุ้งเท้าวางราบกับพื้น จัดวางในท่าท่ามุ่มกับขา จะไม่ใช้ปลายเท้าจิกลงพื้นอย่างของอินเดีย ส่วนศีรษะและคอวางท่าเอียงเล็กน้อย ให้ดูรับกับลำตัวและไหล่ซึ่งตั้งตรงผึ่งผาย การเคลื่อนไหวย้าย

ระหว่างร่างกายจะกระทำในทิศทางที่เป็นแนวเฉียงไปทางซ้ายหรือขวา ไม่นิยมทำท่าในลักษณะ ปิดตัวหรืออตัว ยกเว้นระบำของภาคใต้ เช่น โนราชาตรี สิ่งทีกล่าวนำข้างต้นนี้เป็นหลักทฤษฎี การรำอย่างกว้าง ๆ ของระบำและนาฏศิลป์ไทย

โขน

โขน คือ การแสดงทำรำ ท่าเต้น การออกท่าให้เข้ากับดนตรี ผู้แสดงสวมหัวโขน ยกเว้นตัวละครที่เป็นมนุษย์และเทวดา ผู้แสดงไม่ขับร้องหรือเจรจาด้วยตนเอง แต่จะมีผู้ขับร้อง และผู้พากย์บรรยายเรื่องและกล่าวเจรจาแทน

คำว่า “โขน” สันนิษฐานว่าน่าจะมาจากคำในภาษาเขมร “ละคร” (Lakhol) หรือ “ละครคน” (Lakhon Khol) ซึ่งมีความหมายว่า “ละครรำ” และ “ละครรำของราชสำนัก” ตามลำดับ จนทุกวันนี้ นักวิชาการยังถกเถียงกันถึงประวัติความเป็นมาที่แท้จริงของโขน ในหลักศิลาจารึก หลักที่ 8 สมัยพระเจ้าลิไท แห่งกรุงสุโขทัยซึ่งมีชื่อเรียกว่า “จารึกเขาสมนนุญ” กล่าวถึงคำว่า “เต้น” เป็นกิริยา บอกอาการแสดงโดยใช้เท้าและขาขยับในลักษณะต่าง ๆ ซึ่งใช้กับการแสดง โขน หลักศิลาจารึกนั้นเป็นหลักฐานเก่าแก่ที่สุดที่พบเกี่ยวกับการเต้นแบบโขน ซึ่งมาจากลีลา การชวยเท้าของทหารเวลายกทัพออกศึกให้เกิดความอึกเขิมคึกคักตามจังหวะกลอง ตำนาน การแสดงโขนปรากฏในพงศาวดารสมัยกรุงศรีอยุธยาและสมัยรัตนโกสินทร์ ในสมัยก่อนเรียกว่า การแสดง “ชักนาคดึกดำบรรพ์” ในพิธีอินทราภิเษก โดยในการแสดงนี้แบ่งผู้แสดงออกเป็น 2 ฝ่าย ฝ่ายอสูรกับฝ่ายเทวดาทั้งสองฝ่ายต่อสู้กันและผลสุดท้ายฝ่ายอสูรพ่ายแพ้ พิธีอินทราภิเษก นี้เชื่อว่าเป็นประเพณีในศาสนาฮินดูซึ่งไทยได้รับมาจากเขมร จะเห็นว่าที่นครวัดนครธมใน กัมพูชา ซึ่งสร้างขึ้นในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 2 ตรงกับสมัยของพระเจ้าชัยวรมันที่ 2 (ค.ศ. 1113 – 1150) ปรากฏรูปแกะสลักนูนต่ำว่าด้วยเรื่องราวของพิธีอินทราภิเษก จึงน่าเชื่อถือว่าการแสดง ชักนาคดึกดำบรรพ์ในพิธีอินทราภิเษกคงจะพัฒนามาเป็นการแสดงโขนในภายหลัง

การแสดงอีกชนิดที่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับโขน คือ “หนังใหญ่” ซึ่งเป็นศิลปะแห่ง การพากย์เจรจา รวมทั้งท่าทางเต้นของคนเชิดหนังก็มีส่วนคล้ายการเต้นของโขน การแสดง หนังใหญ่ปรากฏตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 14 – 15 แล้ว คือ ตรงกับช่วงปลายสมัยสุโขทัยต่อกับ ช่วงต้นสมัยอยุธยา และพัฒนามาเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์ในปลายสมัยอยุธยา หนังใหญ่เป็น ศิลปะการแสดงที่มีควมคู่มากับโขนและมักแสดงด้วยกัน โดยอาจจะเริ่มต้นด้วยการแสดงหนัง ใหญ่ก่อน หรืออาจจะแสดงหนังใหญ่พร้อมไปกับโขน ในลักษณะหลังนี้เรียกว่า “โขนหน้าจอ”

การแสดงพร้อม ๆ กันนี้บางที่เรียกว่า “หนังสือตัวไขน” นักวิชาการบางท่านเชื่อว่าไขนพัฒนามาจากหนังสือ เพราะไขนเป็นการแสดงที่มีรายละเอียดเพิ่มมากขึ้น แต่บางท่านก็ถกเถียงว่า ศิลปะทั้งสองต่างก็เกิดขึ้นจากรากฐานอันเดียวกัน คือ เป็นศิลปะการแสดงที่เน้นการจัดภาพงดงาม คล้ายภาพจิตรกรรมเพื่อแสดงเรื่องราวในรามเกียรติ์ นอกจากนี้การแสดงทั้งสองยังอาศัยบทขับร้อง คำพากย์ บทเจรจาแบบเดียวกัน แต่งด้วยภาษาฉันทลักษณ์อันไพเราะ มีทั้งกาพย์ฉันท์ และร่าย ผู้แสดงทั้งไขนและหนังสือต่างได้รับอิทธิพลซึ่งกันและกัน ผู้แสดงไขนแสดงลีลาจัดทำสวยงามแบบหนังสือ ส่วนผู้ขีดหนังสือเด่นออกท่าทางคล้ายผู้แสดงไขน

การแสดงกระบี่กระบอง ของไทยมีส่วนช่วยพัฒนาการแสดงไขนในฉากที่ใช้ศิลปะการต่อสู้ เพราะในเรื่องรามเกียรติ์ มีฉากรบบ่อยครั้ง ลีลาการต่อสู้ในเชิงกระบี่ กระบอง พลอง และอื่น ๆ จึงได้รับการปรับปรุงและนำมารวมไว้ในการแสดงไขน กล่าวโดยสรุปไขนเกิดจากการพัฒนาการแสดง 3 ประเภท คือ การแสดงชกนาคศึกดำบรรพ์ การแสดงหนังสือใหญ่ และการแสดงกระบี่กระบอง

ก่อนหน้าปี ค.ศ. 1930 ผู้แสดงไขนเป็นชายล้วน หลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครองในปี ค.ศ. 1932 ผู้แสดงหญิงได้รับอนุญาตให้เข้าร่วมการแสดงไขนโดยรับบทตัวนาง จากนั้นมาลีลาการร่ายรำของไขนจึงได้รับอิทธิพลจากลีลานาฏศิลป์แบบละครในมาด้วย ผู้ที่มีคุณูปการต่อการพัฒนาด้านบทเพลงและคำร้องอันหวานซึ้งไพเราะก็คือ สมเด็จพระบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ (ค.ศ. 1863 - 1947) เจ้าฟ้าพระองค์นี้ยังได้ทรงดัดแปลงการแสดงแบบใหม่ขึ้นในยุคของท่านที่เรียกว่า “ละครดีกดำบรรพ์” ซึ่งปัจจุบันนำมาใช้ในการแสดงไขนด้วย (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 260)

พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 (ค.ศ. 1910 – 1925) ทรงสอดแทรกความคิดการเมืองร่วมสมัยเข้าไปในการแสดงไขนซึ่งจัดแสดงขึ้นราชสำนัก โดยมีพระราชประสงค์ คือ เพื่อฝึกให้ศิลปินหลวงและผู้ใกล้ชิดพระองค์เกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมเก่าแก่ของชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งศิลปะการออกแบบโบราณที่ปรากฏในไขน นอกจากนี้ยังทรงสอนให้รู้จักใช้ศิลปะการละครเป็นเครื่องมือในการเผยแพร่สั่งสอนทำความเข้าใจเกี่ยวกับนโยบายทางการเมือง เพื่อสนับสนุนระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อีกด้วย พระองค์ทรงพระราชดำริให้จัดตั้งโรงเรียนฝึกนาฏศิลป์ของราชสำนัก โดยรับลูกหลานข้าราชการและชนชั้นกลางเข้ารับการศึกษามีต้องจ่ายค่าเล่าเรียน พร้อมกับฝึกการแสดงไขน

ในโรงเรียนแห่งนี้ด้วย แต่ในภายหลังโรงเรียนแห่งนี้กลายเป็นสถาบันฝึกลูกเสือและมหาดเล็กประจำพระองค์ เรื่องราวที่พระองค์ทรงเลือกให้แสดงโขนล้วนเป็นเรื่องที่แสดงความจงรักภักดีต่อราชบัลลังก์ และความเสียสละเพื่อประเทศชาติ ดังนั้นโขนจึงได้พัฒนามาอีกระดับหนึ่งกลายเป็นศิลปะที่ปรับตัวไปกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมไทย

หลังจากที่ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงระบอบการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยแล้ว คณะโขนหลวงหรือโขนราชสำนักถูกโอนมาสังกัดกรมศิลปากร ซึ่งอยู่ภายใต้การดูแลของกระทรวงศึกษาธิการ แนวโน้มของการจัดการดูแลการฝึกโขนและการพัฒนาการแสดงมีลักษณะเป็นไปในทางการศึกษามากกว่าเพื่อศิลปะหรือเพื่อการเมือง เรื่องราวที่ตัดตอนมาแสดงมักเลือกเรื่องที่เหมาะกับผู้ชมที่เป็นนักเรียนนักศึกษา บทพากย์และการรำก็ตัดทอนให้สั้นลง เพื่อที่จะได้ดำเนินเรื่องอย่างกระชับรวดเร็ว ช้ายังแทรกบทตลกเป็นระยะเพื่อดึงดูดผู้ชมรุ่นเยาว์ รวมทั้งพยายามนำเทคนิคการแสดงสมัยใหม่ที่ตื่นตาตื่นใจเข้ามาใช้ สำหรับเครื่องแต่งกายนั้นก็ได้มีการออกแบบให้วิจิตรงดงามยิ่งขึ้น มีการนำแสดงสีเสียดมาใช้ในการแสดงเพื่อให้ประทับใจผู้ชมยุคใหม่ ในปัจจุบันการฝึกแสดงโขนเป็นที่นิยมในโรงเรียนต่าง ๆ ในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยก็ให้ความสนใจศิลปะการแสดงโขนอยู่มาก นับว่าเป็นศิลปะประจำชาติรูปแบบหนึ่งที่สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันยาวนานกว่า 400 ปีแล้ว

ลักษณะการแสดงของโขนมีลีลาที่แตกต่างกัน 5 ชนิด คือ

1. โขนกลางแปลง แสดงกลางแจ้งบนพื้นสนาม ไม่มีการสร้างโรงหรือเวที ใช้ธรรมชาติเป็นฉาก คล้ายกับการแสดงชักนาคดึกดำบรรพ์ เรื่องราวที่ตัดตอนมาแสดงส่วนใหญ่เกี่ยวกับการยกทัพ และการรบ ดนตรีใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้าอย่างน้อย 2 วง ประกอบด้วย ปี่กลาง ระนาด ซอวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด อยู่ด้านซ้ายและขวาของสนาม ผลัดเปลี่ยนกันบรรเลง ใช้วิธีการบรรยายเรื่องด้วยการพากย์และเจรจาเท่านั้น ไม่มีขับร้อง

2. โขนโรงนอกหรือโขนนั่งราว คือ การยกโขนกลางแปลงมาแสดงในโรง บนเวทีที่มีฉากประกอบมีราวพาดตามส่วนยาวของโรงสำหรับให้ตัวละครสูงศักดิ์ฝ่ายชายนั่งแสดง ตัวละครสูงศักดิ์ฝ่ายหญิงนั่งตั้งต่างหาก ข้างเวทีด้านซ้ายและขวามีร้านเล็ก ๆ ยกพื้นสูงกว่าเวทีเล็กน้อยสำหรับตั้งวงปี่พาทย์และบทเจรจาเช่นเดียวกัน

3. โขนโรงใน เป็นการแสดงโขนที่นำเอาศิลปะของละครในเข้ามาใช้ กล่าวคือ มีบทพากย์และเจรจาอย่างโขน แต่มีต้นเสียงและลูกคู่ร้องอย่างละครใน ทั้งยังนำเอาระบำรำฟ้อนแบบละครในมาใช้ มีตั้ง 2 ตัวให้ผู้แสดงนั่ง วางไว้ด้านข้าง 2 ด้าน หันหน้าออกเวที มีม่าน

และฉากตกแต่งเหมือนละครใน เครื่องดนตรีประกอบการแสดงโขนโรงในเพิ่มจากปี่พาทย์เครื่องห้าเป็นวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ ประกอบด้วย ปี่ใน ปี่นอก ระนาดเอก ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้ม ฉ่องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบ ฉ่องโหม่ง การวางเครื่องดนตรีทั้งสองวงยังคงวางไว้ทางซ้ายและขวาเหมือนเดิม แทนของนักดนตรียกสูงให้ได้ระดับเดียวกับเวทีแสดง (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 261)

4. โขนหน้าจอ เป็นโขนที่แสดงหน้าจอของหนังใหญ่ เดิมมีการปล่อยตัวโขนออกมาเล่นสลับการเชิดหนัง เรียกว่า “หนังติดตัวโขน” ต่อมาเมื่อผู้ชมไม่ใคร่นิยมดูหนังใหญ่ จึงปล่อยโขนมาเล่นตลอดเวลา จอหนังใหญ่ก็ยังคงซึ่งไว้ตามเดิม สำหรับดนตรีได้ลดลง ปี่พาทย์สำหรับบรรเลงเหลือเพียงวงเดียว ตั้งอยู่หน้าโรงหันไปทางผู้แสดงเพื่อสะดวกในการบอกหน้าพาทย์หรือบอกปี่พาทย์ให้บรรเลงรับอย่างหนังใหญ่

5. โขนฉาก คือ การแสดงโขนที่สร้างฉากประกอบเนื้อเรื่องซึ่งเป็นแนวการจัดแสดงละครแบบสมัยใหม่ การแสดงโขนฉากนี้เริ่มมีขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ใช้ศิลปะการแสดงแบบโขนโรงใน มีบทร้อง มีกระบวนรำ มีท่าเต้น มีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ตามแบบละครใน บทที่แสดงมีการปรับปรุงตัดตอนให้กระชับรวดเร็วทันใจมิให้อึดอัดน่าเบื่อเพื่อปรับให้เข้าผู้ชมในยุคสมัยใหม่ที่ไม่ชอบดูอะไรยืดเยื้อเสียเวลา การแสดงโขนของกรมศิลปากรในปัจจุบัน ก็คือ โขนฉาก นั่นเอง (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 262)

โขนแสดงเรื่องราวที่ตัดตอนมาจากรามเกียรติ์ทั้งสิ้น เนื้อเรื่องแต่ละตอนก็นำมาแสดงเน้นแนวคิดหรือปรัชญาพุทธศาสนา คือ ธรรมะย่อมชนะอธรรม หรือ ความดีย่อมชนะความชั่ว ฉากที่ตื่นตื้นเต้นเร้าใจที่นิยมจัดแสดง คือ ฉากรบระหว่างพระรามกับทศกัณฐ์ การแสดงมักจบลงตอนที่ฝ่ายทศกัณฐ์สิ้นชีพในท้ายที่สุด แต่การแสดงโขนบนเวทีไม่นิยมแสดงฉากการตายของทศกัณฐ์ เพราะถือเคล็ดว่าจะนำโชคร้ายและความหายนะมาสู่คณะละคร

ตามประเพณีดั้งเดิม การแสดงโขนจะเริ่มต้นด้วยการแสดงที่เรียกว่า “จับลิงหัวค้ำ” ซึ่งเป็นเหตุการณ์สั้น ๆ เกี่ยวกับฤๅษีตนหนึ่งกับลูกศิษย์ที่เป็นลิง 2 ตัว ลิงขาวตัวหนึ่ง ลิงดำอีกตัวหนึ่งเป็นสัญลักษณ์แทนความดีและความชั่ว ลิงดำซึ่งเป็นตัวร้ายมีปัญหามองขวางผู้อื่น ถูกลิงขาวผู้ปฏิบัติแต่คุณงามความดีได้รับศีลรับพรจากฤๅษี สิ่งนี้สื่อให้เห็นชัดเจนจากเรื่องจับลิงหัวค้ำ คือ คติที่ว่า ทำได้ได้ดี และความชั่วย่อมพ่ายแพ้ความดี หลังจากชุดนี้แสดงจบแล้วก็จะเริ่มการแสดงโขนเรื่องรามเกียรติ์ แนวคิดหรือคติธรรมที่ได้จากเรื่องรามเกียรติ์ก็คล้ายคลึงกัน

คือ ความดีเยี่ยมชนะความชั่ว เรื่องพระรามปราบทศกัณฐ์นั้นแสดงให้เห็นภาพลักษณ์เชิงเปรียบเทียบของสองฝ่ายที่ตรงกันข้าม ให้มองเห็นภาพชีวิตที่แตกต่างกันของฝ่ายธรรมะกับฝ่ายอธรรมในแง่มุมต่าง ๆ เช่น ครอบครัว สังคม การเมือง การปกครอง ตลอดจนบุคลิกและอุปนิสัยใจคอส่วนตัว ความซับซ้อนของจิตใจ เป็นต้น ทั้งนี้ก็เพื่อฝึกให้ตนรู้จักศึกษามนุษย์จากมุมมองที่กว้างไกลและรอบด้าน เพื่อสั่งสอนอบรมด้านการเมือง สังคม จริยธรรม ศาสนา และอื่น ๆ อีกด้วย นอกจากนี้สิ่งเหล่านี้แล้ว โขนยังสอดแทรกการแสดงตลกเพื่อความบันเทิงผ่อนคลายแก่ผู้ชม โดยกำหนดให้ตัวตลกเป็นลิง ยักษ์ หรือจำเริญในราชสำนักซึ่งไม่ได้สวมหน้ากากมาพูดคุยกับผู้ชมมีอารมณ์ขันและคมคายหลักแหลม (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 264)

เครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนมีการพัฒนามาตามลำดับ ในสมัยอยุธยาใช้วงปี่พาทย์เครื่องห้า อันประกอบด้วย ปี่กลาง ระนาดเอก ฆ้องวงใหญ่ ตะโพน กลองทัด และฉิ่ง พร้อมกับโกร่งสำหรับตีให้จังหวะด้วย สำหรับโขนกลางแปลงเพิ่มปี่พาทย์เครื่องห้าเป็น 2 วง หรือมากกว่าเนื่องจากบริเวณการแสดงกว้างขวาง ต่อมาเมื่อมีการปลูกโรงเป็นกิจจะลักษณะสำหรับใช้โขนโรงนอก จึงใช้วงปี่พาทย์เพียง 2 วง โดยปลูกร้านสำหรับตั้งวงดนตรีอยู่ต่างหากข้างโรงโขนด้านซ้าย 1 วง ทางขวา 1 วง ผลัดกันบรรเลง ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช รัชกาลที่ 1 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ เพิ่มเครื่องดนตรีกลองทัดเป็น 2 ใบ ในสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 เพิ่มวงปี่พาทย์เครื่องใหญ่ซึ่งประกอบด้วย ปี่ใน ปี่นอก ระนาดเอก ระนาดทุ้มไม้ ระนาดเอกเหล็ก ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องวงเล็ก ตะโพน กลองทัด ฉิ่ง ฉาบ และฆ้องโหม่ง ส่วนโกร่งยังคงมีอยู่ เมื่อโขนวิวัฒนาการมาถึงโขนโรงใน วงปี่พาทย์ทั้ง 2 วงใช้ตั้งกับพื้นเสมอกับที่แสดง สำหรับโขนหน้าจอใช้ปี่พาทย์ 1 วง ตั้งอยู่หน้าโรงหันหน้าเข้าหาตัวแสดง แต่ต่อมากรมศิลปากรเปลี่ยนมาตั้งใกล้กับต้นเสียงและลูกคู่ข้างหลังจอ หันหน้าออกมาทางหน้าโรงเพื่อมิให้บังคนดู ส่วนโขนฉากใช้วงปี่พาทย์เช่นเดียวกับโขนโรงใน

เพลงที่ใช้บรรเลงประกอบโขนกลางแปลงและโขนนั่งราว มีเฉพาะเพลงหน้าพาทย์ซึ่งมีหลายเพลงด้วยกัน สำหรับประกอบการแสดงอากัปกิริยาการเคลื่อนไหวที่แตกต่างกัน เช่น การยกทัพ การสู้รบ การเหาะเหินบนอากาศ เดิน นอน และทำท่าแสดงอภินิหาร เป็นต้น เพลงหน้าพาทย์มีชื่อเรียกเฉพาะ เช่น เพลงเชิด เพลงเสมอ เพลงตระ เพลงรัว ฯลฯ เพลงหน้าพาทย์เหล่านี้ ถือเสมอเป็นสิ่งที่ศักดิ์สิทธิ์ต้องแสดงด้วยความรู้สึกที่เคารพบูชาเสมือนกำลัง

ประกอบพิธีกรรม สำหรับโขนโรงใน โขนหน้าจอและโขนฉากใช้ทั้งเพลงหน้าพาทย์และเพลงร้องแบบละครในด้วย

เนื่องจากตัวแสดงส่วนใหญ่ของโขนต้องสวมหัวโขน จึงต้องมีผู้พากย์และเจรจาแทน แม้ตัวแสดงบางตัวที่ไม่ต้องสวมหัวโขน ก็ยังคงใช้ผู้อื่นพากย์และเจรจาเช่นกัน และเมื่อโขนวิวัฒนาการมาเป็นโขนโรงใน โขนหน้าจอ และโขนฉาก ก็เพิ่มผู้ขับร้องแบบละครใน คือ มีผู้ขับร้องตันเลียงและลูกคู่ ผู้แสดงจะเป็นผู้เต้นและรำให้สอดคล้องกับบทพากย์ บทเจรจา และบทขับร้อง

บทพากย์ ส่วนใหญ่เป็นกาพย์ยานีและกาพย์ฉบัง เมื่อพากย์จบแต่ละบท ตะโพนจะตีรับเป็นการทำให้กลองทัดตีตาม แล้วผู้แสดงในโรงจะร้อง “เพี้ย” เป็นการรับขึ้นพร้อม ๆ กัน บทพากย์โขนแบ่งออกเป็น 6 ชนิด

1. พากย์เมืองหรือพากย์พลับพลา ใช้เวลาตัวเอกออกท้องพระโรง ประทับในปราสาทพลับพลา ผู้พากย์สามารถใส่อารมณ์ลงในบทเพลงนั้น เช่น รัก ดีใจ โกรธ เสียใจ
2. พากย์รถและช้าง ม้า ใช้ในกรณีตัวแสดงออกรบซึ่งอาจจะทรงพาหนะเป็นรถ หรือช้าง ม้า หรือใช้ชมพาหนะและไพร่พล การพากย์ชนิดนี้ต้องระวังในเรื่องจังหวะและความพร้อมเพรียงเนื่องจากไพร่พลมีจำนวนมาก ถ้าพากย์ได้จังหวะที่เหมาะสมก็จะดูคึกคักและงดงาม
3. พากย์ไ้อ้ ใช้ในโอกาสที่ตัวละครเสรำโศก รำพัน คร่ำครวญ ร้องให้ วิธีการพากย์ไ้อ้มีดนตรีรับเพื่อสร้างบรรยากาศเศร้า เรียกร้องอารมณ์โดยบรรเลงเพลงไ้อ้ปีก่อนที่ตะโพนจะตีทำ แล้วกลองทัดตีตาม และร้องเพี้ยรับด้วย
4. พากย์ชมดง ใช้ในโอกาสชมป่า ชมนกชมไม้ ชมสัตว์ ช่วยผ่อนคลายความเครียดให้แก่ผู้ชมได้ในบางโอกาส ใช้เป็นฉากว่างเวลาเพื่อรอตัวละครในฉากใหม่
5. พากย์บรรยายหรือรำพัน ใช้บรรยายความเป็นมาของสิ่งต่าง ๆ หรือกล่าวรำพึงรำพันถึงเหตุการณ์บางอย่าง
6. พากย์เบ็ดเตล็ด ใช้พากย์เรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ที่ไม่เข้าประเภทใดใน 5 ประเภทข้างต้น

บทเจรจา เป็นบทกวีประเภทร่ายยาว ใช้ในเวลาตัวละครเจรจาโต้ตอบกัน แต่เดิมคำเจรจามีได้แต่งไว้ก่อน ผู้พากย์คำเจรจจะต้องคิดขึ้นเอง ให้เนื้อความดี เหมาะสม คมคาย และรับส่งสัมผัสให้ไพเราะ ทั้งยังต้องใช้น้ำเสียงและเน้นจังหวะให้เหมาะสมกับบุคลิกและ

อารมณ์ของตัวละครในขณะนั้น เป็นการวัดภาษาแสดงออกถึงความสามารถของผู้พากย์ นอกจากนี้ผู้พากย์คำเจรจาจะต้องมีไหวพริบ และสามารถจำกระทู้ซึ่งเป็นคำเจรจาที่โบราณผูกไว้เป็นแบบแผน เพื่อให้เจรจาได้ตอบเวลาที่ฝ่ายตรงข้ามเจรจาเป็นผู้กระทำมา ผู้พากย์คำพากย์และคำเจรจาให้ผู้ชานไม่ต่ำกว่า 2 คน เพื่อให้ได้ตอบได้ทันท่วงที เมื่อพากย์หรือเจรจาจบแล้ว ต้อง “บอกหน้าพาทย์” ให้วงปี่พาทย์รับได้ถูกต้อง หากมีการร้องก็ต้องทำหน้าที่บอกบทให้แก่ นักร้องด้วย

บทร้อง มักแต่งเป็นกลอนบทละคร ใช้ผู้ขับร้องหญิงอย่างเดียวกับละครใน ใ้รับอิทธิพลจากละครในเมื่อคริสต์ศตวรรษที่ 19 ใช้เพลงขับร้องและบทพากย์ในฉากรักหวานซึ่งแบบละครใน ผู้ที่มีบทบาทสำคัญต่อการรับชมการแสดงของละครใน คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ นักร้องแบ่งเป็น 2 พวก คือ ต้นเสียงและลูกคู่ ต้นเสียงทำหน้าที่ร้องเดี่ยวขึ้นต้นบทจนจบวรรคแรกของคำกลอน จากนั้นเป็นหน้าที่ของลูกคู่ที่ต้องขับร้องวรรคต่อไป ในระหว่างที่ลูกคู่ร้อง ต้นเสียงก็ฟังบทร้องจากคนบอกบทเพื่อร้องต่อไป ผู้ขับร้องจะต้องร้องให้เหมาะกับบุคลิกและอารมณ์ของตัวละคร และต้องร้องให้ได้จังหวะที่เหมาะสมกับท่ารำของผู้แสดงด้วย ต้นเสียงจะมีกี่คนก็ตาม เวลาทำหน้าที่ร้องต้องร้องทีละคน ส่วนลูกคู่ต้องร้องให้พร้อมกันทีละ 2 คนเป็นอย่างน้อย และอย่างมากไม่เกิน 6 คน (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 266)

หัวโขนเป็นเครื่องครอบศีรษะผู้แสดงโขนที่ผู้แสดงต้องสักการบูชา เพราะเชื่อว่าเทพเจ้าสิ่งศักดิ์สิทธิ์บางองค์สถิตอยู่ สามารถนำโชคลาภหรือความหายนะมาสู่ผู้ครอบหัวโขนนั้นได้ ดังนั้น จึงต้องจัดพิธีครอบหัวโขน และพิธีไหว้ครูซึ่งมีขึ้นประจำปี นักแสดงโขนหน้าใหม่จะต้องเข้าทำพิธีรับโดยครูผู้สวมศีรษะพระภรตฤณี ผู้เป็นองค์สัญลักษณ์ของครูแห่งนาฏศิลป์ จากครูผู้สวมศีรษะพระพิราพ ซึ่งเป็นเทพแห่งนาฏศิลป์ และจากครูผู้สวมชฎาแบบโนราชาตรี ผู้แสดงที่ผ่านการทำพิธีครอบดังกล่าวแล้วเท่านั้นจึงจะออกโรงแสดงโขนได้ หัวโขนทุกหัวจะจัดวางไว้บนหิ้งตลอดเวลาที่ทำพิธีอยู่

การแต่งกายของโขนแต่งแบบยืนเครื่องเหมือนละครใน เน้นความประณีตวิจิตรบรรจง โดยเลียนแบบมาจากเครื่องต้นของกษัตริย์ ตามลักษณะของตัวละคร 4 ประเภท คือ พระนาง ยักษ์ ลิง และยังมีเครื่องแต่งกายสำหรับตัวประกอบ พร้อมกับเครื่องสวมศีรษะ

ศิระโขนที่สำคัญ ได้แก่ ศิระเทพเจ้า พระฤๅษี พระพิราพ ศิระมนุษย์ ศิระลิง ศิระยักษ์ และศิระสัตว์ต่าง ๆ

การจะเป็นนักแสดงโขน ต้องเริ่มฝึกหัดตั้งแต่เด็กอายุประมาณ 8 – 10 ปี ในชั้นแรกครูฝึกจะแบ่งนักเรียนออกเป็น 4 กลุ่ม ตามตัวละครในรามเกียรติ์ ได้แก่

1. ตัวพระ หมายถึง กษัตริย์ เทพ เทวดา
2. ตัวนาง หมายถึง เจ้าหญิง นางใน ราชนี เทพธิดา นางอัปสร
3. ตัวยักษ์ ทศกัณฐ์ ญาติพี่น้องและไพร่พลในกรุงลงกา
4. ตัวลิง หนุมาน และตัวละครที่เป็นลิงทั้งหลาย

วิธีคัดเลือกนักแสดงเข้ากลุ่มต่าง ๆ ทั้ง 4 กลุ่มนี้ดูจาก รูปร่าง หน้าตา หนวักัน ท่าทาง ความสามารถเฉพาะตัวว่าเหมาะที่จะฝึกเป็นตัวละครใด นักเรียนแต่ละคนต้องฝึกและเรียนรู้นาฏศิลป์และศิลปะการแสดงโขนนานประมาณ 9 – 10 ปี ทุก ๆ วันต้องฝึกแม่บทท่ารำของแต่ละประเภท และยังต้องฝึกศิลปะกระบี่กระบองเพื่อใช้ในฉากยกทัพจับศึกอีกด้วย

ละคร

คำว่า “ละคร” อาจจะมาจากคำว่า “ลากอง” (Lagon) ในภาษาชวา ซึ่งแปลว่า ละคร แต่นักวิชาการไทยบางท่านดึงไปเชื่อมโยงกับคำว่า “นคร” ที่มาจากชื่อจังหวัดนครศรีธรรมราช แหล่งกำเนิดของละครในราชธานี

ละครไทย แบ่งเป็น 3 หมวดใหญ่ ได้แก่

1. ละครรำ หมายถึง การแสดงละครกับการรำที่มีผู้ขับร้องหมู่หรือเดี่ยว บรรยายเนื้อเรื่องประกอบ ผู้แสดงกล่าวเจรจาเป็นภาษาร้อยกรองที่ไพเราะ
 2. ละครร้อง เป็นการแสดงละครที่ผู้แสดงเป็นผู้ขับร้อง และกล่าวเจรจาด้วยภาษาร้อยกรอง และยังมีกลุ่มผู้ขับร้องบรรยายเนื้อเรื่องประกอบด้วย
 3. ละครพูด เป็นการแสดงละครที่ผู้แสดงกล่าวเจรจาด้วยภาษาร้อยแก้วหรือร้อยกรอง
- ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ 19 ถ้ากล่าวถึงละครแล้วจะหมายถึง รูปแบบการแสดงละครรำชนิดต่าง ๆ ทั้งที่เป็นพื้นบ้านและของราชสำนัก ละครร้องกับละครพูดเกิดขึ้นภายหลังโดยได้รับอิทธิพลจากตะวันตกที่เข้ามาในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (ค.ศ. 1868 – 1910) จะกล่าวละเอียดเฉพาะละครรำ ส่วนละครร้องกับละครพูดจะกล่าวโดยสังเขปท้ายบท

ส่วนละครรำเรื่องราวที่แสดงในละครรำของไทยนำมาจากนิทานชาดกเกี่ยวกับชีวิตการผจญภัย และเรื่องราวความรักของกษัตริย์และเจ้าชายในทศชาดก เรื่องราวในปางต่าง ๆ ของพระพุทธเจ้า ในราชาตรีของทางภาคใต้เป็นรูปแบบละครที่เก่าแก่ที่สุดรูปแบบหนึ่ง มักแสดงเรื่องราวความรักสมัยใหม่ ละครโนราชาตรีได้พัฒนามาเป็นละครชาตรีในสมัยคริสต์ศตวรรษที่ 18 เมื่อถูกนำมาแสดงในเมืองหลวงสมัยกรุงธนบุรี (ค.ศ. 1767 – 1782) และสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ (ค.ศ. 1824 – 1851) ละครชาตรีได้ผนวกเอาลักษณะการแสดงหลายแบบของละครนอก แต่ยังคงรักษาเอกลักษณ์ของระบำภาคใต้ คือ การเคลื่อนไหวของของมือและเท้ารวดเร็วฉับไว ใช้ดนตรีแบบของทางใต้ และสวมมงกุฎกับเล็บปลอมยาวโจ่งซึ่งทำจากโลหะตามแบบฉบับของทางใต้

สำหรับละครชาตรีเดิมผู้แสดงใช้ผู้ชายล้วน มีตัวแสดง 3 ตัวเป็นหลัก คือ ตัวพระหรือตัวยืนเครื่องตัวนาง และจำอวดหรือตัวเบ็ดเตล็ด เช่น เล่นเป็นยักษ์ ฤๅษี ยาย ตา สัตว์ต่าง ๆ เป็นต้น ในสมัยโบราณผู้แสดงไม่สวมเสื้อ ตัวยืนเครื่องเท่านั้นจะแต่งตัวดีกว่าตัวอื่น ต่อมาการแสดงได้มีการพัฒนาขึ้น ตัวละครมีมากขึ้นและผู้แสดง ก็เปลี่ยนเป็นผู้หญิงเสียส่วนมาก การแต่งกายก็คล้ายมาทางละครนอก

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงมีปี่ชวา ทับหรือโพน 2 ใบ ซ้องเหม่ง ฉิ่ง และกรับ ต่อมาภายหลังเปลี่ยนเป็นปี่พาทย์เครื่องห้าเช่นเดียวกับละครนอก คือ ประกอบด้วย ปี่ ฆ้องวง ตะโพน กลอง ฉิ่งวง บางแห่งอาจใช้ม้าล่อแทนฆ้อง และบางแห่งอาจเพิ่มกลองแขกด้วย กรับยังคงใช้ในโอกาสรำชุดไหว้ครู

ก่อนเริ่มแสดงละครชาตรีต้องทำพิธีบูชาครูเบิกโรง แล้วปี่พาทย์โหมโรงบรรเลงหลายเพลง เพื่อเรียกผู้ชม ใช้กลองตุ้มให้สัญญาณว่าที่นี่จะมีละคร ในขณะที่โหมโรง ผู้แสดงจะแต่งตัวอยู่ข้างวงปี่พาทย์ ในสมัยก่อนการโหมโรงละครชาตรีมีม้าล่อตีเพื่อเรียกคน แต่ปี่พาทย์สมัยนี้ใช้รับแบบละครนอก เช่น รำสามลา เป็นต้น หลังจากนั้น ตัวพระหรือตัวพระกับตัวนางคู่หนึ่งจะสวมขลุ่ยขึ้นนั่งตั้ง เริ่มรำชุดไหว้ครูโดยว่าอาคมและเดินเวียนซ้าย เรียกว่า "ชักยันต์" ต่อจากนั้นเริ่มเล่นเป็นเรื่อง ผู้แสดงขับร้องเองวรรคแรกแล้วลูกคู่ซึ่งอาจจะเป็นตัวละครอื่นร้องรับวรรคที่สองซ้ำกันสามครั้ง หลังจากนั้นตัวละครจึงร้องวรรคที่สามต่อไป เวียนลำดับจนครบตอน เมื่อผู้แสดงร้องและรำจบไปตอนหนึ่งก็จะหยุดเจรจา เริ่มด้วยการแนะนำตัว ต่อจากนั้นก็ไปพบตัวละครอื่นและมีการโต้ตอบกัน เมื่อเลิกแสดงจะถอดเครื่องสวมศีรษะแล้วนั่งข้างตั้งซึ่งแสดงว่า

หมดบทของตนแล้ว ให้ตัวละครอื่นแสดงต่อไป ขณะที่เล่นถึงตอนสำคัญผู้แสดงอาจจะหยุดและร้องขอรางวัลจากผู้ดู เมื่อได้แล้วจึงจะแสดงต่อไป ตอนเล็ก จะจำกัดว่าอาคมถอยหลังเดิน เวียนขวา เรียกว่า "คลายยันต์" แต่ปัจจุบันไม่ค่อยเคร่งครัดกับขั้นตอนเหล่านี้นัก มักจะมีการไหว้ครูจำกัดพอเป็นพิธี เมื่อแสดงเรื่องจะกลายเป็นแบบละครนอกปนลิเก และมีเพลงสากล ประกอบตามกาลสมัย บางตอนอาจแทรกการแสดงอื่นๆ ได้ เช่นเดียวกับละครนอก เช่น แทรกเพลงฉ่อยให้ตัวละครว่าได้ตอบกัน ขับเสภาหรือร้องเพลงทำทำรำแบบหุ่น ซึ่งช่วยสร้างความครึกครื้นขึ้น

สำหรับละครนอกเป็นรูปแบบละครที่เก่าแก่อีกรูปแบบหนึ่ง และเป็นศิลปะการแสดงของภาคกลางซึ่งพัฒนาดั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ 17 ในสมัยกรุงศรีอยุธยา นักวิชาการบางท่านชี้แจงว่าละครนอกมาจากภาคใต้ เนื่องจากคำว่า "นอก" หมายถึง นำมาจากต่างจังหวัดซึ่งน่าจะหมายถึงภาคใต้ แต่นักวิชาการบางท่านอธิบายแตกต่างไปอีกแนวว่า "นอก" หมายถึง ด้านนอก ซึ่งน่าจะหมายถึงละครที่เล่นนอกพระราชวังตรงกันข้ามกับ "ละครใน" หรือ "ละครนางใน" ซึ่งแสดงในพระราชวังโดยสตรีนางในล้วนๆ ละครในนี้พัฒนาภายหลังละครนอกราวคริสต์ศตวรรษที่ 18 หรือสมัยกรุงศรีอยุธยา

การแสดงละครนอกมีความมุ่งหมายในการแสดงเรื่องมากกว่าความประณีตในการรำรำ มุ่งที่ดำเนินเนื้อเรื่องให้รวดเร็ว สนุกสนาน โลดโผน ตลกขบขัน บางครั้งอาจจะหยาบโลน และไม่คำนึงถึงคตินิยมหรือประเพณีอันดีงาม หากตอนใดมีจังหวะเล่นตลกได้ก็จะเล่นเดี๋ยวนั้น โดยหยุดดำเนินเรื่องชั่วคราว ตัวแสดงที่เป็นท้าวพระยามหากษัตริย์และนางพระยาอาจจะเล่นตลกคลุกคลีกับพวกเสนา ข้าราชการบริพารได้ ไม่เคร่งครัดต่อระเบียบแบบแผนจารีตประเพณี เดิมผู้แสดงละครนอกเป็นชายล้วน แต่ในสมัยต่อๆ มาให้ผู้หญิงเล่นแทนได้บ้าง ซึ่งเป็นที่นิยมในภายหลัง บทประพันธ์ที่แต่งขึ้นสำหรับเล่นละครนอกต้องแต่งให้รวบรัดใช้ถ้อยคำตลาดเปิดช่องไว้ให้เล่นตลกได้มาก ๆ แม้แต่อิริยาบถของตัวละครที่แสดงเป็นกษัตริย์ก็คล้ายกับอิริยาบถของชาวบ้านธรรมดาสามัญ ไม่ใช้คำราชาศัพท์ตามฐานะตัวละคร แต่ใช้ถ้อยคำตลาด ศิลปะในการรำก็ต้องให้กระฉับกระเฉงว่องไวเหมือนกิริยาของชาวบ้าน อิริยาบถต่าง ๆ ต้องเน้นให้กระปรี้กระเปร่า ละครนอกนี้ชาวบ้านเรียกกันเป็นภาษาธรรมดาว่า "ละครตลาด" ตามรสนิยมของผู้ชมละคร

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครนอก เมื่อเริ่มแรกใช้เครื่องดนตรีเพียงไม่กี่ชิ้น เช่น ปี่ ตะโพน ฆ้อง กรับ แต่ต่อมาเครื่องดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงได้พัฒนามาเป็นปี่พาทย์ และได้วิวัฒนาการมาเป็นปี่พาทย์เครื่องคู่และปี่พาทย์เครื่องใหญ่ เพลงร้องและเพลงหน้าพาทย์ ใช้จังหวะค่อนข้างเร็วและรวบรัด

ระยะแรกของการแสดงละครนอก ผู้แสดงจะแต่งกายอย่างคนธรรมดาสามัญแต่รัดกุม เพื่อแสดงบทบาทได้อย่างสะดวก ถ้าแสดงบทเป็นตัวนางก็จะนำเอาผ้าขาวมาห่มเป็นสไบเฉียงเพื่อให้ผู้ชมละครทราบว่าผู้แสดงคนนั้นกำลังแสดงเป็นตัวนาง ถ้าแสดงเป็นตัวยักรบก็จะเขียนหน้าหรือใส่หน้ากาก ต่อมาภายหลังละครนอกจึงค่อยพัฒนาด้านเครื่องแต่งกายให้งดงาม วิจิตรตระการตามากขึ้น เพราะเลียนแบบมาจากละครใน

บทละครนอกที่แสดงในสมัยโบราณซึ่งเป็นสำนวนสมัยกรุงศรีอยุธยา มีอยู่ 14 เรื่อง คือ การะเกด ดาวี ไชยทัต พิกุลทอง พิมสวรรณค์ พิณสุริยวงศ์ มโนห์รา โหม่งป่า มณีพิชัย สังข์ทอง สังข์ศิลป์ชัย สุวรรณศิลป์ สุวรรณหงส์ และโลวัตร์ ต่อมารัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ 2 ทรงพระราชนิพนธ์บทละครนอกขึ้นอีก 6 เรื่อง คือ สังข์ทอง ไชยเชษฐา ไกรทอง มณีพิชัย ดาวี และสังข์ศิลป์ชัย เพื่อให้นักแสดงละครผู้หญิงในราชสำนักแสดง เนื้อเรื่องที่แสดงละครนอกนี้ นอกจากจะให้ความสนุกสนานแล้ว ยังมีประโยชน์ในแง่อื่น ๆ อีก เช่น สะท้อนภาพสังคมในสมัยนั้น สะท้อนชนบประเพณี ความเชื่อ ตลอดจนค่านิยมของสังคมในสมัยนั้น ๆ เนื้อหามักแทรกคติสอนใจ มีคารมคมคาย ที่ให้แง่คิดแก่ปฏิบัติ (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 272)

ส่วนละครในเป็นละครที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้จัดแสดงขึ้นในเขตพระราชฐานมีแบบแผนเฉพาะตนซึ่งไม่เหมือนการแสดงอื่น กล่าวคือ ละครในมุ่งการรำรำที่ประณีต งดงาม และเพลงที่ขับร้องไพเราะเป็นสำคัญ มักจะมีบทพรรณนาความงดงาม ความวิจิตรพิสดารของสิ่งต่าง ๆ กระบวนการรำรำและท่วงทำนองเพลงดนตรีมีลีลาที่เชื่องช้า และนุ่มนวลงดงาม ตัวละครไม่ร้องบทเองแต่มีต้นเสียงเป็นผู้ขับร้อง ทั้งนี้เพราะเห็นว่าการรำอย่างละครในต้องใช้ความประณีตอ่อนช้อยซึ่งเหน็ดเหนื่อยมากพออยู่แล้ว ถ้าผู้แสดงจะร้องเพลงด้วยก็จะแสดงศิลปะการรำรำได้ไม่เต็มที่ บทเจรจาอาจจะมีบ้างแต่ไม่มากนัก ตัวละครจะวางท่าสง่างาม วางตนสมศักดิ์ศรีและฐานะตามท้องเรื่อง เนื่องจากจุดประสงค์ของการแสดงละครในมุ่งที่ความงดงามประณีตบรรจงของท่ารำ และฟังความไพเราะของดนตรีและบทขับร้อง การดำเนินเรื่องจึงเชื่องช้า ถือเป็นศิลปะชั้นสูง

เรื่องที่ใช้แสดงละครใน ระยะเวลาแสดงเรื่องรามเกียรติ์ โดยเลือกตอนที่เหมาะแก่การรำ และเรื่องอุณรุท ทั้งสองเรื่องเป็นเรื่องราวของพระนารายณ์อวตารลงมาบำรุงโลกมนุษย์และปราบยุคเข็ญ ซึ่งชาวอินเดียนับถือกันว่า การแสดงตำนานดังกล่าวทำให้เกิดสวัสดิมงคลทั่วหน้ากัน อีกทั้งยังเป็นเรื่องที่เหมาะสมแก่การเฉลิมพระเกียรติพระเจ้าแผ่นดินซึ่งยกย่องกันว่าเป็น สมมติเทวา และเสมือนพระนารายณ์อวตารลงมาเพื่อปราบยุคเข็ญ และปกครองไพร่ฟ้าให้ร่มเย็นเป็นสุข ต่อมาในสมัยของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวบรมโกศ เจ้าฟ้าคุณทูลและเจ้าฟ้ามงกุฎ พระราชธิดาทรงพระนิพนธ์บทละครในเพิ่มขึ้นอีก คือ เรื่องอิเหนา บทละครในจึงมีแสดงเพียง 3 เรื่อง เดิมผู้แสดงละครในใช้ผู้แสดง คือ นางในหรือหญิงล้วนทั้งคณะ ต่อมาเมื่อผู้ชายแสดงบ้าง แม้ละครในทั้ง 3 เรื่องนี้จะแสดงโดยผู้ชายบ้างก็ยังคงเรียกว่า ละครใน เพราะแบบแผนการแสดงเป็นของละครใน และหากนักแสดงผู้หญิงแสดงเรื่องอื่นนอกเหนือจาก 3 เรื่องนี้ก็เรียกว่า ละครนอก เพราะแสดงตามแบบแผนละครนอก

กล่าวโดยสรุปแล้ว แบบแผนของละครนอกและละครในที่เห็นชัดเจนว่าแตกต่างกัน ก็คือ

1. เนื้อเรื่องที่แสดง ต่างมีเนื้อเรื่องที่เล่นไม่ซ้ำกัน
2. ลีลาความประณีตของการรำรำ ละครในมีความพิถีพิถันมากกว่า
3. การใช้เพลงและดนตรีประกอบการแสดง วงปี่พาทย์ของละครในใช้เต็มยศครบเครื่องกว่า
4. การขับร้องและเจรจา ละครในฟังไพเราะสุภาพกว่า
5. การสร้างบทบาทตัวละคร ละครในแสดงบทบาทตัวละครสูงศักดิ์ แสดงอารมณ์ละเอียดอ่อนลึกซึ้งกว่า
6. การตีบทและแสดงทางอารมณ์ของผู้แสดงละครใน แสดงอารมณ์ละเอียดอ่อนลึกซึ้งกว่า
7. เครื่องแต่งกาย ละครในแต่งการหรูหราวิจิตรงดงามคล้ายเครื่องแต่งกายชาววัง
8. จุดมุ่งหมายของการแสดง ละครในมุ่งให้ความงดงามด้านนาฏลีลา ความไพเราะของบทขับร้องและการบรรเลงเครื่องปี่พาทย์เต็มยศ ละครนอกมุ่งให้ความสนุกสนานบันเทิงเป็นหลัก

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ทั้งละครนอกและละครในได้รับการพัฒนาทางนาฏศิลป์กับคีตศิลป์อย่างสมบูรณ์ มีการประพันธ์วรรณกรรมบทละครทั้งของละคร

นอกและละครในเป็นจำนวนมาก ในเวลาต่อมาลีลาการแสดงของละครนอกและละครในผสมกลมกลืนกันมากขึ้น ซึ่งมีผลทำให้ละครนอกพัฒนาทางด้านคุณภาพของบทละคร บทพากย์ บทขับร้อง ทำร้ายรำ การวางบทบาทตัวละคร และแม้กระทั่งการแสดงมุขตลกก็ทำได้ประณีตมีศิลปะมากกว่าเดิม ในสมัยของพระองค์ศิลปะการละครของไทยนับว่าเจริญรุ่งเรืองอย่างสูงสุด ทำร้ายรำนานาฎศิลป์ และบทละครพระราชานิพนธ์ของพระองค์ ทั้งละครนอกและละครใน จัดเป็นระดับมาตรฐาน ที่คณะละครทั้งในราชสำนักและนอกราชสำนักต่างยึดถือเป็นหลัก

เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงปรับปรุงการละครของไทยนั้น ได้ทรงนิพนธ์ท่วงทำนองเพลงและบทขับร้องสำหรับละครต่าง ๆ ขึ้นใหม่ ซึ่งปรากฏว่าบทขับร้องและท่วงทำนองเพลงดังกล่าว ได้รับการยอมรับอย่างมากในวงการนาฏศิลป์และละครไทย เนื่องจากความไพเราะอ่อนหวาน และความลึกซึ้งในลีลาการประพันธ์ และในเวลาต่อมาก็ได้มีการสอดแทรกทำนองเพลงและบทขับร้องที่ทรงนิพนธ์ขึ้นใหม่นี้ไว้ในการแสดงละครใน ละครนอก และโขนด้วย

การแสดงละครและโขนในปัจจุบัน ซึ่งจัดแสดงที่โรงละครแห่งชาตินั้น ยังคงอาศัยบทละครของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แต่ได้มีการนำมาปรับปรุงให้กระชับมากขึ้น โดยดำเนินเนื้อเรื่องให้รวดเร็ว แทรกบทเจรจาตลกขบขันเป็นระยะ ในการร้ายรำมีการคิดทำนาฏศิลป์ใหม่ ๆ เพิ่มเติมและยังออกแบบเครื่องแต่งกายให้ดูหรูหรา มีสีสันหลากหลาย รวมทั้งการออกแบบฉากให้งดงามทันสมัยมากขึ้น อย่างไรก็ตาม เมื่อเปรียบเทียบการแสดงละครและโขนในสมัยก่อนกับปัจจุบันแล้ว จะเห็นได้ว่า การแสดงในปัจจุบันค่อนข้างจะ “ห่างไกล” จากต้นแบบดั้งเดิมซึ่งมีความพิถีพิถันในทุก ๆ ด้านอยู่พอสมควร

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เนื่องจากเป็นช่วงเวลาของการปรับตัวเข้าสู่ยุคสมัยใหม่ภายใต้อิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตก จึงปรากฏรูปแบบการแสดงละครแบบใหม่ขึ้นหลายแบบ เช่น ละครพันทาง โดยพัฒนามาจากละครนอก แต่แสดงถึงเรื่องราวที่ไม่ซ้ำกัน กล่าวคือ ละครพันทางแสดงเรื่องอิงประวัติศาสตร์ชนชาติต่าง ๆ ตำนานหรือเรื่องเล่าจากพงศาวดารจีน มอญ พม่า ลาว เช่น ราชาริราช สามก๊ก พระลอ เป็นต้น ขณะเดียวกันยังได้ปรับปรุงเพลงและวิธีการแสดงเสียใหม่ โดยนำสำเนียงภาษาและลักษณะดนตรีของชาตินั้น ๆ มาดัดแปลงกับทำนองเพลงไทย แล้วตั้งชื่อเพลงบอกภาษานั้น ๆ เช่น มอญดูดาว ลาวชมดง ลาวรำดาบ แขนกลพบุรี เป็นต้น ส่วนทำร้ายพยายามนำกริยาท่าทาง

ของชาตินั้นมาสอดคล้องกับ ำประกอบ การแต่งกายของตัวละครพันทางจะแต่งตามลักษณะเชื้อชาติ ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครพันทางใช้วงปี่พาทย์ อาจเป็นเครื่องใหญ่ เครื่องคู่ หรือเครื่องห้าก็ได้ แต่เท่าที่ปรากฏมักนิยมใช้ปี่พาทย์ไม้ نرم ใช้ขลุ่ยแทนปี่ อาจมีขอู้ด้วย นอกจากนี้ยังนำเครื่องดนตรีบางชิ้นจากชนชาติอื่นมาผสมกับวงปี่พาทย์ เพื่อบรรเลงบอกให้ทราบว่าเป็นเรื่องของชนชาติใด เช่น พม่าใช้กลองยาวเปิงมางคอก มอญใช้ตะโพนและปี่มอญ เขมรใช้โพน จีนใช้กลองจีนและซอ เป็นต้น เพลงหน้าพาทย์และเพลงบรรเลงใช้แบบเดียวกับละครนอก การแสดงละครพันทางแบ่งเป็นฉากตามท้องเรื่อง ดำเนินเรื่องด้วยคำร้องและบทเจรจาของตัวละคร ดำเนินเรื่องอย่างรวดเร็ว มีตลกขบขันแทรกไปด้วย และแทรกลีลาท่าทางชาติต่าง ๆ ตามท้องเรื่อง แต่ยังไม่ถึงหลักการรำแบบไทย การเจรจาของตัวละครชาติต่าง ๆ จะดัดเสียงให้แปร่งตามสำเนียงชาตินั้น ๆ (มาลินี ดิลกวนิช : 2543 : 275)

ละครดึกดำบรรพ์ เป็นละครที่ได้รับอิทธิพลจากการแสดงของตะวันตกเช่นกัน มีต้นเค้ามาจากการจัดการแสดง “คอนเสิร์ต” ต้อนรับแขกเมืองในสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นการแสดงการขับร้องเพลงประสานเสียงชายหญิงเข้ากับเครื่องปี่พาทย์ หลังจากเหตุการณ์ครั้งนั้น เจ้าพระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์ และสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ทรงร่วมกันปรับปรุงวิธีเล่นและวิธีแสดงให้ผิดไปจากละครอย่างเก่า แต่ที่ยึดหลักและแบบแผนของละครใน การแสดงแบบใหม่นี้อาจเรียกว่า “โอเปร่าแบบไทย” ในระยะแรกใช้แสดงรับแขกเมือง ภายหลังนำมาแสดงในโรงละครชื่อโรงละครดึกดำบรรพ์ ซึ่งเจ้าพระยาเทเวศรวงศวิวัฒน์ ทรงสร้างขึ้น คนจึงเรียกละครแบบใหม่นี้ว่า “ละครดึกดำบรรพ์”

การแสดงละครดึกดำบรรพ์ มีลักษณะนุ่มนวล อ่อนช้อย ประณีตแบบละครใน แต่ขณะเดียวกันก็มีการดำเนินเรื่องอย่างกระชับรัดกุมและทันอกทันใจคล้ายละครนอก มีการแบ่งเรื่องเป็นฉากเป็นตอน ไม่มีการบรรยายเรื่อง คนดูต้องฟังจากบทร้องและบทเจรจาซึ่งมีสัมผัส ผู้แสดงต้องร้องและรำเอง มีบางตอนแทรกบทเจรจาเรื่อยแกวเพื่อให้สนุกสนานขึ้น เพลงที่ขับร้องมีปี่พาทย์รับและมีเพลงหน้าพาทย์ประกอบเพื่อดำเนินเรื่องไปในตัว เครื่องดนตรีใช้วงปี่พาทย์ ดึกดำบรรพ์ ซึ่งประกอบด้วย ระนาดเอก (ไม้ نرم) ระนาดทุ้ม ระนาดทุ้มเหล็ก ฆ้องวงใหญ่ ฆ้องทุ้ม ขอู้ ขลุ่ยอ้อ ตะโพน ฉิ่ง กลองแขก ขลุ่ยเพียงออ ผู้แสดงแต่งกายแบบละครใน ยืนเครื่องพระและนาง แต่อาจจะมีบางเรื่องดัดแปลงเครื่องแต่งกายให้ตรงกับความเป็นจริงบ้าง ตัวละครดึกดำบรรพ์ส่วนมากเป็นเรื่องเดียวกับละครนอก บทละครดึกดำบรรพ์ซึ่งสมเด็จพระเจ้า

บรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ทรงนิพนธ์ไว้มีอยู่ 8 เรื่อง คือ สังข์ทอง คาวี อีเหนา สังข์ศิลป์ชัยภาคต้น กรุงพานชมทวีป รามเกียรติ์ อุนรุท และมณีพิชัย

สำหรับละครร้องและละครพูดของไทยเกิดขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงเลียนแบบมาจากการแสดงอุปรากรแบบตะวันตก หรือโอเปอเรติก ลิเบรโต (Operatic libretto) ทรงกำหนดให้ตัวละครขับร้องบทกลอนโต้ตอบกัน และเล่าเรื่องเป็นทำนองขับร้องแทนคำพูด ตัวละครใช้ท่าทีย่างสามัญ เช่น แสดงประกอบขณะขับร้อง หรืออาจมีการรำแทรกบ้าง มีลูกคู่ร้องประกอบการแสดง มีการเปลี่ยนฉากตามท้องเรื่อง ส่วนดนตรีใช้วงปี่พาทย์ไม้นวม การแต่งกายของตัวละครทำแบบละครพันทาง คือ แต่งตามชนชาติ ไม่แต่งยืนเครื่องอย่างละครใน บทละครร้องที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ไว้ ได้แก่ เรื่อง สาวตรี

ในสมัยรัชกาลที่ 6 จัดเป็นยุคทองของการละครสมัยใหม่ ดังจะเห็นได้ว่า การละครของไทยมีการพัฒนาขึ้นมา ขณะเดียวกันอิทธิพลของวัฒนธรรมตะวันตกที่เผยแพร่เข้ามา ก็ทำให้เกิดละครขึ้นอีกประเภทหนึ่ง นั่นคือ ละครพูดแบบตะวันตก และพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงแปลบทละครพูดมาจากละครตะวันตกหลายเรื่อง อาทิ บทละครของ วิลเลียม เชกสเปียร์ นอกจากนี้ยังทรงพระราชนิพนธ์ขึ้นใหม่ ทั้งนี้บทละครของพระองค์มักเป็นแนวการเมือง โดยใช้ละครเป็นเครื่องมือปลุกกระดมให้ประชาชนสนใจความเป็นไปของบ้านเมือง ปลุกจิตสำนึกทางการเมือง เน้นความคิดรักชาติต่อต้านกระแสอิทธิพลตะวันตกซึ่งเข้ามาในเอเชียเพื่อล่าอาณานิคม ทรงเตือนสติให้ระวังผลเสียทางเศรษฐกิจและสังคมที่จะเกิดขึ้น เนื่องจากการผูกขาดของกลุ่มพ่อค้าชาวจีนโพ้นทะเล แนวคิดทางการเมืองของพระองค์ส่วนใหญ่สนับสนุนภาพลักษณ์ของรัฐที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ในระบอบสมบูรณาญาสิทธิราช ขณะเดียวกัน บางครั้งพระองค์จะทรงสอดแทรกความรู้เกี่ยวกับเรื่องประชาธิปไตยเข้าไปด้วย

สำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ประวัติความเป็นมา

“กองการสังคีต” เป็นหน่วยงานหนึ่งในสังกัดกรมศิลปากร มีหน้าที่และรับผิดชอบในการดำรงรักษา พิธีพู่ และเผยแพร่งานแสดงนาฏศิลป์ไทย เช่น โขน ละคร พิธีรำ การแสดงพื้นเมือง ดนตรีไทย ดนตรีสากลในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค นอกจากนี้ ยังให้ความรู้

และคำปรึกษาแนะนำทางวิชาการให้เกิดความรัก ความเข้าใจ รู้จักหวงแหนและร่วมมือกัน สร้างสรรค์ศิลปะที่มีคุณค่าของชาติ แบ่งเป็นยุคการจัดตั้งไว้ดังนี้

1. ยุคที่หนึ่ง จัดตั้งเป็นแผนก (พ.ศ.2454 – 2484) ในยุคนี้ เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2454 สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงมองเห็นความสำคัญของศิลปะ จึงมีพระบรมราชโองการให้โอนกิจการการช่างประณีตศิลป์ จากกรมโยธาธิการ และกรมพิพิธภัณฑสถาน จากกระทรวงธรรมการมารวมกัน จัดตั้งเป็น “กรมศิลปากร” สังกัดกระทรวงวังขึ้นเป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2454 ทำหน้าที่ดำรงรักษางานทางด้านช่างประณีตศิลป์ โบราณสถาน โบราณวัตถุ ฯลฯ แต่ยังมีได้มีการจัดตั้งหน่วยงานทางนาฏศิลป์ขึ้นเป็นการเฉพาะ ในกรมศิลปากร เนื่องจากในขณะนั้นกรมมหรสพยังทำหน้าที่ดูแลงานทางนาฏศิลป์ (กรมศิลปากร : 2539 : 7)

ครั้นต่อมาในปี พ.ศ.2469 สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว เกิดปัญหาทางด้านเศรษฐกิจตกต่ำ อันเป็นผลสืบเนื่องมาจากสงครามโลกครั้งที่ 1 ทำให้รายได้ของแผ่นดินไม่เพียงพอจากรายจ่าย จึงทรงประกาศยุบกรมศิลปากรและลดสถานภาพลงจาก “กรม” ให้เป็น “แผนก” คือ “แผนกศิลปากร” ทำหน้าที่ดูแลและรับผิดชอบงานทางด้านศิลปะ อยู่ในความควบคุมของราชบัณฑิตยสถาน ส่วนกรมมหรสพก็ถูกยุบเช่นเดียวกัน โดยนายมนตรี ตราโมท ได้กล่าวว่า “เมื่อสิ้นสมัยรัชกาลที่ 6 ขึ้น รัชกาลที่ 7 ให้ยุบกรมมหรสพ คงเหลืออยู่แต่ดุริยางค์ไทยกับดุริยางค์สากล แต่ก็มีปลดออกบ้าง ในกรมโขนหลวงยุบหมด ส่วนเครื่องโขนละคร สัมภาระทั้งปวงให้กรมมหรสพมอบให้แก่พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ

แต่ต่อมากรมมหรสพก็ได้จัดตั้งใหม่อีกครั้ง แต่ลดสถานภาพลงให้เหลือเพียง “กองมหรสพ” สังกัดกระทรวงวัง เนื่องจากทางราชการมีความจำเป็นต้องจัดการแสดงต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองซึ่ง นายธนิต อยู่โพธิ์ ได้กล่าวว่า

“ได้บรรจุพระยานัฏกานุรักษ์ ซึ่งได้ออกจากราชการไปแต่ต้นปี พ.ศ. 2469 กลับเข้าราชการในกระทรวงวัง ในปลาย พ.ศ. นั้นอีก โดยให้มีตำแหน่งราชการเป็นผู้กำกับกรมปีพาทย์และโขนหลวง และได้รวบรวมกุลบุตรกุลธิดาเข้าฝึกหัดศิลปะทางโขนและละครอีกครั้ง (แต่เดิมเขียน “ละคร” ภายหลังเปลี่ยนมาเขียนว่า “ละคร”) ซึ่งสามารถออกร่วมแสดงต้อนรับแขกเมืองและในงานสำคัญอันมีเกียรติหลายคราว..... และศิลปินที่ฝึกหัดกันขึ้นในสมัยกระทรวงวังนั้น

ภายหลังได้ฝึกฝนตนเองจนปรากฏเป็นศิลปินที่มีฝีมือ และได้เป็นครูฝึกหัดศิษย์ ต่อมาในกรมศิลปากร บัดนี้ก็มีอยู่หลายคน " (ธนิต อยู่โพธิ์ : 2496)

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2475 ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชมาเป็นระบอบประชาธิปไตย จึงจัดตั้งกรมศิลปากร เป็นครั้งที่ 2 และต้องปรับระบบราชการใหม่

ดังนั้น ในปี พ.ศ. 2476 จึงจัดตั้ง "แผนกละครและสังคีต" ขึ้นเป็นครั้งแรก นับเป็นจุดเริ่มต้นของ "กองการสังคีต" ในหนังสือวารสารกรมศิลปากร ได้กล่าวว่า "กองการสังคีตเป็นแผนกหนึ่งในกองศิลปวิทยาการ มีพระพิณิจวรรณसार (แสง สาลิตุล) เป็นหัวหน้ากองทำหน้าที่ค้นคว้าและทำนุบำรุงความรู้ในศิลปะทางการละครและสังคีต" ดังมีประกาศพระราชกฤษฎีกาแบ่งส่วนราชการกรมศิลปากรใหม่ จัดวางระเบียบราชการสำนักงาน และกรมในกระทรวงธรรมการ พุทธศักราช 2476 ดังนี้ คือ

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองศิลปวิทยาการ
3. กองประณีตศิลปกรรม
4. กองสถาปัตยกรรม
5. กองพิพิธภัณฑสถานและโบราณวัตถุ
6. กองหอสมุด

จากหนังสืออธิบดีคนแรกของกรมศิลปากร ได้กล่าวว่า กองศิลปวิทยาการ มีหน้าที่ทำการค้นคว้า และหาทางบำรุงวิชาการต่าง ๆ โดยแบ่งออกเป็น 4 แผนก คือ

1. แผนกวรรณคดี มีหน้าที่ค้นคว้าและบำรุงความรู้ในศิลปะทางวรรณคดี
2. แผนกโบราณคดี มีหน้าที่ค้นคว้าและบำรุงความรู้ในทางโบราณคดี
3. แผนกละครและสังคีต มีหน้าที่ค้นคว้าและบำรุงความรู้ในศิลปะทางละครและสังคีต
4. แผนกกวาศาสตร์ มีหน้าที่ค้นคว้าและหาทางบำรุงความรู้ในศิลปะทางวิทยาศาสตร์

ต่อมาวันที่ 17 พฤษภาคม 2477 กรมศิลปากรได้จัดตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ เพื่อดำเนินการสอนวิชาสามัญและศิลปะ พร้อมทั้งดำเนินการแสดงนาฏศิลป์ไปด้วย โดย

อาศัยข้าราชการครูและนักเรียนที่มีอยู่ในขณะนั้นร่วมกันแสดง เนื่องจากอยู่ในระหว่างปรับระบบกรมกองในศิลปากรใหม่ และข้าราชการครู ก็คือ ศิลปินจากแผนการละครและสังคีต ซึ่งทำหน้าที่ทั้งครูและศิลปินควบคู่กันไป

เดือนมกราคม พ.ศ. 2478 รัฐบาลได้ออพระราชกฤษฎีกาโอนข้าราชการ โขน ละคร ปีพาทย์ เครื่องสาย ฝรั่งจากกรมมหรสพ กระทรวงวัง มาสังกัดกรมศิลปากร กรมศิลปากรจึงจัดแบ่งส่วนราชการใหม่ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการ สำนักงานและกรมในกระทรวงธรรมการ (ฉบับที่ 3) พุทธศักราช 2481 ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองวรรณคดี
3. กองวัฒนธรรม
4. กองโบราณคดี
5. กองสถาปัตยกรรม
6. กองทัศนศิลป์
7. กองดุริยางคศิลป์
8. กองโรงเรียนศิลปากร

2. ยุคที่สอง จัดตั้งเป็นกอง (พ.ศ.2485 – 2537) ยุคนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2485 เปลี่ยนจาก "แผนกนาฏดุริยางค์" มาเป็น "กองการสังคีต" โดยกรมศิลปากรแบ่งส่วนราชการใหม่ ตามพระราชกฤษฎีกาจัดวางระเบียบราชการกรมศิลปากร ในสำนักนายกรัฐมนตรี พุทธศักราช 2485 ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองวรรณคดี
3. กองโบราณคดี
4. กองสถาปัตยกรรม
5. กองการสังคีต

กรมศิลปากรปรับปรุงกองดุริยางคศิลป์ใหม่ โดยเปลี่ยนชื่อเป็น "กองการสังคีต" และโอนแผนกนาฏดุริยางค์ มาขึ้นกับกองการสังคีต (โรงเรียนศิลปากรเปลี่ยนชื่อเป็นโรงเรียนสังคีต

ศิลป์) เมื่อวันที่ 24 สิงหาคม 2485 โดยมีจมีนมานิตยัณเรศร์ (เฉลิม เศวตนันท์) มาเป็นหัวหน้ากอง ส่วนโรงเรียนสังคีตศิลป์ ดำเนินการสอนได้ไม่นานก็ประสบภัยจากสงครามโลกครั้งที่ 2 ตัวอาคารเรียนถูกระเบิดเสียหาย และในปี พ.ศ. 2488 รัฐบาลได้มอบหมายให้กรมศิลปากรปรับปรุงแก้ไขการศึกษา และเปลี่ยนชื่อเป็น "โรงเรียนนาฏศิลป์" จนกระทั่งภายหลังได้รับการยกฐานะให้เป็น "วิทยาลัยนาฏศิลป์"

กองการสังคีต จัดตั้งเป็น "กอง" ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2485 จนถึงปี พ.ศ. 2537 ส่วนโรงเรียนนาฏศิลป์ เปลี่ยนมาขึ้นกับกองการสังคีต เพราะยุบกองโรงเรียนศิลปากร โดยใช้ชื่อว่า "แผนกโรงเรียนนาฏศิลป์ กองการสังคีต" ซึ่งถ้าเป็นโรงเรียนจะเรียกว่า "แผนกนาฏศิลป์" มีหน้าที่ด้านการแสดง คือ เป็นการแย่งงานสอน และงานแสดงออกจากกัน แต่ในความเป็นจริงมักจะให้ข้าราชการทั้งสองแผนกและนักเรียนปฏิบัติงานแสดงร่วมกันอยู่เสมอ ทั้งนี้เพราะบางครั้งจำนวนข้าราชการยังไม่เพียงพอในการจัดแสดง และเพื่อเป็นการสร้างประสบการณ์และความชำนาญให้กับบุคลากรทั้งสองฝ่าย

ในปี พ.ศ. 2495 กรมศิลปากรย้ายไปสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2495

ในปี พ.ศ. 2501 กรมศิลปากรย้ายไปสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม (ฉบับที่ 6) พ.ศ. 2501 นับตั้งแต่วันที่ 1 กันยายน พ.ศ. 2501

และต่อมาปี พ.ศ. 2504 กรมศิลปากรขยายหน่วยงานออกไปอีก โดยจัดตั้งกองศิลปศึกษาเพิ่มขึ้น โรงเรียนนาฏศิลป์จึงโอนจากกองการสังคีต มาขึ้นกับกองศิลปศึกษา และแยกเป็นครูผู้สอนและนักเรียนอยู่ในกองศิลปศึกษา ส่วนข้าราชการกองการสังคีต คือ ศิลปินผู้แสดง อยู่ในกองการสังคีต ซึ่งดูได้จากพระราชกฤษฎีกาแห่งส่วนราชการกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2504 ดังนี้

1. สำนักงานเลขานุการกรม
2. กองการสังคีต
3. กองจดหมายเหตุแห่งชาติ
4. กองโบราณคดี
5. กองศิลปศึกษา
6. กองวรรณคดีและประวัติศาสตร์
7. กองสถาปัตยกรรม

8. กองหัตถศิลป์
9. กองหอสมุดแห่งชาติ

ยุคที่สาม จัดตั้งเป็นสถาบัน (พ.ศ. 2538 – 2545) ยุคนี้เริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2538 เปลี่ยนสถานภาพจาก “กองการสังคีต” มาเป็น “สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์” โดยมีการปรับปรุงและแบ่งส่วนราชการใหม่อีกครั้ง ตามพระราชกฤษฎีกา แบ่งราชการกรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2538 ดังนี้

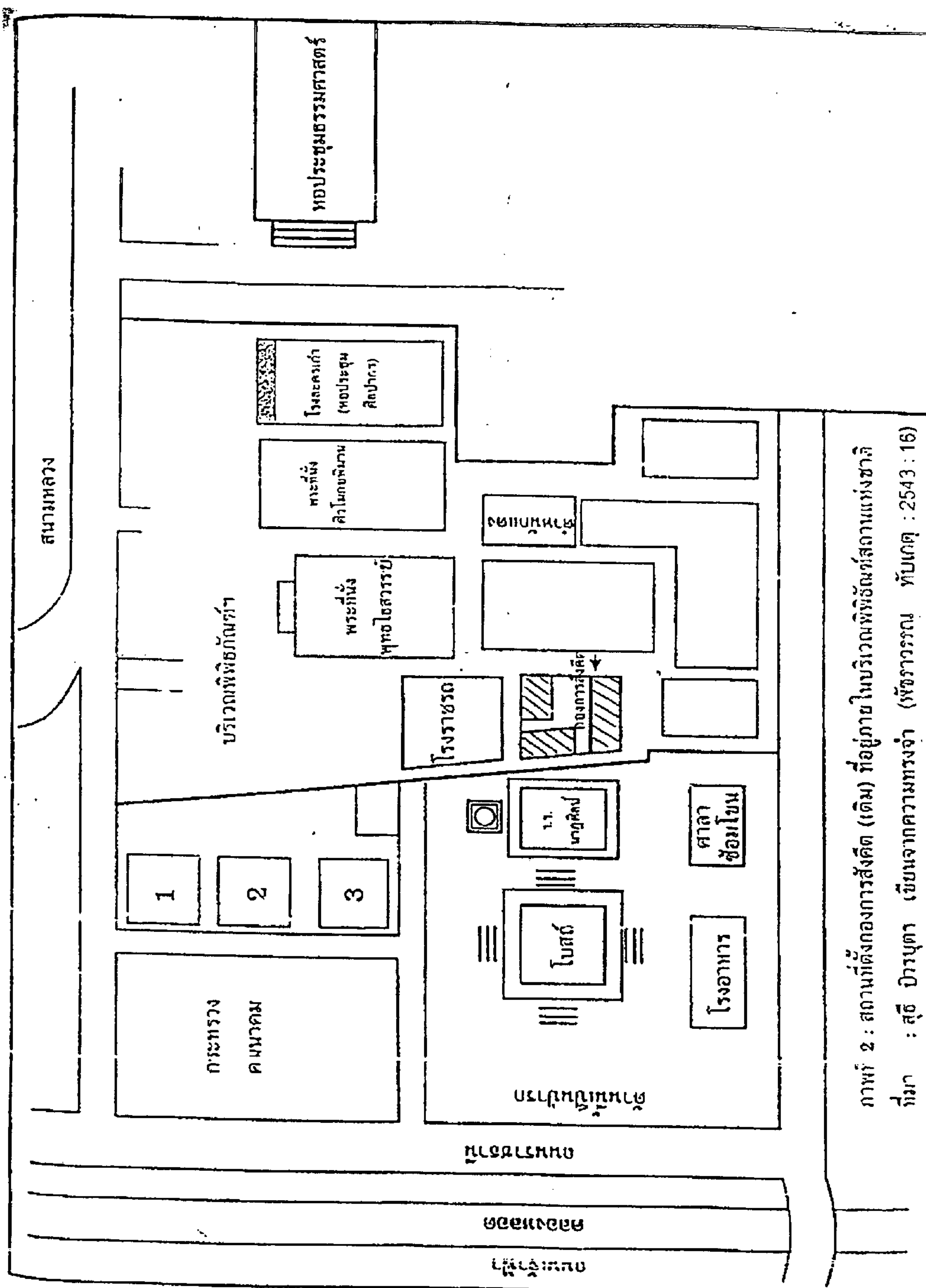
1. สำนักงานเลขาธิการกรม
2. กองคลัง
3. กองการเจ้าหน้าที่
4. กองแผนงาน
5. กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์
6. สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์
7. สถาบันศิลปกรรม
8. สำนักโบราณคดีและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ
9. หอจดหมายเหตุแห่งชาติ
10. หอสมุดแห่งชาติ

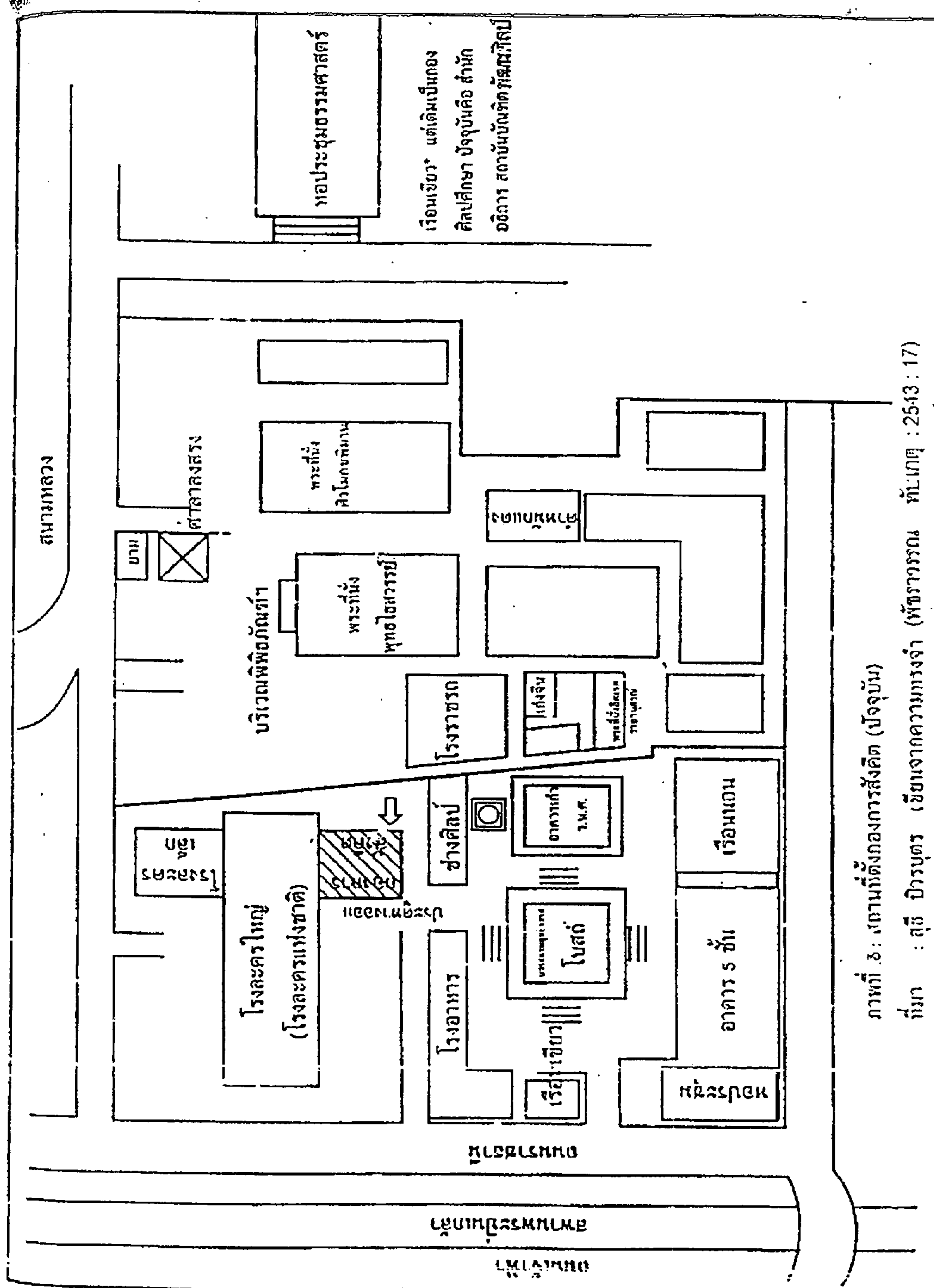
จากการแบ่งส่วนราชการของกรมศิลปากรใหม่ครั้งนี้ ด้วยเหตุผล คือ ต้องการปรับปรุงงานที่มีลักษณะใกล้เคียงกันหรือคล้ายคลึงกันเข้าไว้ด้วยกัน โดยรวมกองการสังคีต และกองศิลปศึกษาเฉพาะส่วนของวิทยาลัยนาฏศิลป์ ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจัดตั้งเป็น “สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์” ซึ่งเมื่อเป็นสถาบันจะเป็นหน่วยงานที่มีขอบเขตของงานกว้างกว่ากองแต่เล็กกว่ากรม และมีการแบ่งสายงานออกเป็นฝ่าย เป็นส่วนและเป็นกลุ่ม “แผนกนาฏศิลป์” ฝ่ายศิลปการแสดง กองการสังคีต จึงถูกเปลี่ยนเป็น “กลุ่มนาฏศิลป์” ส่วนการแสดง “สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์” จนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อปรับปรุงการพัฒนางานให้เป็นระบบ มีความชัดเจนเหมาะสมกับสภาพงาน เป็นผลให้การปฏิบัติราชการเกิดความคล่องตัวและมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สถานที่ตั้งของกองการสังคีต แต่เดิมอยู่ภายในบริเวณพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ โดยใช้พระที่นั่งบวรบริวัฒน์ เป็นสำนักงานของหัวหน้ากองการสังคีตและแผนกวิชาการ ส่วนแผนก

นาฏศิลป์ใช้เก้งจิ้นเป็นที่ทำการ และแผนกดนตรีไทย ดนตรีสากล คีตศิลป์ไทยและอื่น ๆ ทำงานอยู่ในตึกบริเวณใกล้เคียงกันภายในพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (ซึ่งปัจจุบันได้รื้อไปหมดแล้ว)

และต่อมาได้ย้ายกองการสังคีตออกจากพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ มาตั้งที่ทำการใหม่ซึ่งอยู่บริเวณใกล้เคียงพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ แต่ก่อนแนวกำแพงกันระหว่างกองการสังคีตและพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพื่อแสดงอาณาเขตเป็นส่วนอย่างชัดเจน ดังจะดูได้จากแผนผังของสถานที่ตั้งกองการสังคีต (เดิม) และกองการสังคีต หรือสถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ (ปัจจุบัน) (พัชราวรรณ ทับเกตุ : 2546 : 16 – 17)

ภาพที่ ๖ : แผนที่ผังอาคารสังคีต (ปัจจุบัน)

ที่มา : สุวิ ปิารบุตร เขียนจากความทรงจำ (พัชรารณ ทัศนา : 2543 : 17)

โครงสร้างและอำนาจหน้าที่สำคัญมีดังต่อไปนี้

1. เป็นศูนย์รวมองค์ความรู้ศิลปวัฒนธรรม ด้านนาฏศิลป์ ดนตรีของชาติ
2. อนุรักษ์ สืบทอด ศิลปวัฒนธรรม ด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ทั้งที่เป็นพระราชพิธี รัฐพิธี และพิธีการต่าง ๆ ตามจารีตประเพณีอย่างถูกต้องตามระเบียบ แบบแผน เพื่อสร้างความเป็นปึกแผ่นมั่นคง ความเชื่อมั่น ความภาคภูมิใจ และเสริมสร้างเอกลักษณ์ของชาติ อันแสดงถึงความเป็นอารยประเทศ
3. พัฒนา สร้างสรรค์งานศิลปวัฒนธรรม ด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ที่เป็นแบบราชสำนัก และท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ เหมาะสมกับยุคสมัย ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ความเป็นไทย เพื่อเป็นมรดกวัฒนธรรมสืบไป อีกทั้งเผยแพร่ให้เป็นที่ยอมรับของคนในชาติ และนานาชาติ ประเทศอย่างมีเกียรติ มีศักดิ์ศรี
4. ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัย ศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์และดนตรี เพื่อพัฒนาคุณภาพมาตรฐาน และพัฒนาศักยภาพบุคลากรให้มีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ
5. ส่งเสริม สนับสนุน และให้บริการแก่อนุชนรุ่นอื่น ทั้งภาครัฐ และเอกชนที่ดำเนินงานศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี

สำนักงานการสังคีต ประกอบด้วยส่วนงานต่าง ๆ คือ

1. ฝ่ายบริหารงานทั่วไป มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้
 - 1.1 ปฏิบัติงานเกี่ยวกับงานสารบรรณ งานธุรการทั่วไป
 - 1.2 ปฏิบัติหน้าที่เกี่ยวกับการเงินและพัสดุ การกำกับดูแลการใช้และซ่อมแซมบำรุงรักษายานพาหนะ และการใช้น้ำมันเชื้อเพลิง
 - 1.3 ทำหน้าที่เป็นเลขานุการ การประชุมต่าง ๆ ของสำนัก
 - 1.4 ศึกษา วิเคราะห์ กลั่นกรองข้อมูล เพื่อเสนอผู้บริหาร
 - 1.5 ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ จัดทำแผนโครงการและงบประมาณทั้งเงินในงบประมาณ และเงินนอกงบประมาณ
 - 1.6 จัดทำแผนงบประมาณประจำปี แผนการปฏิบัติงานประจำปี
 - 1.7 ปฏิบัติหน้าที่อื่น ที่มีได้อยู่ในความรับผิดชอบของฝ่ายใดโดยเฉพาะ

2. กลุ่มจัดการแสดง มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

2.1 จัดทำแผนการบริหาร การแสดงของกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ งานแสดงประจำฤดูกาล และในโอกาสพิเศษ รวมทั้งการเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมสู่ภูมิภาค และทางสื่อวิทยุ โทรทัศน์

2.2 กำหนดรูปแบบรายการ จัดทำบทการแสดง ตลอดจนการแต่งกาย อุปกรณ์การแสดง เทคนิคการแสดงให้เหมาะสม ตามรูปงาน

2.3 ประสาน ส่งเสริม และสนับสนุน การจัดการศิลปวัฒนธรรม ด้าน นาฏศิลป์ ดนตรีต่อหน่วยงาน ภาครัฐ และเอกชน สถานศึกษาทั้งในประเทศ และ ต่างประเทศ

2.4 อำนวยการผลิตรายการ และประสานการแสดงกับกลุ่มฝ่ายต่าง ๆ ที่ เกี่ยวข้อง

2.5 ให้คำปรึกษา ด้านหลักวิชาการเทคนิค วิธีการ ด้านศิลปการแสดงที่มี คุณค่าทางศิลปวัฒนธรรม

2.6 ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

2. ฝ่ายพัสดุราภรณ์และเครื่องโรง เป็นฝ่ายหนึ่งในกลุ่มจัดการแสดง มีหน้าที่ความ รับผิดชอบ ดังนี้

2.1 ออกแบบเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดง เพื่ออนุรักษ์พัฒนาให้เป็น แบบแผนในการเผยแพร่

2.2 ออกแบบทรงผม แต่งหน้า และดำเนินการตามยุค ตามสมัยให้เหมาะสม กับการแต่งกาย และให้ถูกต้องกับบุคลิกของตัวละครตามที่ได้กำหนดไว้ในบทประพันธ์หรือบท ละคร

2.3 ซ่อม บำรุงเครื่องแต่งกาย อุปกรณ์การแสดงทุกประเภทและการจัดเก็บ รักษา

2.4 จัดเครื่องแต่งกายและอุปกรณ์การแสดงโชว์ ละคร ระบำ หน้าใหญ่ หุ่น

2.5 จัดเครื่องแต่งกายสำหรับการแสดงต่าง ๆ ที่จัด

2.6 จัดทำทะเบียน พัสตุ ครุภัณฑ์

3. กลุ่มวิจัยและพัฒนางานแสดง มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

- 3.1 ศึกษา ค้นคว้า วิจัยแนวคิดทฤษฎี ผลิตผลทางวิชาการ เพื่อพัฒนางานด้านนาฏศิลป์ ดนตรี
- 3.2 จัดทำบทความทางวิชาการ คำบรรยาย และสุจิตร์การแสดงต่าง ๆ
- 3.3 ให้บริหารทางวิชาการ ทางด้านนาฏศิลป์ ดนตรี แก่เยาวชน และประชาชนทั่วไป
- 3.4 ดำเนินงานศูนย์สารสนเทศของสำนักการสังคีต

4. กลุ่มโรงละครแห่งชาติ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

- 4.1 ควบคุม ดูแล การจัดการแสดงในโรงละครแห่งชาติ
- 4.2 ศึกษา วิเคราะห์ ออกแบบการใช้ แสง สี เสียง ของการแสดงบนเวที รวมทั้งควบคุมระบบไฟฟ้า เเวที ระบบเครื่องปรับอากาศ
- 4.3 ศึกษา วิเคราะห์ ออกแบบ สเก็ต เขียนแบบ ขยายแบบ และควบคุมการสร้างฉาก ศิลปกรรมตกแต่งเวทีการแสดง
- 4.4 ตรวจสอบ ดูแลรักษา ทำความสะอาด บำรุงรักษาอาคาร วัสดุตกแต่งภายในโรงละครแห่งชาติ
- 4.5 บันทึกภาพการแสดง ผลิตสไลด์มัลติวิชั่น วีดีโอ วีดีทัศน์ ตลอดจนการโฆษณา ประชาสัมพันธ์การแสดงในโรงละครแห่งชาติ
- 4.6 ควบคุมจัดเวลาโปรแกรมการใช้โรงละครแห่งชาติ ดูแลความเรียบร้อย การจำหน่ายบัตร ล้างรองที่นั่ง การต้อนรับในโรงละครแห่งชาติ
- 4.7 จัดกิจกรรม และแลกเปลี่ยนการแสดงกับต่างประเทศ

5. กลุ่มดุริยางค์ไทย มีหน้าที่รับผิดชอบดังนี้

- 5.1 บรรเลง ขับร้อง ปี่พาทย์ เครื่องสายมโหรี ประกอบในงานพระราชพิธี รัฐพิธี และพิธี
- 5.2 จัดการบรรเลง ขับร้อง พาทย์ ขับเสภา ให้ กลุ่มตามจารีตประเพณีแห่งราชสำนัก เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบทอด และเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน
- 5.3 ฟื้นฟูพัฒนา สร้างสรรค์ การบรรเลงปี่พาทย์ ขับร้อง เครื่องสาย มโหรี ศึกษา ค้นคว้า แลกเปลี่ยนความรู้ทางด้านดนตรีระหว่างองค์กรภายในประเทศ และต่างประเทศ

5.4 จัดการควบคุมดูแลบำรุงรักษา และอนุรักษ์เครื่องดนตรีที่มีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ รวมทั้งจัดทำทะเบียน พัสตุ ครุภัณฑ์ เครื่องดนตรีไทย

6. กลุ่มดุริยางค์สากล มีหน้าที่รับผิดชอบ ดังนี้

6.1 บรรเลง และขับร้องในงานพระราชพิธี รัฐพิธี และพิธี

6.2 จัดการบรรเลง เพื่อการเผยแพร่ความรู้ และให้ความบันเทิงแก่ประชาชน ในรูปแบบการผสมวงลักษณะต่าง ๆ ตามหลักวิชาการ

6.3 ประพันธ์คำร้อง ทำนอง เรียบเรียงเสียงประสาน จัดทำโน้ตเพลง และจัดบันทึกเพลง

6.4 จัดการควบคุม ดูแล บำรุงรักษา และซ่อมแซมเครื่องดนตรี งานบรรณารักษ์โน้ตเพลง รวมทั้งการจัดทำทะเบียนพัสตุ ครุภัณฑ์ เครื่องดนตรีสากล

7. กลุ่มนาฏศิลป์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบ ดังนี้

7.1 แสดงนาฏศิลป์ในรูปแบบราชสำนัก และพื้นบ้าน ในงานพระราชพิธี รัฐพิธี งานต้อนรับประมุขของมิตรประเทศ และอาคันตุกะที่มาเยือนประเทศไทย หรืองานแสดงในโอกาสต่าง ๆ ทั้งในและต่างประเทศ

7.2 ประดิษฐ์ท่ารำ และสร้างสรรค์การแสดง เพื่อการอนุรักษ์พัฒนา และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรมของชาติ

7.3 แลกเปลี่ยนการแสดงนาฏศิลป์กับต่างประเทศ

7.4 ถ่ายทอด ฝึกทักษะ ศิลปการแสดงให้ศิลปินได้มีวิชาความรู้ ความสามารถสูงขึ้น

7.5 จัดการแสดงอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

แนวคิดเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

กระบวนการผู้สูงอายุ ความหมายและความสำคัญของผู้สูงอายุ

แต่เดิมคำที่ใช้เรียกผู้สูงอายุ มักจะใช้คำว่า "ผู้ชรา" "ผู้เฒ่า" หรือ "คนแก่" ซึ่งตรงกับคำในภาษาอังกฤษ "The aged" นักจิตวิทยาได้ทำการวิจัยพบว่า คำเรียกดังกล่าวมีผลกระทบอย่างมาก โดยเฉพาะทางด้านจิตใจ จึงกำหนดให้ใช้คำว่า "The aging" หรือ "The elderly" ซึ่งตรงกับภาษาไทยว่า ผู้สูงอายุ

อรรถสิทธิ์ สิทธิสุนทร (2509 : 91 - 95) ซึ่งเป็นผู้บัญญัติคำว่า "ผู้สูงอายุ" ได้กล่าวว่า ผู้สูงอายุจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

1. เป็นผู้มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป
2. เป็นผู้ที่มีความเสื่อมตามสภาพ มีกำลังลดลง เชื่องช้า
3. เป็นผู้ที่สมควรให้ความอุปการะ
4. เป็นผู้ที่มีโรคควรได้รับการช่วยเหลือ

ดังนั้น การกำหนดว่าบุคคลใด คือ ผู้สูงอายุและผู้สูงอายุเริ่มเมื่ออายุเท่าใดนั้น ในสังคมปัจจุบันมักจะใช้อายุ คือ จำนวนปีที่ได้มีชีวิตอยู่เป็นเกณฑ์ ซึ่งแต่ละสังคมก็จะมี ความแตกต่างกัน เช่น ในสหรัฐอเมริกา ผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 65 ปีขึ้นไป แต่ในประเทศไทยกำหนดว่าผู้สูงอายุ คือ ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีผู้ให้ความหมายและลักษณะของ ผู้สูงอายุไว้หลายแนวคิด โดยพิจารณาจากเกณฑ์ของกระบวนการผู้สูงอายุ ฮอลล์ (Hall D.A.) ได้แบ่งการสูงอายุของมนุษย์ออกเป็น 4 ประเภท คือ

1. การสูงอายุตามวัย (*Chronological Aging*) หมายถึง การสูงอายุตามปีปฏิทิน โดยการนับจากปีที่เกิดเป็นต้นไป และบอกได้ทันทีว่า ใครมีอายุมากน้อยเพียงใด

2. การสูงอายุตามสภาพร่างกาย (*Biological Aging*) เป็นการพิจารณาการสูงอายุ จากสภาพร่างกายและสรีระของบุคคลที่เปลี่ยนไปเมื่อมีอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากประสิทธิภาพการทำงานของอวัยวะต่าง ๆ ในร่างกายลดน้อยลง เป็นผลมาจากความเสื่อมตามกระบวนการสูงอายุ ซึ่งเป็นไปตามอายุขัย (*Life Span*) ของแต่ละบุคคล

3. การสูงอายุตามสภาพจิตใจ (*Psychological Aging*) เป็นการเปลี่ยนแปลงในหน้าที่ของการรับรู้ แนวความคิด ความจำ การเรียนรู้ เซาว์ปัญญา และลักษณะบุคลิกภาพที่ปรากฏในระยะต่าง ๆ ของชีวิตแต่ละคนที่มีอายุเพิ่มขึ้น

4. การสูงอายุตามสภาพสังคม (*Sociological Aging*) เป็นการเปลี่ยนแปลงในบทบาทหน้าที่สถานภาพของบุคคลในระบบสังคม รวมทั้งความคาดหวังของสังคมต่อบุคคลนั้น ซึ่งเกี่ยวกับอายุ การแสดงออกตามคุณค่าและความต้องการของสังคม

กรมประชาสงเคราะห์ (2525 : 11) ได้ให้ความหมายว่า ความสูงอายุเป็นการ พัฒนาการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องในระยะสุดท้ายของช่วงอายุมนุษย์ แบ่งออกเป็น 4 อย่าง คือ

1. แก่โดยอายุ คือ แก่เพราะเกิดมานาน
2. แก่โดยสังขาร คือ แก่ตามสภาพของร่างกาย
3. แก่โดยจิตใจ คือ แก่ไปตามความนึกคิด
4. แก่โดยสังคม คือ แก่เพราะเหตุแวดล้อมและประสบการณ์ เช่น ตำแหน่งหน้าที่

การงานสูง

สุวัฒน์ วัฒนวงศ์ (2545 : 35-36) ได้กล่าวถึงภารกิจเชิงพัฒนาการในวัยชรา คือ วัยสูงอายุว่า บุคคลในวันนี้ คือ ผู้ที่มีอายุเกินกว่า 60 ปีขึ้นไป ควรจะมีบทบาทและภาวะหน้าที่ดังต่อไปนี้

- สามารถเรียนรู้และปรับตัวเกี่ยวกับความเสื่อมโทรมทางด้านร่างกาย
- สามารถปรับตัวเองได้เกี่ยวกับการเกษียณอายุการทำงานประจำ ตลอดจนรายได้ที่ต้องลดน้อยลงไปด้วย
- สามารถปรับตัวได้ ถ้าเกิดการสูญเสียชีวิตของคู่ครองและตกเป็นหม้าย
- ควรมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับบุคคลที่มีอายุรุ่น ๆ เดียวกัน และความสนใจใกล้เคียงกัน เพราะจะช่วยทำให้จิตใจสบาย ไม่เหงาจนเกินไป
- มีการพบปะพูดคุยกับคนในวัยเดียวในสภาพที่ตนเองพอใจ ทั้งนี้ไม่ว่าจะมีบ้านเป็นของตนเองหรือต้องอาศัยร่วมกลุ่มกับลูก ๆ หลาน ๆ หรือพักบ้านพักคนชรา

คาห์น (Kahn) แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้อธิบายคำว่า "ผู้สูงอายุ" ไว้ดังนี้ คือ

1. กลุ่มผู้สูงอายุตามปฏิทินนั้นต้องมีอายุ 65 ปี หรือ 65 ปีขึ้นไป เรียกว่าเป็น "Old Age" ในสหรัฐอเมริกา
2. บุคคลที่อายุ 60 ปี หรือมากกว่า ตามพระราชบัญญัติ The Older American Act สามารถเป็นผู้เกษียณอายุและได้รับสิทธิและผลประโยชน์อื่นๆ ตามโปรแกรมต่าง ๆ ที่ระบุไว้ในบางรัฐ
3. บางแห่งใช้อายุ 55 ปี เป็นการเกษียณก่อนอายุปกติ คือ เกษียณเร็วกว่าปกติ (Early retirement)

ศาสตราจารย์ ดร. อัลเฟรด เจ. คาห์น แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมเบีย ได้อธิบายว่าอายุนั้นมิได้มีกลุ่มเดียวและมีได้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันตามปฏิทินอายุถึง 3 กลุ่ม คือ (ศรีทับทิม พานิชพันธ์. 2525 : 27)

ศาสตราจารย์ ดร. อัลเฟรด เจ. คาร์สัน แห่งมหาวิทยาลัยโคลัมโบ ได้อธิบายว่าอายุนั้นมิได้มีกลุ่มเดียวและมีได้มีลักษณะคล้ายคลึงกัน แต่มีลักษณะที่แตกต่างกันตามปฏิทินอายุถึง 3 กลุ่ม คือ (ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์. 2525 : 27)

1. กลุ่มผู้สูงอายุวัยต้น (The "Young" Elderly) ซึ่งมีอายุต่ำกว่า 74 ปี
2. กลุ่มผู้สูงอายุวัยกลางคน (The "Middle-aged" Elderly) ซึ่งมีอายุระหว่าง 75 – 84 ปี
3. กลุ่มผู้สูงอายุวัยสุดท้าย (The "Old" Elderly) ซึ่งมีอายุ 85 ปีขึ้นไป

นายแพทย์ประสพ รัตนกร (2525 : 66 – 67) ได้ให้ความหมายของผู้สูงอายุว่า ผู้สูงอายุ หมายถึง ผู้ที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป ในประเทศเขตร้อนโดยมากตั้งแต่ 55 ปีขึ้นไป เช่น มาเลเซีย ออฟริกา สำหรับสากลทั่วไปใช้อายุ 60 ปี แต่บางประเทศที่มีอายุยืนมาก ๆ เช่น สวีเดน นอร์เวย์ เดนมาร์ก ใช้อายุ 70 ปี ในอเมริกา ยุโรป 65 ปี แต่ผู้สูงอายุที่เข้าใจกันว่าอายุ 60 ปีขึ้นไป คือ ผู้สูงอายุ และนอกจากจะดูตัวอายุแล้วต้องดูถึงความแปรปรวนของร่างกายและจิตใจว่าเป็นอย่างไรบ้าง ซึ่งพิจารณาจากลักษณะ ดังนี้

1. เกิดอาการอ่อนเพลีย โดยไม่ได้ออกกำลังกายหรือออกกำลังกายแต่น้อย แต่อ่อนเพลียมากกว่าปกติ
2. มีอาการเจ็บปวดอันไม่ใช่ว่าจากความพิการและจะเปลี่ยนไปเรื่อย ๆ
3. เสียงพูดจะแปรไปไม่สดใส เสียงแหบ และเสียงชะงัก
4. การเดิน ผู้สูงอายุจะเดินชอยเท้าถี่ หัวทิ่ม เดินหัวปักไปข้างหน้า เพราะความเกร็งของกล้ามเนื้อ
5. ผู้สูงอายุจะนอนน้อยลง ไม่ค่อยนอนเอาที่เดียวหรือนอนแล้วตื่นเร็ว
6. ความจำ เรื่องปัจจุบันจำไม่ค่อยได้เหมือนแต่ก่อน แต่จำเรื่องเก่า ๆ
7. เกิดอาการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับอาการแทรกซ้อน เช่น เป็นลม ตัวเย็น มีอาการกระตุกหายใจไม่ออกเหมือนกับถูกใจมตี มีหลายสิ่งรุมเร้าไปหมด
8. อารมณ์เศร้า หดหู่ ระแวงง่าย ใจน้อย

3. เป็นผู้ที่มีความขยันขันแข็ง (Activeness)
4. เป็นผู้ที่ทำตัวดี (Charming Personality)
5. เป็นผู้ที่เชื่อถือได้ (Trustworthiness)
6. เป็นผู้ที่มีเกียรติในตนเอง (Dignity)
7. เป็นผู้ที่มีความสุภาพ (Nobility)

นอกจากนั้นแล้ว ศาสตราจารย์นายแพทย์อวย เกตุสิงห์ (สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 109) ได้บรรยายไว้ว่าคนแก่มีหลายอย่าง อาทิ “แก่ออย่างสงัด” และ “แก่ออย่างสง่า”

คน “แก่ออย่างสงัด” ป่วยอดแอด ทำอะไรไม่ไหว ช่วยตัวเองไม่ได้เป็นภาระแก่ครอบครัวและสังคม เป็นที่รังเกียจและรำคาญ

คน “แก่ออย่างสง่า” อายุมากแล้วสุขภาพยังดี มีสมรรถภาพทำงานได้ ช่วยตัวเองไม่ต้องพึ่งใคร มีเมตตาสมเป็นผู้ใหญ่ ไม่ระราน ไม่อแง ไม่หงุดหงิด คิดช่วยผู้อื่น ทำประโยชน์ให้แก่สังคม

จากความหมายของผู้สูงอายุได้กล่าวมาข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุ หมายถึงบุคคลที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไป มีชีวิตอยู่ในช่วงวัยสุดท้ายของชีวิต มีความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพร่างกาย จิตใจ และสถานภาพทางสังคม เป็นวัยแห่งความเสื่อมถอยทางด้านร่างกาย จิตใจอารมณ์ หน้าที่การงาน และบทบาททางสังคมลดลง เป็นบุคคลที่ควรได้รับการช่วยเหลือ ดูแลอุปการะเพื่อมีความสุข

การเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุ

สุรกุล เจนอบรม. 2534 : 19 – 22 ได้สรุปสาระสำคัญของลักษณะการเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุไว้ 3 ด้าน คือ

1. การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกาย (Physiological Changes)

การเปลี่ยนแปลงทางด้านร่างกายของผู้สูงอายุที่สำคัญ คือ อวัยวะและระบบการทำงานต่าง ๆ ของร่างกายจะเปลี่ยนแปลงไปสู่สภาพความเสื่อม เช่น

1.1 ระบบต่อมต่าง ๆ ได้แก่

- (1) ต่อมไทรอยจะทำหน้าที่ขับน้ำลายลดน้อยลง
- (2) ต่อมไร้ท่อเสื่อม จึงเกิดเป็นโรคเบาหวานได้ง่าย
- (3) ผิวหนังบางเหี่ยวยุบ ไขมันใต้ผิวหนังลดน้อยลง ผิวหนังแห้งการปรับตัวของร่างกายไม่ดี

1.2 ระบบการย่อย มีการย่อยอาหารผิดปกติ เนื่องจากฟันหัก เคี้ยวอาหารไม่ละเอียด น้ำย่อยในกระเพาะอาหารลดน้อยลงทำให้อาหารประเภทเนื้อสัตว์ไม่ดีเกิดท้องอืด การดูดซึมไม่ดี

1.3 ระบบประสาท มีการเปลี่ยนแปลงของสมอง สมองเสื่อม ความรู้สึก ความไวต่อการรับรู้ลดลง ความสัมพันธ์ระหว่างสมองกับกล้ามเนื้อจะเสียไป การทรงตัวไม่ดี มีอาการสั่นตามร่างกาย

1.4 ระบบทางเดินหายใจ โดยปอดเสื่อมลง ความยืดหยุ่นของปอดลดน้อยลง ทำให้หายใจเร็ว เหนื่อยง่าย และรับออกซิเจนได้น้อยลง

1.5 ระบบหลอดเลือด โดยหลอดเลือดแข็ง ความดันโลหิตสูงขึ้น ออกซิเจนไปสู่สมองน้อย เส้นเลือดไปเลี้ยงหัวใจเสื่อม ลิ้นหัวใจแข็ง เกิดโรคหัวใจได้ง่าย

1.6 ระบบทางเดินปัสสาวะ โดยไตเสื่อมสมรรถภาพ ขับของเสียออกจากร่างกายได้น้อย แต่ขับน้ำออกมามาก จึงถ่ายปัสสาวะบ่อยครั้ง ทำให้ถ่ายปัสสาวะไม่หมดและตกค้าง ทำให้ปัสสาวะไหลง่าย ในชายต่อมลูกหมากจะโต

จากการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกายดังกล่าว ก่อให้เกิดปัญหาในผู้สูงอายุ คือ เกิดการเจ็บป่วยเรื้อรัง ซึ่งพบว่า 4 ใน 5 คนของผู้สูงอายุ มีโรคเรื้อรังอย่างน้อยหนึ่งโรค มีโรคประจำตัว มีปัญหาด้านสุขภาพ มีสุขภาพอ่อนแอ มีปัญหาเกี่ยวกับฟันและตา และส่วนใหญ่มีปัญหาเกี่ยวกับระบบประสาท หลงลืมง่าย

2. การเปลี่ยนแปลงด้านจิตใจ (Psychological Changes)

ในวัยมีการเปลี่ยนแปลง ซึ่งเปลี่ยนไปในด้านลบ ได้แก่

2.1 การสูญเสียบุคคลอันเป็นที่รัก ทั้งนี้เพราะมีเพื่อนฝูง บุคคลที่เป็นญาติสนิท หรือคู่ชีวิตตายจาก ทำให้ผู้สูงอายุมีความรู้สึกถูกพรากจากบุคคลอันเป็นที่รัก ก่อให้เกิดความเศร้าใจได้ง่าย

2.2 การสูญเสียสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจ เนื่องจากวัยอันควรที่จะต้องออกจากการทำงาน คือ ปดเกษียณ ขณะเดียวกันความสัมพันธ์ทางสังคมก็ลดน้อยลง

เนื่องจากหมดภาระติดต่อด้านธุรกิจการงานหรือหมดภาระหน้าที่ ไร้คุณค่า ไร้ความหมายในชีวิต นอกจากนี้ยังมีผลให้ผู้สูงอายุขาดเพื่อน ขาดความผูกพันที่เคยมีต่อสังคม และขณะเดียวกันก็ทำให้ขาดรายได้ลดน้อยลง ผลจากสิ่งเหล่านี้ทำให้ผู้สูงอายุต้องพยายามปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น

2.3 การสูญเสียสัมพันธภาพในครอบครัว เนื่องจากในวัยนี้บุตรธิดามักจะมีครอบครัวกันแล้ว และโดยเฉพาะลักษณะของสังคมปัจจุบัน ที่ครอบครัวมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวมากกว่าครอบครัวขยาย ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างพ่อแม่ซึ่งเป็นผู้สูงอายุกับบุตรหลานของตนลดลง บทบาททางด้านการให้คำปรึกษา ดูแลและสั่งสอนลูกหลานจึงน้อยลง ทำให้ผู้สูงอายุต้องอยู่อย่างโดดเดี่ยว เกิดความว้าเหว่และรู้สึกว่าตนเองมีคุณค่าน้อยลง

2.4 การสูญเสียสมรรถภาพทางเพศ ซึ่งเป็นการสูญเสียทางจิตใจที่สำคัญ อันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทางสรีระเคมีของร่างกาย ทำให้เกิดการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศ ไม่สามารถสนองความต้องการทางเพศในวัยสูงอายุได้ อย่างไรก็ตามการไม่สนองความต้องการทางเพศในวัยสูงอายุ นอกจากจะมีสาเหตุมาจากการเสื่อมสมรรถภาพทางเพศแล้ว เหตุผลทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะเจตคติทางสังคมที่มีต่อเพศสัมพันธ์ในวัยผู้สูงอายุว่าเป็นเรื่องที่ไม่เหมาะสม นับเป็นสิ่งที่ขัดขวางความต้องการทางเพศและมีผลกระทบต้อจิตใจของผู้สูงอายุได้

นอกจากนี้ ผู้สูงอายุยังมีปัญหารบกวนจิตใจหลายด้าน เช่น คิดว่าตนเองหมดคุณค่า สิ้นหวังเกี่ยวกับอนาคต สะเทือนใจง่าย คิดอยากฆ่าตัวตาย เป็นต้น

3. การเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม (Sociological Changes)

ปัจจัยทางสังคมและวัฒนธรรมมีส่วนเกี่ยวข้องกับสาเหตุของปัญหาทางกายภาพและทางจิตของผู้สูงอายุ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมของไทยที่ออกไปทางตะวันตกมากขึ้น ย่อมมีผลกระทบต่อผู้สูงอายุ ได้แก่

3.1 การเปลี่ยนแปลงทางสถานภาพ สังคมปัจจุบันได้กีดกันผู้สูงอายุในด้านต่าง ๆ เช่น ด้านเศรษฐกิจ บทบาทที่เกี่ยวข้องกับการงาน ตลอดจนบทบาทในครอบครัว ผู้สูงอายุที่เคยเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นหัวหน้าครอบครัว กลั้บกลายเป็นผู้พึ่งพาอาศัย เป็นผู้รับมากกว่าเป็นผู้ให้ ทำให้ผู้สูงอายุสูญเสียอำนาจและบทบาททางสังคมที่เคยมี

การเปลี่ยนแปลงบทบาทเป็นผู้อาศัยในครอบครัว ทำให้ผู้สูงอายุเสียความรู้สึกว่าตนเองหมดความสำคัญ บทบาทใหม่ที่ผู้สูงอายุได้รับ คือ คนเลี้ยงเด็ก แทนที่บทบาทผู้นำและผู้แนะนำแนวทาง ฉะนั้นถ้าคนเรารู้สึกว่าตนเองไม่มีบทบาทสำคัญเช่นเดิม และยังต้องพึ่งพาอาศัย

ผู้อื่นอีกด้วย ปัจจัยเหล่านี้อาจก่อให้เกิดความอับอายคิดว่าตนเองเป็นตัวแทนปัญหาหรือเป็นภาระเรื้อรังของสังคม

3.2 การถูกทอดทิ้ง ผลของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม จากสังคมแบบดั้งเดิมไปสู่สังคมสมัยใหม่ ทำให้เกิดการขยายตัวหรือการเติบโตของชุมชนเมือง (Urbanization) ระบบการผลิตเปลี่ยนจากเกษตรกรรมเป็นอุตสาหกรรม ทำให้วิถีการดำเนินชีวิตมักจะถูกทิ้งไว้ข้างหลัง

3.3 การเสื่อมความเคารพ ในสมัยก่อนผู้สูงอายุได้รับการเคารพนับถือจากผู้รอบรู้ในชุมชน ในฐานะที่เป็นผู้มีประสบการณ์ ผู้แนะนำสั่งสอน แต่ในปัจจุบันค่านิยมเหล่านี้กำลังเปลี่ยนไปตามตัวอย่างสังคมอเมริกา หรือยุโรปที่ยึดถืออิสรภาพส่วนบุคคล และคิดว่าผู้สูงอายุเป็นคนไม่ทันต่อเหตุการณ์ (Behind the time) ผู้สูงอายุควรอยู่ส่วนผู้สูงอายุ ส่วนคนหนุ่มสาวก็อยู่ตามทางของคนหนุ่มสาว ซึ่งความคิดเช่นนี้ก่อให้เกิดช่องว่างระหว่างวัยขึ้น

การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว มีผลทำให้เกิดความไม่มั่นคงทางจิตใจในผู้สูงอายุเป็นอย่างมาก เกิดความรู้สึกว่าเหว่ รู้สึกหมดหวังท้อแท้ในชีวิต เกิดความซึมเศร้า วิตกกังวล ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงของร่างกายและพบว่าตนเองความจำไม่ดี การได้ยินไม่ชัดเจนยิ่งทำให้อารมณ์หวนไหวมากยิ่งขึ้น จนทำให้คนที่ปรับตัวไม่ได้เกิดอาการทางสุขภาพจิตในระยะนี้

ทฤษฎีว่าด้วยผู้สูงอายุ

ทฤษฎีเกี่ยวกับผู้สูงอายุ เป็นทฤษฎีที่อธิบายถึงกระบวนการมีวัยสูงอายุ ซึ่งมีหลายทฤษฎีดังนี้

1. ทฤษฎีทางด้านสังคมวิทยา (Sociological Theory) เป็นทฤษฎีที่อธิบายเกี่ยวกับวิถีทางในการปรับตัวของผู้สูงอายุในช่วงสุดท้ายของชีวิต พยายามวิเคราะห์สาเหตุที่ทำให้ผู้สูงอายุมีสถานการณ์ทางสังคมเปลี่ยนแปลงไป และการปรับตัวต่อสถานการณ์นั้น ทฤษฎีที่ได้รับการยอมรับและใช้ในการศึกษาการปรับตัวของผู้สูงอายุมี 2 ทฤษฎีด้วยกัน คือ ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) และทฤษฎีถอยห่างจากสังคม (Disengagement Theory) (เพ็ญแข ประจันปัจฉิน . 2542 : 14 – 15) มีรายละเอียด ดังนี้ คือ

1.1 ทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม (Activity Theory) ให้ความสำคัญทางกิจกรรมทางสังคมว่าเป็นหลักของชีวิตของบุคคล กล่าวคือ การปรับตัวของบุคคลมีความสัมพันธ์อย่างสูงกับกิจกรรมที่ทำ ยิ่งมีกิจกรรมมากขึ้นเท่าใดก็ปรับตัวได้มากขึ้นเท่านั้น ตามแนวคิดนี้บุคคลผู้ชราจะพยายามรักษาทัศนคติและกิจกรรมในวัยกลางคนไว้ให้ได้มากที่สุด และพยายามทดแทน

กิจกรรมที่สูญหายไปด้วยกิจกรรมใหม่ ๆ และสามารถจะมีส่วนร่วมในสังคม รวมทั้งมีความพอใจในชีวิต และจะเป็นผู้ยอมรับภาวะชราภาพเป็นอย่างดี เพราะฉะนั้นนักวิชาการ เช่น เบอร์เกส (Burgess) เป็นต้น จึงเสนอแนะว่า ผู้ชราควรได้รับการจัดบทบาทใหม่ ๆ ซึ่งควรประกอบด้วยความรับผิดชอบ และภาระหน้าที่ที่จะนำไปสู่ความเจริญงอกงามของชีวิต ซึ่งในปัจจุบันบุคคลในวัยชราจะอยู่ในสภาพไม่มีบทบาททางสังคม (Roleless) และสภาพเช่นนี้ ยังเป็นที่สนับสนุนจากสังคมด้วย จึงน่าที่จะได้มีการปรับสภาพนี้เสียใหม่ เพื่อส่งเสริมบทบาทของผู้ชราให้มีมากขึ้น

1.2 ทฤษฎีถอยจากสังคม (Disengagement Theory) อธิบายว่า บุคคลจะลดบทบาทสังคมลงไปตามอายุ ซึ่งจะอยู่ในลักษณะที่สมยอมทั้งสองฝ่าย คือ ฝ่ายตัวบุคคล และฝ่ายสังคม และผู้ชราจะพยายามลดความขัดแย้งจากสถานการณ์ โดยการยอมรับบทบาทของตนตามที่สังคมต้องการ กระบวนการถอยจากสังคมจะขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคล แต่ตามแนวคิดนี้ บุคคลจะค่อย ๆ ลดความผูกพันต่อสังคมลงไปตามลำดับ โดยที่ความตระหนักด้านอายุ ความคับแค้นของประสบการณ์ที่เพิ่มมากขึ้น และความสูญเสียความเชื่อมั่นในตนเอง เหตุของการถอยจากสังคม ตัวอย่างที่เห็นชัด ก็คือ ผู้ลี้ภัยวัยชราจะค่อย ๆ ลดบทบาททางสังคมของตน และทำให้สูญเสียสถานภาพทางสังคม ก่อให้เกิดความรู้สึกว่าตนไม่มีคุณค่า ทฤษฎีถอยจากสังคมได้รับการวิเคราะห์ทั้งเชิงบวกและลบ อย่างไรก็ตามมีผลวิจัยบางชิ้นที่สนับสนุนทฤษฎีนี้ เช่น พบว่าการถอยจากสังคมเกิดในผู้ชราบางช่วงอายุ หรือในบางพฤติกรรมเท่านั้นหรือผู้ชราจะมีการถอยจากบทบาทบางอย่างเท่านั้นที่ตนเองไม่พอใจ แต่ยังคงพอใจที่จะรักษาบทบาทอื่น ๆ ไว้ นอกจากนี้แล้วพบว่า ผู้ชราบางกลุ่มพอใจที่จะอยู่คนเดียว เพราะถือว่าเป็นประสบการณ์ที่ดี

บาร์โรว์ และสมิธ (Barrow and Smith) อ้างในเฮวิกเฮิร์สต์ (Harvighurst , 1953:175) กล่าวว่าบุคคลที่มีกิจกรรมสูงจะมีการปรับตัวได้ดีทั้งทางร่างกายและจิตใจ และสังคม นอกจากนั้นเฮวิกเฮิร์สต์ ยังกล่าวเสริมอีกว่า บุคคลจะรักษาระดับกิจกรรมทางสังคมของตนไว้เมื่ออย่างเข้าสู่วัยสูงอายุ

ผู้สูงอายุควรมีกิจกรรมต่อเนื่องจากวัยที่ผ่านมา ควรพอใจในการร่วมกิจกรรม สนใจ และร่วมเป็นสมาชิกในกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนี้ยังมีข้อเสนอแนะอีกว่า การคงไว้ซึ่งกิจกรรมในปัจจุบันเป็นสิ่งที่ดีควรทำเพื่อชดเชยความสูญเสียสิ่งต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น เนื่องจากกระบวนการความชรา เช่น การใช้สติปัญญาแทนการออกกำลังกายเมื่อความสามารถทางร่างกายลดลง หางาน

หรือบทบาทใหม่แทนงานเก่าหลังเกษียณอายุ หาเพื่อนใหม่แทนเพื่อนเก่าที่เสียชีวิตไป ทำชีวิตให้กระปรี้กระเปร่า เพื่อการยอมรับของสังคม

2. ทฤษฎีไร้การผูกพัน (Disengagement Theory) กล่าวว่า ผู้สูงอายุและสังคมจะลดบทบาทซึ่งกันและกัน ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุรู้สึกว่าตนเองมีความสามารถลดลง สุขภาพเสื่อมถอยรวมทั้งความตายที่ค่อย ๆ มาถึง ผู้สูงอายุจึงหลีกเลี่ยงหนีถอนตัวออกจากสังคม เพื่อลดความเครียดและพอใจกับการไปเกี่ยวข้องกับซึ่งกันและกันระหว่างตนเองกับสังคมต่อไป (Atchley, 1994)

3. ทฤษฎีความต่อเนื่อง (Continuity Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวว่าผู้สูงอายุจะมีความสุขได้ก็ต่อเมื่อได้กระทำกิจกรรม หรือปฏิบัติตัวเช่นที่เคยกระทำมาแต่เก่าก่อน บุคคลใดคุ้นเคยกับการอยู่ร่วมกับคนหมู่มากก็กระทำต่อไป คนใดพอใจรักชีวิตที่อยู่อย่างสบาย สันโดษ ก็อาจแยกตนเองออกมาอยู่ตามลำพัง ทฤษฎีนี้กล่าวถึงพฤติกรรมของผู้สูงอายุว่าจะต้องปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงมากมายหลายอย่างในสังคม เช่น การตายของสามีหรือภรรยา การเกษียณอายุ เป็นต้น

4. ทฤษฎีของเพค อังอิงในสมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539:19) อธิบายว่า ผู้สูงอายุวัยต้น (55 – 75 ปี) และผู้สูงอายุปลาย (75 ปีขึ้นไป) มีความแตกต่างกันทั้งลักษณะนิสัย และการปฏิสัมพันธ์ทางจิตสังคม เขามีความเชื่อว่าผู้สูงอายุมีพัฒนาการ 3 ประการ คือ

4.1 ความสามารถในการแยกความแตกต่างของคน กับบทบาทในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ความภาคภูมิใจในตนเองและความรู้สึกที่ตนเองมีคุณค่าขึ้นอยู่กับบทบาทของหน้าที่การงาน เมื่อเกษียณอายุบางคนจะมีความรู้สึกที่ไร้ค่า แต่ถ้าความรู้สึกภาคภูมิใจและความมีคุณค่าของงานไม่ได้มาจากตำแหน่งหน้าที่ที่เคยทำ หลังเกษียณอายุความรู้สึกนั้นก็ยังคงมีอยู่ เช่น ผู้ที่ชอบปลูกต้นไม้หรือเล่นกอล์ฟ ก็จะพึงพอใจหลังเกษียณที่จะได้ทำสิ่งที่ต้องการแทนงานอาชีพที่เคยทำเป็นประจำ

4.2 ความสามารถทางร่างกาย มีการเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติกับร่างกายที่แข็งแรง เมื่อยังทำงานอยู่ทักษะทางด้านนี้ทำให้ผู้สูงอายุยอมรับความสามารถทางร่างกายที่ลดลง และพยายามปรับตัวให้เหมาะสม ชีวิตก็จะเกิดความผาสุก แต่ถ้าถึงถึงความท้อถอยของร่างกายก็จะทำให้ความสุขและความพอใจในวัยผู้สูงอายุลดน้อยลง

4.3 การยอมรับว่าร่างกายของตนเปลี่ยนแปลงไปตามธรรมชาติกับร่างกายก่อนสูงอายุ การยอมรับร่างกายตามธรรมชาติ ทำให้คนยอมรับความตายโดยไม่รู้สึกรสชาติกลัว การยอมรับนี้รวมไปถึงกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับความตายด้วย ในทางตรงกันข้ามคนที่ยึดถือสภาพร่างกายขณะที่อยู่ในวัยที่อ่อนกว่า ก็จะพยายามยืดชีวิตไปได้ยาวนานที่สุด และไม่พึงพอใจกับสภาพที่เป็นอยู่ หวาดกลัวความตาย

5. ทฤษฎีทางด้านร่างกาย

5.1 ทฤษฎีทางชีววิทยา (*Biological Theories*) นักชีววิทยาลายท่านได้อธิบายถึงกระบวนการทางชีววิทยา สรีรวิทยา และการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างต่าง ๆ ในวัยผู้สูงอายุ และทฤษฎีนี้มีหลายทฤษฎีย่อย ได้แก่

5.1.1 ทฤษฎีเซลล์ (Cell Theory) อธิบายว่าเซลล์บางชนิดมีการสร้างขึ้นใหม่ตลอดเวลา แต่ไม่อาจทำหน้าที่ได้มีประสิทธิภาพทัดเทียมกับเซลล์ที่ตายไปแล้ว เช่น เซลล์ผิวหนังชั้นบน (Epidermis) เซลล์บุผนังลำไส้ เซลล์ระบบไหลเวียนของเลือด เซลล์เหล่านี้เกี่ยวข้องกับสารในเซลล์ถูกทำลาย ทำให้ความสามารถในการจัดส่งอาหาร และออกซิเจนไปยังเนื้อเยื่อมีประสิทธิภาพลดลง

5.1.2 ทฤษฎีการถูกกำหนด (Programming Aging Theory) วิลสัน (Wilson) เชื่อว่า ยีนส์ (Genes) เป็นตัวกำหนดการเปลี่ยนแปลงตลอดช่วงอายุของคน

5.1.3 ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงทางร่างกาย (Somatic Mutation Theory) อธิบายว่าจะมีการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างในเซลล์ของ DNA ในระยะการแบ่งเซลล์ จึงทำให้การทำงานของเซลล์ลดประสิทธิภาพลง

5.1.4 ทฤษฎีโมเลกุล (Molecular Theory) อธิบายว่าสาเหตุของการสูงอายุเกิดจากการถ่ายทอด DNA ทำให้เซลล์ใหม่แตกต่างไปจากเดิม จึงทำหน้าที่เปลี่ยนไป

5.1.5 ทฤษฎีคอลลาเจน (Collagen Cross – Linkage) เชื่อว่าเป็นการเสื่อมของเนื้อเยื่อของอวัยวะต่าง ๆ ของผู้สูงอายุเกิดขึ้น จากการยึดเกาะกันแน่น ไม่ยอมคลายตัวของสารโปรตีน เช่น พวกลคอลลาเจน ทำให้เนื้อเยื่อต่างๆ ลดการย่อยและการขับถ่ายของเสียในร่างกาย ทำให้การทำงานของเซลล์ไม่สมดุล

5.1.6 ทฤษฎีอนุมูลอิสระ (Free Radical Theory) เชื่อว่าเสื่อมของเซลล์ในร่างกาย เป็นผลจากการสะสมของสารประกอบทางเคมีไปให้ยีนส์เกิดความผิดปกติ และทำหาคอลลาเจนและอีลาสติน ซึ่งมีโปรตีนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญของเนื้อเยื่อยืดหยุ่น จนทำให้เสียความยืดหยุ่น เชื่อว่าการเสื่อมนี้จะลดลงด้วยการที่มีคุณสมบัติคล้ายวิตามินอีและซี

5.1.7 ทฤษฎีความเสื่อมถอย (Wear and Tear Theory) เชื่อว่าเซลล์ทำงานมาเป็นเวลานาน คล้ายกลไกเครื่องยนต์สึกหรองสมรรถภาพ ถ้าได้รับความกระทบกระเทือนจากภาวะใดก็ตาม จะทำให้เกิดความเสื่อมถอยของร่างกาย

5.1.8 ทฤษฎีทำลายตนเอง (Autoimmune Theory) เชื่อว่าความชราเกิดจากร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันปกติน้อยลง พร้อม ๆ กับการสร้างภูมิคุ้มกันชนิดทำลายตนเองมากขึ้น ซึ่งผลทำให้มีการต่อต้านตนเอง ทำลายเซลล์ของร่างกายทำให้เกิดการเจ็บป่วยได้ง่าย

5.2 ทฤษฎีทางสรีรวิทยา (Physiological Theory) เชื่อว่าศูนย์ควบคุมความร้อนไฮโปทาลามัส (Hypothalamus) ซึ่งอยู่ในสมองทำหน้าที่ควบคุมการทำงานของต่อมไร้ท่อจะเปลี่ยนแปลงเสื่อมถอยเมื่ออายุมากขึ้น

6. ทฤษฎีทางด้านจิตใจ

6.1 ทฤษฎีทางจิตวิทยา (Psychological Theories) เชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงบุคลิกภาพและพฤติกรรมของผู้สูงอายุ เป็นการพัฒนาการปรับตัวเกี่ยวกับสติปัญญา ความนึกคิด ความจำ การรับรู้ และแรงจูงใจ รวมทั้งสังคมที่อยู่อาศัย แนวคิดของทฤษฎีทางจิตวิทยามีดังนี้ คือ

6.1.1 ทฤษฎีความปราชัย (Intelligence Theory) เชื่อว่าผู้สูงอายุที่ปราชัย และคงความเป็นปราชัยอยู่ได้ ต้องมีความสนใจเรื่องราวต่าง ๆ มีการค้นคว้าพยายามเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา และผู้ที่มีลักษณะเช่นนี้ได้ต้องมีผู้มีความสุขดี มีเงินใช้สอย ไม่เดือดร้อน เป็นเครื่องเกื้อหนุน

6.1.2 ทฤษฎีบุคลิกภาพ (Personality Theory) เชื่อว่าผู้สูงอายุนั้นจะสุขหรือทุกข์ ขึ้นอยู่กับภูมิหลังและการพัฒนาจิตใจ ถ้าผู้สูงอายุเติบโตมาด้วยความมั่นคง อบอุ่น มีความรักแบบถ้อยที่ถ้อยอาศัย ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้เป็นอย่างดี มักจะเป็นผู้สูงอายุที่ค่อนข้างมีความสุข สามารถอยู่กับบุตรหลานหรือผู้อื่นได้โดยไม่มีความเดือดร้อนใจ แต่ถ้าผู้สูงอายุที่เติบโตมาในลักษณะที่ทำงานร่วมกับใครไม่ได้ จิตใจคับแคบ และมักรู้สึกว้าวนอกใจกับใครไม่ขึ้นมักจะเป็นผู้สูงอายุที่ไม่ค่อยมีความสุข ชีวิตเศร้าและเจ็บปวด (สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. 2533 : 6 – 8)

นอกจากนี้ยังมีทฤษฎีที่เกี่ยวข้องอื่น ๆ อีก ที่จะขอกล่าวถึงโดยย่อต่อไปนี้

1. ทฤษฎีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าฐานะทางสังคมของผู้สูงอายุ ขึ้นอยู่กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมนั้น ๆ ถ้าสังคมเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว ฐานะของผู้สูงอายุในสังคมนั้นจะถูกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว
2. ทฤษฎีจำนวนสัมพันธ์ ทฤษฎีนี้เชื่อว่าสถานภาพของผู้สูงอายุในสังคมใดจะเป็นอย่างไรขึ้นอยู่กับการจำนวนผู้สูงอายุของสังคมนั้น ถ้าในสังคมมีผู้สูงอายุน้อย สถานภาพของผู้สูงอายุก็มักจะดีกว่าในสังคมที่มีผู้สูงอายุมาก
3. ทฤษฎีเกียรติภูมิ ทฤษฎีนี้เห็นว่าสถานะของผู้สูงอายุมักจะดี ถ้าผู้สูงอายุในสังคมนั้นเป็นผู้มีคุณประโยชน์

สรุปได้ว่าทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุอยู่หลายทฤษฎีด้วยกัน อย่างไรก็ตามทฤษฎีกิจกรรมทางสังคม สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุยังคงมีความคล้ายกับบุคคลในวัยกลางคน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการทางจิตใจและสังคม การลดบทบาทจึงเป็นการคัดค้านกับสิ่งที่ต้องการ และจะพยายามต่อต้านหรือหาทางอื่น ๆ มาแทนบทบาทที่สูญเสียไป ส่วนในทฤษฎีถอยจากสังคมนั้น กระบวนการลดบทบาททางสังคมเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงทางด้านจิตใจ และสังคมเหมือนกันไปหมด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความเชื่อ ความรู้ ความสามารถ สภาพะสุภาพ ประเพณี วัฒนธรรม และมาตรฐานทางสังคมของแต่ละบุคคล

แนวคิดด้านความต้องการของผู้สูงอายุ

ศรีทัฬหิม พานิชพันธ์ (อ้างใน เพ็ญแข ประจณปัจจุบัน. 2542 หน้า 192) ได้อธิบายความต้องการของผู้สูงอายุไว้ดังนี้

1. ความต้องการสนับสนุนจากครอบครัว (Family Support) ผู้สูงอายุที่ถูกปล่อยให้ อยู่โดดเดี่ยว หรือแยกตัวอยู่คนเดียว ขาดความมั่นคงทางอารมณ์ และทางจิตใจ รวมทั้งทาง เศรษฐกิจ จึงต้องหันไปพึ่งการช่วยเหลือจากบุคคล หรือองค์การสังคมสงเคราะห์ภายนอก ครอบครัว ดังนั้นผู้สูงอายุจึงมีความต้องการสนับสนุนจากครอบครัวดั้งเดิมของตนควบคู่ไปกับการช่วยเหลือจากภายนอกครอบครัว ซึ่งอาจจะเป็นกลุ่มอาสาสมัคร องค์กร ภาครัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์การภาคเอกชน ทั้งที่เป็นองค์การศาสนาและองค์การที่มิใช่ศาสนาก็ได้
2. ความต้องการด้านการประกันรายได้ โดยเฉพาะการประกันสังคมประเภทประกัน ชราภาพ เมื่อเข้าสู่วัยชราภาพและเลิกประกอบอาชีพแล้ว จะได้รับบำนาญชราภาพเพื่อช่วยให้

สามารถดำรงชีวิตอย่างมีความสุขและมั่นคง ปลอดภัยตามควรแก่สภาพในบ้านปลายชีวิตไม่เป็นภาระของบุตรหลานและสังคม

3. ความต้องการมีชีวิตร่วมในชุมชน โดยเฉพาะการมีส่วนร่วมในกิจกรรมบางประเภทในสังคม สังคมจึงควรให้โอกาสแก่ผู้สูงอายุเหล่านี้ได้มีส่วนร่วมในการปรับปรุงชีวิตของชุมชนให้ดีขึ้น ให้มีโอกาสได้เรียนรู้สิ่งใหม่ๆ ในการพัฒนาตนเอง ในการปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในการปรับปรุงวัฒนธรรม และในการรักษาสุขภาพทั้งทางกายและจิตใจให้แข็งแรงอยู่เสมอ

4. ความต้องการที่จะลดความพึ่งพาคนอื่นให้น้อยลง ถ้าหากครอบครัวและสังคมได้ส่งเสริมให้ผู้สูงอายุมีโอกาสร่วมกิจกรรมต่างๆ ในครอบครัวและสังคมแล้ว จะเป็นการช่วยผู้สูงอายุให้รู้จักพึ่งตนเอง ไม่เป็นภาระแก่สังคมในบ้านปลายของชีวิต

5. ความต้องการทางสังคมของผู้สูงอายุ (The Elderly's Social Needs)

ก. ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว ของกลุ่ม และของสังคม (Sense of Belonging)

ข. ความต้องการการยอมรับและความเคารพยกย่องนับถือจากบุคคลในครอบครัวและสังคม (Sense of Recognition)

ค. ความต้องการเป็นบุคคลที่มีความสำคัญในสายตาของสมาชิกในครอบครัวและสังคม (Sense of Importance)

ง. ความต้องการมีความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลในครอบครัว ชุมชน และสังคม และสามารถปรับตัวเองให้เข้ากับลูกหลานในครอบครัวและสังคมได้ (Better Relationships and Adaptation and Adjustment)

จ. ความมีโอกาสในการทำสิ่งที่ตนปรารถนา (Sense of Opportunity)

6. ความต้องการทางกายและจิตใจ (Physical and Psychological Needs) เป็นความต้องการด้านพื้นฐานที่สุดในชีวิตมนุษย์ เพราะเป็นสิ่งที่ธรรมชาติของร่างกายต้องการ เพื่อมาเสริมสร้างร่างกายให้ดำรงอยู่ได้ ความต้องการด้านนี้ ได้แก่ ความต้องการด้านปัจจัย 4 อันได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า ที่อยู่อาศัย และการรักษาพยาบาล

ความต้องการด้านจิตใจ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็น สัมผัสไม่ได้แต่รู้สึกได้ อาทิ ความต้องการด้านความมั่นคงปลอดภัย (Security Needs) โดยเฉพาะความต้องการด้านที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย ปราศจากความวิตกกังวลหวาดกลัว และการมีสุขภาพกายและจิตใจที่ดี นอกจากนั้นยังมีความต้องการได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition Needs) ซึ่งเป็นความ

ต้องการที่จะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกของสังคมกลุ่มและครอบครัว ความต้องการมีโอกาสดำเนินการ (Opportunity Needs) โดยเฉพาะในเรื่องความสำเร็จของการทำงานในบั้นปลายชีวิต

7. ความต้องการทางเศรษฐกิจ ผู้สูงอายุต้องการได้รับการช่วยเหลือทางการเงินจากบุตรหลานของตน เพื่อสะสมไว้ใช้จ่ายในสภาวะที่ตนเองเจ็บป่วย “ผู้สูงอายุต้องการให้รัฐช่วยในการจัดหาอาชีพให้ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนรายได้” ทั้งนี้เพื่อตนเองจะได้มีบทบาททางเศรษฐกิจ คือ ความต้องการที่จะช่วยตนเอง เพื่อให้พ้นจากสภาวะความบีบคั้นทางเศรษฐกิจในสถานการณ์ปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการข้อที่ 3 และ 4

เพ็ญแข ประจักษ์ (2542 , 2) ได้รวบรวมแนวคิดเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ อธิบายว่ามีแนวคิดหลายด้าน เช่น แมคคัลสกี (Mcclusky) ได้กล่าวว่า ในการให้การฝึกอบรมแก่ผู้ที่จะทำงานกับผู้สูงอายุนั้น มีความจำเป็นต้องให้ผู้ให้การฝึกอบรมเข้าใจในประเด็นที่สำคัญของการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้สูงอายุ ประเด็นที่สำคัญที่สุด คือ ความเข้าใจเกี่ยวกับความต้องการของผู้สูงอายุ และถึงแม้ว่าจะมีความต้องการประเภทต่างๆ ที่ระบุไว้ว่าเป็นความต้องการของผู้สูงอายุ เช่น รายได้ ที่อยู่อาศัย ประกันสังคม งานอาชีพ และสุขภาพอนามัยที่ดีแล้ว เชื่อว่าผู้สูงอายุยังมีความต้องการด้านการศึกษาด้วย ซึ่งแมคคัลสกีได้แบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ การศึกษาเพื่อการปรับตัว การศึกษาเพื่อการแสดงออก การศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วม การศึกษาเพื่อสังคม และการศึกษาเพื่อการพัฒนาดน ซึ่งมียาละเอียดดังนี้ คือ

1. ความต้องการการศึกษาเพื่อการปรับตัว หมายถึง ผู้สูงอายุต้องการความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงด้านร่างกาย จิตใจในวัยผู้สูงอายุ ทั้งนี้เพื่อสามารถที่จะปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงของชีวิตได้ จึงควรจัดความรู้ส่วนนี้ให้แก่ผู้สูงอายุด้วย

2. ความต้องการการศึกษาเพื่อการแสดงออก หมายถึง ความต้องการมีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่างๆ ที่มีความเพลิดเพลิน หรือสันทนาการ ดังนั้น จึงควรมีการจัดประสบการณ์ต่างๆ ที่เหมาะสมให้แก่ผู้สูงอายุด้วย

3. ความต้องการการศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วม หมายถึง ความต้องการเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เช่น การทำงานเป็นอาสาสมัคร หรืองานที่เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ที่มีอยู่สู่ผู้อื่น ดังนั้น จึงควรเปิดโอกาสและสนับสนุนให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุ เพื่อที่จะทำหน้าที่เหล่านี้ได้เป็นอย่างดี

4. ความต้องการการศึกษาเพื่อสังคม หมายถึง ความต้องการที่จะยังคงเป็นส่วนหนึ่งของสังคมเช่นเดิม ได้แก่ การมีโอกาสนในการมีส่วนร่วมในเชิงเศรษฐกิจ สังคม และ

การเมือง หรือมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน ดังนั้นจึงควรจัดการให้ความรู้แก่ผู้สูงอายุเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ หรือเรื่องใหม่ ๆ เช่น ด้านความรู้ด้านกฎหมาย เป็นต้น

5. ความต้องการการศึกษาเพื่อการพัฒนาตน หมายถึง ความต้องการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นกว่าเก่า ซึ่งอาจเป็นความต้องการในระดับสูงที่ไม่เกิดแก่ผู้สูงอายุทุกคน แต่หากมีการจัดการศึกษาเพื่อการเรียนรู้เกี่ยวกับชีวิต ความต้องการในระดับนี้ก็อาจเกิดขึ้นได้กับผู้สูงอายุทุกคน

การพัฒนาผู้สูงอายุ

สิทธิตามรัฐธรรมนูญของผู้สูงอายุไทย

ในปัจจุบันผู้สูงอายุได้รับความสนใจจากทุกกลุ่ม โดยเฉพาะผู้มีอำนาจทางการเมือง และได้ให้ความช่วยเหลือหรือให้สิทธิต่าง ๆ แก่ผู้สูงอายุมากขึ้น โดยได้บัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เรื่องสิทธิของผู้สูงอายุ ในหมวดของสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย มาตรา 54 ว่าบุคคลซึ่งมีอายุเกิน 60 ปีบริบูรณ์ และไม่มีรายได้เพียงพอแก่การยังชีพมีสิทธิได้รับการช่วยเหลือจากรัฐ ทั้งนี้ตามกฎหมายบัญญัติในปี พ.ศ. 2542 หน่วยงานต่าง ๆ ได้พิจารณายกร่าง พระราชบัญญัติสวัสดิการผู้สูงอายุเพื่อเป็นการนำเจตนารมณ์ในเรื่องสิทธิผู้สูงอายุที่ปรากฏในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย และหลักการของสหประชาชาติว่าด้วยเรื่องผู้สูงอายุ โดยร่วมกันจัดทำปฏิญญาผู้สูงอายุเพื่อถือปฏิบัติให้เป็นไปในทางเดียวกัน และให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้สูงอายุ ปฏิญญาผู้สูงอายุ ถือเป็นพันธกรณีเพื่อให้ผู้สูงอายุหรือคนชราในประเทศไทยได้มีคุณภาพชีวิตที่ดี ได้รับการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิโดยมีสาระสำคัญ 9 ประการ คือ

1. ผู้สูงอายุต้องได้รับปัจจัยพื้นฐานในการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าและศักดิ์ศรี ได้รับการพิทักษ์และคุ้มครองให้พ้นจากการถูกทอดทิ้งและละเมิดสิทธิโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติโดยเฉพาะ
2. ผู้สูงอายุควรอยู่กับครอบครัวโดยได้รับความเคารพ รัก ความเข้าใจ เอื้ออาทรดูแลเอาใจใส่ ยอมรับบทบาทของกันและกันระหว่างสมาชิกในครอบครัว เพื่อให้เกิดความสัมพันธ์อันดีในการอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข
3. ผู้สูงอายุควรได้รับโอกาสในการศึกษา เรียนรู้ และพัฒนาศักยภาพของตนอย่างต่อเนื่อง เข้าถึงข้อมูลข่าวสารและบริการทางสังคม อันเป็นประโยชน์ในการ

- ดำรงชีวิต เข้าใจถึงความเปลี่ยนแปลงของสังคมรอบด้าน เพื่อสามารถปรับ
บทบาทของตนให้สมวัย
4. ผู้สูงอายุควรได้ถ่ายทอดความรู้ และประสบการณ์ให้สังคมมีโอกาสได้ทำงานที่
เหมาะสมกับวัยตามความสมัครใจ โดยได้รับค่าตอบแทนที่เป็นธรรม เพื่อให้เกิด
ความภาคภูมิใจและเห็นชีวิตมีคุณค่า
 5. ผู้สูงอายุควรได้เรียนรู้ในการดูแลสุขภาพของตนเอง ต้องมีหลักประกันและ
สามารถเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างครบวงจรโดยเท่าเทียมกัน ได้รับการดูแล
จนถึงวาระสุดท้ายของชีวิตอย่างสงบตามคตินิยม
 6. ผู้สูงอายุควรมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกิจกรรมของครอบครัว ชุมชน และสังคม
โดยเฉพาะการรวมกลุ่มเพื่อแลกเปลี่ยนความรู้ และความเข้าใจอันดีระหว่าง
ผู้สูงอายุด้วยกันและกับบุคคลทุกวัย
 7. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้อง
กำหนดนโยบายและแผนหลักด้านผู้สูงอายุ ส่งเสริมและประสานให้หน่วยงานที่
เกี่ยวข้องดำเนินการอย่างต่อเนื่องให้บรรลุผลตามเป้าหมาย
 8. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้องตาม
กฎหมายว่าด้วยผู้สูงอายุ เพื่อเป็นหลักประกันและการบังคับใช้ในการพิทักษ์สิทธิ
คุ้มครองสวัสดิภาพ และจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ
 9. รัฐโดยการมีส่วนร่วมขององค์กรภาคเอกชน ประชาชน สถาบันสังคม ต้อง
รณรงค์ ปลุกฝังค่านิยมให้สังคมตระหนักถึงคุณค่าของผู้สูงอายุ ตามวัฒนธรรม
ไทยที่เน้นความกตัญญูกตเวที และความเอื้ออาทรต่อกัน (ปณิญาผู้สูงอายุไทย
ฉบับนี้ได้รับความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 23 มีนาคม พ.ศ. 2542)
ในภาพรวมแล้ว ปณิญาผู้สูงอายุไทย อาจจะสะท้อนถึงการเคลื่อนไหวกระบวน
ทัศน์ของภาครัฐ ในการกำหนดนโยบายต่อผู้สูงอายุได้ชัดเจนในระดับหนึ่ง จาก
กรอบความคิดการจัดสวัสดิการเชิงสงเคราะห์มาสู่การให้ความสำคัญกับครอบครัว
ชุมชนการพัฒนาศักยภาพของผู้สูงอายุเอง คุณค่าของความรู้และประสบการณ์ที่
จะสามารถถ่ายทอดให้แก่สังคมรวมถึงโอกาสที่จะได้ทำงานที่สมกับวัย ความ
สมัครใจ และมีส่วนช่วยของทุกคนในการดูแลผู้สูงอายุ หากยึดมั่นตามกรอบ
กำหนดแห่งปณิญานี้ คุณภาพที่ดีของผู้สูงอายุไทย ไม่ไกลเกินหวังและนั่น

ย่อหมายถึง ศักยภาพของประเทศที่ก้าวเคลื่อนต่อไปโดยไม่ถูกโยงด้วยภาระ
ปัญหาของโครงสร้างประชากร

สำหรับการดำเนินการเกี่ยวกับผู้สูงอายุในประเทศไทยนั้น คณะรัฐมนตรีได้อนุมัติให้
กระทรวงมหาดไทยมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติ และคณะกรรมการ
การดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับผู้สูงอายุแห่งชาติ โดยมีมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์
2525 โดยมี ฯพณฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยเป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่วางแผน
ระดับชาติเกี่ยวกับผู้สูงอายุ ซึ่งมีแผนระยะยาว 20 ปี (พ.ศ. 2525 - 2544) ประเด็นที่ให้ความ
สนใจในสาระสำคัญในการพัฒนาผู้สูงอายุในด้านมนุษยธรรม ด้านการพัฒนา และด้าน
การศึกษาเป็นหลัก แผนนี้ประกอบด้วยนโยบายและมาตรา 5 ด้าน คือ

1. ด้านสุขภาพอนามัย
2. ด้านการศึกษา
3. ด้านความมั่นคงของรายได้และการทำงาน
4. ด้านสังคมและวัฒนธรรม
5. ด้านสวัสดิการสังคม

แผนพัฒนาผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ. 2525 – 2544

ด้วยการเห็นความสำคัญและความจำเป็นในการให้การดูแลผู้สูงอายุ รัฐบาลไทย
หลังจากได้ประชุมร่วมกับประเทศต่าง ๆ ในองค์การสหประชาชาติ คณะรัฐมนตรีได้มีมติแต่งตั้ง
คณะกรรมการผู้สูงอายุแห่งชาติขึ้น เมื่อวันที่ 9 กุมภาพันธ์ 2525 และคณะกรรมการผู้สูงอายุ
แห่งชาติได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้น 7 คณะ ได้แก่ (เพ็ญแข ประจวบปัจฉิม : 2545 : 62)

1. คณะกรรมการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวเกี่ยวกับผู้สูงอายุ
2. คณะกรรมการประสานงานบริการสุขภาพผู้สูงอายุ
3. คณะกรรมการศึกษาวัฒนธรรมและกิจกรรผู้สูงอายุ
4. คณะกรรมการวิเทศสัมพันธ์เรื่องผู้สูงอายุ
5. คณะกรรมการประชาสัมพันธ์กิจการผู้สูงอายุ
6. คณะกรรมการสวัสดิการผู้สูงอายุ
7. คณะกรรมการจัดหาทุนส่งเสริมกิจการผู้สูงอายุ

สำหรับคณะอนุกรรมการศึกษาวิจัยและวางแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ได้จัดทำแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ (พ.ศ.2525-2545) โดยมีแผนแม่บทสำหรับใช้เป็นแนวทางการทำแผนปฏิบัติงาน 5 ด้าน คือ ด้านสุขภาพอนามัย ด้านการศึกษา ด้านความมั่นคงของรายได้ ด้านสังคมวัฒนธรรมและด้านสวัสดิการ

แผนพัฒนาผู้สูงอายุระยะยาวฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2535 - 2554

หลังจากที่รัฐบาลได้ดำเนินการจัดกิจกรรมแก่ผู้สูงอายุตามแผนระยะยาว สำหรับผู้สูงอายุแห่งชาติ พ.ศ.2525 - 2545 มาได้ 10 ปี ในปี 2535 รัฐบาลโดยมี นายอานันท์ ปันยารชุน เป็นนายกรัฐมนตรี ได้มีการทบทวนแผนขึ้นเพื่อให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจ ผลมาจากทบทวนทำให้ได้นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว พ.ศ. 2535 - 2554 ขึ้นมา (กรมการศึกษานอกโรงเรียน. 2537 : 36 - 38) รายละเอียดในการแผนระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุฉบับทบทวนใหม่นี้ ยังมีความคล้ายคลึงกับของเดิม แต่เปลี่ยนแปลงบางส่วนให้ทันต่อเหตุการณ์มากยิ่งขึ้น ดังรายละเอียดสรุปได้ดังนี้

นโยบายและมาตรการสำหรับผู้สูงอายุระยะยาว (พ.ศ. 2535 - 2554) จำแนกออกเป็น 5 ด้าน คล้ายฉบับแรก คือ

1. ด้านสุขภาพอนามัยและโภชนาการ
2. ด้านสังคม การศึกษา วัฒนธรรม และจิตใจ
3. ด้านการงานและรายได้
4. ด้านสวัสดิการสังคม
5. ด้านวิจัยและพัฒนา

จากแผนพัฒนาผู้สูงอายุฉบับทบทวนนี้ ได้มีการกำหนดนโยบายไว้ 8 ประการหลัก ดังนี้ คือ

1. ส่งเสริม และให้บริการการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้สูงอายุรู้จักปรับตัว ดูแลรักษาสุขภาพพลานามัย ป้องกันโรค และการออกกำลังกายที่ถูกต้อง เพื่อให้สามารถที่จะดำรงชีวิตในบั้นปลายอย่างมีคุณค่าและมีความสุข

2. ให้บริการพื้นฐานทางสวัสดิการสังคม ตลอดจนการสงเคราะห์ต่าง ๆ ตามความต้องการและจำเป็นอย่างเพียงพอแก่ผู้สูงอายุ โดยเฉพาะผู้สูงอายุที่มีรายได้น้อย และไม่มีผู้อุปการะ
3. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามกำลัง ความถนัด และความสามารถ และได้ถ่ายทอดประสบการณ์และความชำนาญงานให้แก่คนรุ่นหลัง รวมทั้งได้ทำประโยชน์อื่น ๆ แก่สังคม
4. ส่งเสริมลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวแบบสังคมไทยดั้งเดิม รวมทั้งเสริมสร้างค่านิยมในการให้ความเคารพและกตัญญูแก่ผู้สูงอายุ
5. สนับสนุนให้สถาบันศาสนามีบทบาทสำคัญในการเผยแพร่คุณธรรมและค่านิยมที่พึงประสงค์ ตลอดจนเป็นที่พึ่งทางใจแก่ผู้สูงอายุได้
6. ส่งเสริมและสนับสนุนให้ชุมชนและภาคเอกชนมีบทบาทสำคัญในการจัดสวัสดิการและบริการผู้สูงอายุ และให้โอกาสผู้สูงอายุเข้าร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ อย่างเหมาะสม และเกิดประโยชน์ทั้งแก่ผู้สูงอายุและสังคม
7. สนับสนุนให้มีการผลิตและพัฒนาบุคลากรสำหรับดูแล รักษา และการให้บริการผู้สูงอายุ
8. จัดเก็บข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับผู้สูงอายุ รวมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการศึกษา วิจัย ติดตาม และประเมินผลเกี่ยวกับผู้สูงอายุ

จากนโยบายดังกล่าว รัฐบาลได้กำหนดมาตรการไว้รวม 6 ด้าน เพื่อให้ทุกหน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน ถือเป็นแนวทางในการนำมาจัดทำเป็นแผนงาน โครงการหรือกิจกรรม ดังนี้

1. เผยแพร่ความรู้ให้ผู้สูงอายุรู้จักปรับตัว การดูแลสุขภาพ การป้องกันโรค โภชนาการ การออกกำลังกาย ด้วยรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ตลอดจนจัดให้มี บริเวณและอุปกรณ์ที่เหมาะสมกับการออกกำลังกาย การพักผ่อนหย่อนใจ รวมทั้งจัดบริการพิเศษด้านนันทนาการ
2. ขยายกิจการ และสวัสดิการด้านสุขภาพอนามัย สังคม และสาธารณูปโภค สำหรับผู้สูงอายุ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ที่มีรายได้น้อยเพียงพอต่อการดำรงชีพ และไม่มีผู้อุปการะ

3. ให้การศึกษาอบรม หรือแนะแนวอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ ให้มีความรู้และทักษะสำหรับการเลือกประกอบอาชีพที่เหมาะสม รวมทั้งขอให้หน่วยงาน ทั้งภาครัฐและเอกชน เปิดโอกาสให้ผู้สูงอายุได้ทำงานตามความถนัด และศักยภาพ
4. จัดกิจกรรมด้านต่าง ๆ เพื่อให้ผู้สูงอายุได้มีส่วนร่วม ทั้งเพื่อการพักผ่อนหย่อนใจ การถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์แก่ชนรุ่นหลัง หรือการพัฒนาชุมชน
5. รณรงค์ให้ประชาชนและสังคมเห็นคุณค่าและประโยชน์ของการมีสมาชิกหลายรุ่น และผู้สูงอายุอยู่รวมกันในครอบครัว ตลอดจนให้มีค่านิยมในการเคารพกตัญญู กตเวทิต่อบุพการี และผู้สูงอายุ
6. ขอความร่วมมือจากสถาบันทางศาสนาในการเผยแพร่คำสอน เพื่อให้เป็นที่พึ่งทางจิตใจแก่ผู้สูงอายุ รวมทั้งให้มีการปรับปรุงวิถี การเผยแพร่คำสอนในรูปแบบที่หลากหลายและเหมาะสม

จากแผนพัฒนาผู้สูงอายุ (ฉบับปรับปรุง) ปี 2535 – 2554 นี้ สามารถวิเคราะห์ได้ว่า

1. เนื้อหาที่เกี่ยวกับผู้สูงอายุ (ยังคงคล้ายคลึงกับแผนฉบับเดิม) ได้แก่ ระดับความเปลี่ยนแปลงในวัยต่าง ๆ ของผู้สูงอายุ การปรับตัว การรักษาสุขภาพ การป้องกันโรค การออกกำลังกาย การใช้ชีวิตบั้นปลายอย่างมีคุณค่า ฯลฯ
2. การให้ความรู้ หรือฝึกอบรมและการแนะแนวอาชีพสำหรับผู้สูงอายุที่ยังสามารถทำงานได้ เพื่อให้เลือกประกอบอาชีพได้อย่างเหมาะสมกับความถนัดและศักยภาพของตนเอง

บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคม

นายแพทย์บรรลุ ศิริพานิช (2541 : 176 – 182) ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้สูงอายุของไทยในอดีต ในปัจจุบัน และในอนาคตได้อย่างน่าสนใจและได้ให้ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์หลายอย่าง ดังเช่นต่อไปนี้

ในอดีตผู้สูงอายุไทย จะดูมีสถานภาพทางสังคมทั้งในครอบครัวและทั่วไปค่อนข้างสูง ผู้เขียนมีชีวิตรอยู่ในยุคนั้น จำได้ถึงคำพังเพยหรือคำที่พูดกันเมื่อมีปัญหาจะตัดสินใจอยู่บทหนึ่ง คือ “เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด” ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุในอดีตนั้น เป็นผู้มีความรู้หรืออิทธิพลในสังคมไทยในการชี้ผิด ชี้ถูกมาก มิฉะนั้นก็คงจะไม่มีคำพังเพยดังกล่าว

ทำไมผู้สูงอายุไทยในอดีตจึงเป็นผู้มีสถานภาพทางสังคมค่อนข้างสูงดังกล่าว คงจะเป็นเพราะในอดีตสังคมไทยเป็นสังคมเกษตรกรรม การเรียนรู้ของบุคคลในสังคมเกี่ยวกับอาชีพในชีวิต เป็นการเรียนรู้จากผู้สูงอายุหรือผู้ใหญ่ทั้งนั้น ชาวไร่ชาวนาก็เรียนรู้การทำไร่ทำสวนจากบิดามารดา การประมงจากบิดามารดา ชาวสวนก็เรียนรู้การทำสวนจากบิดามารดา พี่ป้า น้าอา ซึ่งล้วนเป็นผู้ใหญ่ แม้วิชาชีพเฉพาะ เช่น ช่างไม้ ช่างปูน ช่างก่อสร้าง หรือแม้แต่อาชีพแพทย์ก็เรียนรู้จากผู้ใหญ่ โดยยอมเป็นลูกมือฝึกปรือไปตั้งแต่ไม่รู้อะไรเลย จนค่อย ๆ มีความชำนาญมากขึ้น ๆ และออกไปตั้งตัวประกอบอาชีพได้เอง ทั้งนี้ทั้งนั้นเพราะในอดีตยังไม่มีโรงเรียนวิชาชีพแพร่หลายอย่างในปัจจุบัน ดังนั้นผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุ นอกจากจะเป็นบรรพบุรุษหรือมีสายเลือดสืบต่อกันมาแล้ว ยังมีบทบาทเป็นผู้ประสาทวิชาชีพให้ประกอบอาชีพเลี้ยงตัวมาได้อีกด้วย จึงนับว่าผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเป็นผู้มีพระคุณอย่างสูง ฉะนั้น คำพูด คำตัดสิน หรือการชี้ผิดชี้ถูกอะไรในครอบครัวของบิดามารดา หรือผู้ใหญ่ในครอบครัวจึงเหมือนคำตัดสินที่ทุกคนต้องยอมรับ (แม้จะไม่พอใจในบางครั้งบางคราว)

ในสังคมนอกบ้าน ผู้ใหญ่ซึ่งส่วนมากเป็นผู้สูงอายุที่มีคุณงามความดี เป็นที่รักใคร่ในหมู่บ้าน จะได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนัน และเป็นตลอดไปจนชั่วชีวิต ข้อพิพาทบาดหมางกันเล็ก ๆ น้อย ๆ ในหมู่บ้านที่ตกลงกันเองไม่ได้ ผู้ใหญ่บ้านสามารถชี้ผิดชี้ถูกได้ ไม่ต้องขึ้นโรงขึ้นศาลให้ลำบาก นับว่าผู้สูงอายุเป็นหลักของชุมชน หรือสังคมระดับหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี ทำให้หมู่บ้านอยู่ได้ด้วยความสะดวก

ในเทศกาลงานบุญตามประเพณี ผู้สูงอายุจะเป็นผู้นำในกิจกรรม เพราะผู้สูงอายุเป็นผู้รู้ถึงขนบธรรมเนียมและพิธีการต่าง ๆ ตลอดจนกำหนดเวลาที่เหมาะสม ดังนั้นผู้สูงอายุจึงกลายเป็นผู้นำของหมู่บ้านโดยอัตโนมัติ

โดยเฉพาะในเรื่องการแต่งงานมีเหย้ามีเรือนของหนุ่มสาว ถ้าผู้ใหญ่ บิดามารดา พี่ป้า น้าอาไม่เห็นด้วยก็เป็นการยากที่หนุ่มสาวจะแต่งงานกันได้

ดังนั้นผู้สูงอายุ จึงอยู่ในครอบครัวได้ด้วยความสุข ครอบครัวใดมีผู้สูงอายุมาก ๆ มักจะได้รับการขอคำชี้แนะเสมอเกี่ยวกับความถูกต้องในขนบธรรมเนียม จึงกล่าวได้ว่า ผู้สูงอายุในอดีตมีสถานภาพในครอบครัวและสังคมค่อนข้างสูง ดังกล่าวมาในตอนต้น ทั้ง ๆ ที่กว่า 50% ของผู้สูงอายุในอดีตไม่ได้รับการศึกษาตามระบบเลย เพราะในอดีตยังไม่มีพระราชบัญญัติบังคับให้คนไทยต้องเรียนหนังสือ

อย่างไรก็ตามผลของการพัฒนาดังกล่าว ทำให้เกิดผลกระทบต่อครอบครัว และผู้สูงอายุค่อนข้างมาก

ผู้สูงอายุซึ่งเดิมเป็นผู้สอนอาชีพให้แก่เด็กรุ่นใหม่ ได้หมดบทบาทนี้แล้ว เด็กรุ่นใหม่สามารถเรียนอาชีพ ช่างเกษตร ประมง แพทย์ ฯลฯ ได้จากโรงเรียนหรือสถานศึกษา คนรุ่นใหม่สามารถเรียนอาชีพ วัฒนธรรม ประเพณี จากตำรับตำรา มีเหตุผลดีกว่าคนรุ่นเก่า จนบางคนชี้ให้คนรุ่นเก่าซึ่งเป็นผู้สูงอายุเห็นถึงความเข้าใจผิด ๆ มาแต่ในอดีต

โดยเฉพาะอาชีพแพทย์ แพทย์สมัยใหม่ให้ผลการรักษาได้ดีกว่าแพทย์สมัยโบราณอย่างชัดเจน รัฐจัดให้มีโรงพยาบาลสมัยใหม่ขึ้นบริการแก่ประชาชนทุกจังหวัด เป็นผลทำให้ผู้สูงอายุเดิมที่เคยเป็นหมอโบราณที่เคยช่วยบริการสังคมแต่อดีตค่อย ๆ หมดบทบาทลงตามลำดับ

ในด้านการปกครองโดยเฉพาะส่วนท้องถิ่น ระดับตำบลและหมู่บ้าน ซึ่งเดิมมีผู้สูงอายุเป็นผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ปัจจุบันนี้ผู้ใดจะเป็นผู้ใหญ่บ้านหรือกำนันจะเป็นไปโดยการเลือกตั้งเหมือนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และจนเกษียณอายุเมื่ออายุ 60 ปี ดังนั้น จึงไม่มีผู้ใหญ่บ้าน กำนันคนใดในปัจจุบันที่เป็นผู้สูงอายุ เมื่อเป็นดังนี้ บทบาทผู้สูงอายุเดิมในอดีตที่เคยเป็นหลักหรือผู้นำในชุมชนหรือหมู่บ้าน ตำบล จึงหมดไปเช่นเดียวกัน

ในขณะที่บทบาทผู้สูงอายุถูกจำกัดลงดังกล่าว ครอบครัวไทยในชนบทก็เริ่มเปลี่ยนแปลงไป ในเรื่องครอบครัวผู้สูงอายุจึงมีบทบาทที่สำคัญในปัจจุบัน เป็นการดูแลเด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกหลานในครอบครัวแทนบิดามารดา ซึ่งอาจเดินทางไปทำงานในโรงงานหรือขายแรงงานในแดนไกล

สำหรับผู้สูงอายุในเมือง จะมีลักษณะที่แตกต่างไปจากชนบทบ้างตามสมควร ขึ้นอยู่กับสถานภาพทางการศึกษา และเศรษฐกิจของครอบครัวและของผู้สูงอายุเอง ผู้สูงอายุที่มีวิชาชีพหรือนักธุรกิจมักจะมีสถานภาพทางการศึกษามีไม่มากนัก มักจะเป็นสถานภาพทางเศรษฐกิจไม่ดี มีผู้ทำให้ครอบครัวแตกแยก จนสุดท้ายผู้สูงอายุต้องไปอาศัยสถานสงเคราะห์ของรัฐบาล

กล่าวโดยทั่วไป น่าจะกล่าวได้ว่า บทบาทของผู้สูงอายุไทยในครอบครัวและสังคมในปัจจุบันตกต่ำลงมาก พยานสำคัญที่ยืนยันความเชื่อถือนี้นี้ก็คือ การมีคำพูดเปรียบเปรย

ผู้สูงอายุเป็น “ไดโนเสาร์ เต่าล้านปี” จากคนรุ่นใหม่ซึ่งได้ยินหรือเขียนลงในสื่อมวลชนกันอยู่บ่อย ๆ อย่างไรก็ตาม จากการศึกษาเมื่อปี 2529 ของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่าผู้สูงอายุยังอยู่ในครอบครัวถึง 95.6 % อยู่คนเดียวเพียง 4.4 % เท่านั้น

เมื่อเดือนมีนาคม 2538 มีการประชุมใหญ่สภาผู้สูงอายุแห่งประเทศไทย ฯ มีผู้สูงอายุทั่วประเทศมาร่วมประชุมประมาณ 200 กว่าคน ทั้งชายและหญิง ผู้เขียนได้ออกแบบสอบถามผู้สูงอายุทั้งหมดเพื่อต้องการทราบหลายหัวข้อ หัวข้อหนึ่งที่ผู้เขียนยกขึ้นถาม คือ ความต้องการของผู้สูงอายุในเรื่องที่อยู่อาศัย ปรากฏว่า 100% ของผู้สูงอายุที่ตอบแบบสอบถามตอบว่าต้องการอยู่กับลูกหลานในครอบครัว

ดังนั้น จึงไม่เป็นปัญหาเลยว่า ความฝันหรือความต้องการของผู้สูงอายุไทย ก็คืออยากอยู่กับครอบครัว ความสุขของผู้สูงอายุไทย คือ การได้อยู่กับลูกหลานในบ้านปลายของชีวิต ไม่มีใครอยากอยู่บ้านพักคนชราที่กรมประชาสงเคราะห์จัดให้ เว้นแต่ด้วยความจำใจหรือจำเป็นเท่านั้น

บทบาทของผู้สูงอายุในครอบครัวและสังคมในอนาคต จะมีบทบาทมากขึ้น ทั้งนี้เพราะเมื่อเวลาผ่านไป ผู้สูงอายุที่มีสถานภาพทางการศึกษาต่ำจะค่อย ๆ หดไปพร้อม ๆ กับคนรุ่นใหม่ที่มีการศึกษาดีจะกลายเป็นผู้สูงอายุ ข้อสำคัญจึงอยู่ที่ว่าจะทำอย่างไรให้ผู้สูงอายุในอนาคตอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุขทั้งครอบครัว

สำหรับแนวทางที่ผู้สูงอายุไทยจะอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุขนั้น ครอบครัวประกอบด้วย คนหลายช่วงอายุ มากบ้างน้อยบ้าง แล้วแต่ละครอบครัวซึ่งแตกต่างกันไป ครอบครัวจะมีความอบอุ่นได้ก็เมื่อทุกคนมีความสุขร่วมกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยเหลือกัน ปฏิบัติกิจในครอบครัวตามหน้าที่ที่เหมาะสมของแต่ละคนแต่ละวัย และปรับตัวเข้าหากันตามสภาพสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปตามวัน เวลา ใคร่ขอเสนอชี้แนะแนวทางที่ผู้สูงอายุจะอยู่ในครอบครัวได้อย่างมีความสุขร่วมกันดังนี้

1. ในส่วนของผู้สูงอายุเอง ก่อนที่จะเป็นผู้สูงอายุสมควรจะได้เตรียมตัวศึกษาหาความรู้เรื่องทั่ว ๆ ไป ในวัยผู้สูงอายุที่ร่างกายและจิตใจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปเช่นใด เพื่อจะได้ปรับตัวเสียให้ถูกต้อง โดยเฉพาะเรื่องดังต่อไปนี้

1.1 สุขภาพกายและสุขภาพจิต เป็นเรื่องสำคัญของผู้สูงอายุที่จะต้องเอาใจใส่ด้วยตนเอง อย่าหวังพึ่งหมหรือลูกหลานมากเกินไป เพราะสุขภาพเป็นเรื่องที่ตนเองต้องช่วยตนเอง โดยหมั่นศึกษาหาความรู้เรื่องทางสุขภาพอนามัย เพื่อส่งเสริมสุขภาพตนเอง และป้องกันโรคที่ป้องกันได้ด้วยตนเอง ปัจจุบันมีเอกสารวิชาการภาษาไทยที่เข้าใจง่าย ๆ เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยอยู่มากแล้ว ที่จะหามาศึกษาได้ด้วยตนเอง ถ้ามีสุขภาพดีเสียแล้ว ผู้สูงอายุเองก็สบาย ลูกหลานก็ไม่ยุ่งยาก ไม่เป็นภาระแก่ใครในครอบครัว

1.2 เตรียมเรื่องเงินทองเสียให้เรียบร้อย ว่าจะใช้เงินออมที่ออมไว้เมื่อยังไม่สูงอายุอย่างไร โดยไม่จำเป็นก็ไม่ต้องให้ลูกหลานต้องยุ่งยาก ผู้สูงอายุที่รอบคอบย่อมเตรียมเงินไว้ใช้ในยามสูงอายุได้เพียงพอ ไม่ขาดแคลน ถ้าผู้สูงอายุไม่มีเงินออมเอาเสียเลย ก็จำเป็นต้องประหยัดให้มาก อย่าให้ลูกหลานต้องลำบากกับเรามากเกินไปในเรื่องการเงิน

1.3 หางานที่เหมาะสมกับสภาพร่างกายและความพึงพอใจทำ

ปัจจุบันผู้สูงอายุที่มีอายุระหว่าง 60 - 70 ปี สภาพร่างกายยังดีอยู่มาก ถ้ามีปัญหาด้านการเงิน การทำงานเพื่อหาเงินไม่หนักมากเกินไป ก็ไม่ใช่เรื่องที่เสียหายแต่อย่างใด จะเป็นการดีเสียอีกที่ได้ช่วยตัวเองโดยไม่ต้องให้ลูกหลานต้องลำบาก การจะนอนรอแต่ให้ลูกหลานหามาให้ ทั้ง ๆ ที่เราพอทำอะไรได้ ย่อมไม่ใช่สิ่งที่ผู้สูงอายุที่มีศักดิ์ศรีพึงปฏิบัติ แต่ถ้าไม่มีปัญหาด้านการเงินเพราะเรามีเงินออมมีอสังหาริมทรัพย์ที่ให้ดอกผลอยู่แล้ว ก็ต้องหางานอดิเรกที่รักที่ชอบทำ ไม่สมควรที่ผู้สูงอายุจะอยู่นิ่งเฉย เพราะการอยู่นิ่งเฉยจะทำให้สุขภาพร่างกายเสื่อมโทรมลงเร็วกว่าการได้ทำงานตามสมควร สำหรับผู้มีวิชาชีพ การได้ใช้ประสบการณ์ของชีวิตช่วยสังคม หรือแม้ทำธุรกิจเพื่อหวังผลกำไรก็ไม่ใช่เรื่องเสียหายอะไร เพียงแต่อย่าเบียดเบียนตนเองมากเกินไป

2. ในส่วนของลูกหลานที่มีผู้สูงอายุในครอบครัว ต้องเข้าใจว่าผู้สูงอายุนั้น มีการเปลี่ยนแปลงทั้งทางร่างกายและจิตใจ ในระยะอายุ 60 - 70 ปี ความเปลี่ยนแปลงอาจยังเห็นไม่ชัดเจนนัก แต่พออายุระหว่าง 70 - 80 ปี จะเห็นความเปลี่ยนแปลงชัดเจนยิ่งขึ้น และจะเห็นชัดที่สุดเมื่ออายุเลย 80 ปีไปแล้ว ยิ่งมีอายุสูงขึ้นก็ยิ่งมีความพิการในอวัยวะต่าง ๆ มากขึ้นตามลำดับ เป็นการเสื่อมทางชีววิทยาไปตามธรรมชาติ สิ่งที่จะชะลอความเสื่อมเหล่านี้ ได้แก่ อาหารที่ถูกต้อง การออกกำลังกายที่สม่ำเสมอ การมีสุขภาพจิตที่ดีเท่านั้น

ปัญหาของผู้สูงอายุทั่วไปจะมีอยู่ 3 ประการ คือ

ก. ปัญหาเรื่องสุขภาพ เพราะผู้สูงอายุมีภูมิคุ้มกันต่ำลง มีโอกาสต่อการเป็นโรคสูง โดยเฉพาะอุบัติเหตุ การรักษาให้หายเป็นปกติเป็นไปได้ด้วยความยากลำบาก ไม่เหมือนกับคนวัยเด็กและหนุ่มสาว ดังนั้น การป้องกันและการส่งเสริมสุขภาพจึงเป็นเรื่องสำคัญ

ข. ปัญหาเรื่องการเงิน เนื่องจากผู้สูงอายุหยุดการประกอบอาชีพแล้ว ดังนั้นรายได้จึงต่ำลง (ยกเว้นผู้มีรายได้ประจำอยู่แล้ว) ถ้าไม่มีเงินออมเตรียมไว้ใช้อย่างเพียงพอ ผู้สูงอายุจะมีปัญหาทางการเงินในการจับจ่ายใช้สอย โดยเฉพาะชำระค่าบริการบ้านานู เงินบ้านานูหลังเกษียณอายุราชการตอนแรก ๆ ก็พอใช้ แต่เมื่อเวลาผ่านไปนาน ๆ ค่าของเงินตกต่ำลง เงินบ้านานูไม่มีการเพิ่มขึ้นก็เกิดปัญหาในเรื่องไม่เพียงพอในการใช้จ่ายเกิดขึ้น

ค. ปัญหาทางสังคม ผู้สูงอายุยิ่งอายุมากขึ้นเพื่อนร่วมรุ่นก็ยิ่งล้มหายตายจากไป โดยเฉพาะคู่สมรส ทำให้เกิดความว้าเหว่ การอยู่ในครอบครัวกับลูกหลานจึงเป็นการแก้ไขที่ดีที่สุด

เมื่อทราบกว้าง ๆ เกี่ยวกับผู้สูงอายุและปัญหาทั่วไปเช่นนี้แล้ว ใครขอเสนอแนะลูกหลานที่มีผู้สูงอายุอยู่ในครอบครัว เพื่อก่อให้เกิดความสุข ความอบอุ่นของครอบครัวร่วมกันดังนี้

1. หากมีบิดามารดาหรือปู่ย่า ตายาย ในครอบครัว ขอให้คิดเสียเถิดว่า เป็นโอกาสดีที่ครอบครัวหนึ่งจะมีผู้สูงอายุอยู่ครบทั้งบิดามารดา ปู่ย่า ตายาย มีน้อย จะมีก็แต่บิดามารดาตัวเองและลูก เท่านั้นเรียกว่าบ้าน 3 ชั่วอายุคนแล้ว ครอบครัวใดเป็นครอบครัว 3 อายุคน น่าจะนับว่าเป็นครอบครัวที่อบอุ่น ที่กล่าวว่าบ้าน 3 ชั่วอายุคนก็เพราะจะได้มีโอกาสทดแทนบุญคุณผู้ให้กำเนิดมาตามวัฒนธรรมของคนไทย และได้มีโอกาสทำตัวอย่างด้วยของจริงให้ลูกหลานได้ดูด้วยการปรนนิบัติดูแลบิดามารดาตามสมควรกับสถานภาพ เมื่อวันเวลาผ่านไปตนเองเป็นผู้สูงอายุบ้างจะได้รับผลบุญอันนี้กับตัวท่านเอง เพราะลูกหลานจะเรียนรู้จากตนเอง

2. หางานหรือสนับสนุนให้ผู้สูงอายุได้ทำงานที่ชอบตามความรู้ความสามารถ อย่าปล่อยให้ผู้สูงอายุอยู่เฉย เพราะการไม่มีงานทำเลยจะทำให้ผู้สูงอายุรู้สึกว่าเป็นคนไร้ค่า และเจียบเหว้าเป็นทางให้เกิดอาการซึมเศร้า ซึ่งจะเกิดผลร้ายตามมาอีกมาก อย่างคิดว่าแก่แล้วไม่ควรทำอะไร ให้พ่อแม่ นั่งกินนอนกินจะดีกว่า เพราะการนั่งกินนอนกินโดยไม่ทำอะไรเลย จะทำให้อ้วนและเป็นบ่อเกิดแห่งโรคภัยตามมา จงพยายามสร้างกิจกรรมสัมพันธ์ระหว่างผู้สูงอายุกับลูกหลานในครอบครัวให้ต่อเนื่องเสมอ

3. กระตุ้นให้ผู้สูงอายุศึกษาหาความรู้เพิ่มเติม เป็นการฝึกฝนสมองอยู่เสมอ โดยเฉพาะความรู้เรื่องอาหารที่เหมาะสมกับวัย การออกกำลังกายที่ผู้สูงอายุจะได้ประโยชน์ เรื่องสุขภาพอนามัยที่จะเกิดประโยชน์กับตัวผู้สูงอายุ โดยยึดหลักการว่าต้องให้ผู้สูงอายุรู้จักส่งเสริมและป้องกันโรคแล้ว ปฏิบัติให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองอย่างจริงจัง

4. ดูแลเรื่องการเงินให้เหมาะสม ถ้าผู้สูงอายุไม่มีปัญหาด้านการเงิน ก็ไม่ต้องเข้าไปยุ่งด้วย แต่ถ้าผู้สูงอายุมีปัญหาเรื่องการเงินในการใช้จ่ายใช้สอยส่วนตัว จงจัดการให้สมควรกับสถานภาพ

5. สนับสนุนให้ผู้สูงอายุเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มที่ผู้สูงอายุสนใจ เช่น ชมรมผู้สูงอายุ กลุ่มศึกษารวม กลุ่มกล้วยไม้ กลุ่มสมุนไพร กลุ่มท่องเที่ยว กลุ่มดนตรี ฯลฯ จะทำให้ผู้สูงอายุมีเพื่อนใหม่ ไม่เหงา

6. เมื่อผู้สูงอายุมีอายุมากขึ้นจนมีความพิการทางกายหรือมีความผิดปกติทางสมอง เช่น หลงลืม จำเป็นจะต้องมีผู้ดูแลใกล้ชิด ช่วงชีวิตผู้สูงอายุช่วงนี้จะเป็นช่วงที่ทำให้ครอบครัวต้องลำบากในการดูแล ต้องระวังเรื่องอุบัติเหตุ และการพลัดหลง

สำหรับในส่วนของรัฐบาลหรือสังคมนั้น รัฐหรือสังคมโดยทั่วไป ควรเข้าใจปัญหาของผู้สูงอายุให้ถ่องแท้และหาทางป้องกันแก้ไขไว้ก่อน การที่วัฒนธรรมไทยมีแบบประเพณีที่ลูกหลานเลี้ยงดูบิดามารดา เมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุในครอบครัวเป็นแนวทาง หรือวัฒนธรรมที่ดีที่ประเสริฐแล้ว ต้องพยายามชี้แนะให้ประชาชนเข้าใจ และเห็นประโยชน์ของวัฒนธรรมของเรา ผู้เขียนใคร่เสนอแนะดังนี้

1. รัฐควรมีมาตรการสนับสนุนให้ลูกเลี้ยงดูบิดามารดาในครอบครัว โดยใช้มาตรการทางภาษี เช่น ผู้ใดเลี้ยงดูบิดามารดาจะได้รับการลดหย่อนภาษีเงินได้

ผู้ใดต่อเติมบ้านเพื่อเลี้ยงดูบิดามารดาในครอบครัวจะได้รับเงินกู้ โดยไม่ต้องเสียดอกเบี้ย

ครอบครัวใดมีผู้สูงอายุที่มีอายุเกิน 85 ปี อยู่ในความดูแลควรได้รับการสนับสนุนในการเลี้ยงดูเป็นรายเดือนเช่นนี้เป็นต้น

ผู้สูงอายุจะมีมากขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากสุขภาพอนามัยของประชาชนดีขึ้น ทำให้อายุยืนขึ้น ผู้สูงอายุเมื่อมีอายุมากขึ้นจะมีปัญหาด้านสุขภาพอนามัย ด้านการเงิน และเรื่องที่อยู่อาศัย ประกอบกับผู้ดูแล ประเทศไทยมีวัฒนธรรมที่ดี กล่าวคือ ลูกจะมีหน้าที่ในการดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาและผู้สูงอายุก็คงอยู่ในครอบครัวตลอดไป

การที่ผู้สูงอายุยังอยู่ในครอบครัวตลอดไปจนสิ้นชีวิต จะเป็นผลดีด้วยกันทั้งผู้สูงอายุ ลูกหลาน และสังคมโดยรวม สมควรที่จะรักษาประเพณีวัฒนธรรมอันนี้ให้ยั่งยืน

ฝ่ายผู้สูงอายุเองก็ควรปรับตนเองให้เข้าสภาวะการณ์ของโลกที่เปลี่ยนแปลงไป โดยพยายามช่วยตนเองให้มากขึ้น

ฝ่ายลูกหลานก็ต้องเข้าใจในบทบาทของตนเองและเข้าใจในความเปลี่ยนแปลงของผู้สูงอายุที่ต้องให้การดูแลช่วยเหลือที่เหมาะสม

ฝ่ายรัฐก็จำเป็นต้องมีมาตรการช่วยเหลือสนับสนุนให้ผู้สูงอายุยังคงมีชีวิตอยู่ในครอบครัวตลอดไป

การที่ครอบครัวมีผู้สูงอยู่ในครอบครัวจะทำให้เกิดความอบอุ่นมั่นคง และมีความสุขด้วยกัน อันจะยังให้สังคมโดยรวมมีความสุข

จากความคิดเห็นของนักวิชาการที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิข้างต้น สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุของไทยมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและชุมชนในอดีต ถึงแม้ในปัจจุบันบทบาทจะลดน้อยลงไปบ้างตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม แต่ผู้สูงอายุของไทยก็ไม่ได้หมดความสำคัญลงเสียทีเดียว ทั้งผู้สูงอายุและครอบครัวต่างมองเห็นความสำคัญของการมีผู้สูงอายุในครอบครัว ซึ่งสมควรจะรักษาประเพณีวัฒนธรรมนี้ไว้ให้ยั่งยืน ซึ่งความคิดเห็นนี้สอดคล้องกับของผู้ทรงคุณวุฒิอื่น ๆ ก็ได้แสดงความคิดเห็นว่า ครอบครัวไทยมีบทบาทต่อการพัฒนาคุณธรรมและวัฒนธรรมแก่เยาวชน ในด้านสิ่งแวดล้อมที่จะเป็นวิถีดำเนินชีวิตต่อไป และสั่งสอนอบรมให้เกิดพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เป็นแบบอย่างให้เด็กเลียนแบบจนเป็นปฏินิสัย แก่ไขและยับยั้งพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ เสริมสร้างคุณธรรมและวัฒนธรรมแก่เด็กด้วยวิธีการที่เหมาะสมกับวัยของเด็ก และครอบครัวไทยเป็นครอบครัวขยาย ซึ่งปู่ ย่า ตา ยาย และพ่อแม่จะช่วยอบรมสั่งสอนเด็กให้เกิดการพัฒนาทางด้านคุณธรรมและวัฒนธรรม แสดงให้เห็นความสำคัญของการมีปู่ ย่า ตา ยาย หรือผู้สูงอายุอยู่ในครัวเรือน

สรุปได้ว่า ผู้สูงอายุยังคงมีบทบาทสำคัญในครอบครัวและสังคมไทย สามารถทำหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดอบรมคุณธรรม วัฒนธรรม และสิ่งที่ดีงามแก่เด็กและเยาวชนได้เป็นอย่างดี และเป็นบทบาทที่สมควรได้รับการสนับสนุน ส่งเสริมให้ปฏิบัติเป็นอย่างยิ่ง

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

ดวงฤดี ลาสุขะ (2525 : 56) ได้ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบคัดสรรกับการปรับตัวของผู้สูงอายุ พบว่า การเข้าร่วมกิจกรรมในชมรมผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับการปรับตัวของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งสอดคล้องกับ ฉันทนา กาญจนพจน์ (2529 : 42) ที่ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างการร่วมกิจกรรมกับอัตมโนทัศน์ของผู้สูงอายุ พบว่า อัตมโนทัศน์ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมมาก จะมีอัตมโนทัศน์ต่อตนเองในแง่ดีมากกว่าผู้สูงอายุที่เข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมน้อย

นิสา ชูโต (2525 : 107 - 108) ได้ศึกษาลักษณะทางสังคมและโครงสร้างทั่วไปเกี่ยวกับลักษณะของครอบครัว การดำเนินกิจวัตรประจำวัน การทำงาน การพักผ่อนหย่อนใจ การร่วมกิจกรรมต่าง ๆ ทางสังคม และปัญหาที่ประสบอยู่ของผู้สูงอายุไทย (อายุ 60 ปีขึ้นไป) จำนวน 1,000 คน โดยสุ่มตัวอย่างจากจังหวัดอุบลราชธานี อุดรธานี เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช และกรุงเทพมหานคร ทั้งในเขตและนอกเขตเทศบาล ผลการวิจัยพบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่ฐานะยากจนเป็นปัญหาบุตรหลาน รัฐต้องช่วยเหลือครอบครัวและลูกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้สูงอายุ ปัญหาที่สำคัญของหลาน รัฐต้องช่วยเหลือครอบครัวและลูกเป็นสิ่งสำคัญที่สุดในชีวิตของผู้สูงอายุ ปัญหาที่สำคัญของผู้สูงอายุ คือ ปัญหาทางเศรษฐกิจ ปัญหาด้านสุขภาพ และปัญหาการขาดเพื่อน

เชมิกา ยามะรัต (2527: 84) ได้ศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมทางสังคมของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ แต่พบว่าการเป็นสมาชิกสมาคมไม่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจในชีวิต

สมศรี กันธมาลา (2528) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมบทบาทของผู้เกษียณอายุให้มีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม โดยใช้กลุ่มตัวอย่างจากผู้ที่อยู่ในระดับบริหาร นักวิชาการที่มีการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไป และอยู่ในระหว่างปฏิบัติงานปีสุดท้ายก่อนเกษียณอายุ จำนวน 116 ราย และจัดทำกรณีศึกษาจากกลุ่มผู้เกษียณอายุแล้ว 18 ราย ผลการวิจัยพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เห็นด้วยต่อการเกษียณอายุ 60 ปี แต่มีทัศนคติต่อการทำงานทั่ว ๆ ไป ว่ายังทำงานได้ ไม่เห็นควรระบุเป็นเกณฑ์ขอให้ขึ้นอยู่กับสุขภาพและโอกาส กลุ่มตัวอย่างยอมรับ

ว่าตนเองอยู่ในวัยสูงอายุแล้ว และมีการเตรียมตัวที่จะเกษียณอายุ โดยจะประกอบธุรกิจส่วนตัวและรับเป็นที่ปรึกษา ในด้านการมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพื่อสังคม ส่วนใหญ่สนใจที่จะเข้าร่วมกิจกรรม ด้านงานสังคมสงเคราะห์ และสาธารณกุศล ถ้ามีโอกาสโดยไม่หวังค่าตอบแทน แต่ต้องการใช้ความรู้ความสามารถทำประโยชน์แก่สังคม สำหรับทักษะเกี่ยวกับการจัดสวัสดิการแก่ผู้สูงอายุ เห็นว่าควรมีการออกกฎหมายประกันสังคมสำหรับผู้สูงอายุ จัดให้มีบริการพิเศษสำหรับผู้สูงอายุในด้านการพยาบาล การเดินทางมีแกนกลางในการจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุต่าง ๆ เพื่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมสังคม

จันทนา กาญจนพจน์ (2530 : 48 – 56) ได้มีศึกษาความสัมพันธ์อัตมโนทัศน์ (ความเชื่อ ความรู้สึกนึกคิด การรับรู้ และค่านิยม) กับการมีกิจกรรมในสังคมของผู้สูงอายุ ผลการศึกษาพบว่า อัตมโนทัศน์มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการร่วมกิจกรรมของผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ผู้สูงอายุที่มีกิจกรรมและบทบาทในสังคมมาก จะมีอัตมโนทัศน์ทางบวก คือ มีความพึงพอใจในชีวิตมาก

นิพา ตริเสถียรไพศาล (บทคัดย่อ : 2543) ได้สรุปไว้ดังนี้

1. ผู้สูงอายุมีความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม โดยรวมทุกด้านในระดับปานกลาง แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม โดยเฉพาะด้านครอบครัวของผู้สูงอายุอยู่ในระดับมาก
2. เมื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม ด้านครอบครัวของผู้สูงอายุในสถานสงเคราะห์คนชราบ้านบางแค จำแนกตามตัวแปร ด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส รายได้ และอาชีพ พบว่า โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ
3. เมื่อเปรียบเทียบความต้องการการมีส่วนร่วมในสังคม ด้านครอบครัวของผู้สูงอายุ จำแนกตามตัวแปร ด้านเพศ อายุ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา รายได้และอาชีพพบว่า โดยรวมทุกด้านแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แต่เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกัน มีสถานภาพสมรสแตกต่างกัน มีรายได้แตกต่างกัน และมีอาชีพแตกต่างกัน มีระดับความต้องการต่างกัน
4. ด้านข้อเสนอแนะ มีผู้สูงอายุเสนอแนะว่า อยากให้ลูกหลานมาคอยดูแลอย่างใกล้ชิด มีความเข้าใจ และสนใจความต้องการของผู้สูงอายุ สังคมควรให้ความสำคัญกับผู้สูงอายุมากขึ้นว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันและอย่าทอดทิ้งผู้สูงอายุให้อยู่ตามลำพัง ชุมชนควรเข้า

มามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุมากขึ้น ซึ่งความต้องการดังกล่าวนี้เป็นต้องการที่จะให้ครอบครัวและชุมชนเห็นความสำคัญของผู้สูงอายุ

งานวิจัยต่างประเทศ

นูกาเต้นและคณะ (1961) ได้ศึกษาเกี่ยวกับกิจกรรมที่ช่วยให้ผู้สูงอายุมีความพึงพอใจในชีวิต พบว่าผู้สูงอายุจะมีความสุข ผู้สูงอายุจะมีความสุขและมีความพึงพอใจในชีวิตเมื่อยังคงสามารถปฏิบัติกิจกรรมต่าง ๆ จากที่เคยทำมาแล้วในช่วงวัยกลางคนไว้ให้ได้มาก และนานเท่าที่ตนจะทำได้ การลดหรือถูกจำกัดบทบาทและกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคมจะเป็นการคัดค้านกับความต้องการทางจิตใจและสังคมของผู้สูงอายุ ฉะนั้นผู้สูงอายุจะพยายามต่อต้านหรือหากิจกรรมใหม่ ๆ มาทดแทนกิจกรรมที่สูญหายไป เพื่อรักษาทัศนคติ และวิถีการดำเนินชีวิตของผู้สูงอายุไว้

แชทฟิลด์ (Chatfield. 1970) ได้ทำการศึกษาเรื่องความสุขกับการมีส่วนร่วมในสังคมกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สูงอายุที่อาศัยอยู่ในเขตเมือง อายุ 52 – 88 ปี ทั้งชายและหญิงจำนวน 60 คน เป็นการศึกษาระยะยาวในช่วงห่างกัน 4 ปี ผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุที่มีความสุข คือ ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคมมาก และผู้สูงอายุที่ไม่มีความสุข คือ ผู้สูงอายุที่มีส่วนร่วมในสังคมน้อยรวมทั้งพบว่า ผู้สูงอายุที่มีอายุมากขึ้น การมีส่วนร่วมในสังคมลดน้อยลง และผู้สูงอายุชายมีส่วนร่วมในสังคมมากกว่าผู้สูงอายุหญิง

เบงท์สัน และปีเตอร์สัน (Bengtson and Peterson. 1972 : 327 – 353) ได้ศึกษาการจัดกิจกรรมให้ผู้สูงอายุได้มีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นทั้งในครอบครัวและในสังคม พบว่าผู้สูงอายุจะทำกิจกรรมได้ดีเพียงใดขึ้นอยู่กับสุขภาพกาย สุขภาพจิต และความสัมพันธ์ที่มีต่อกัน และผลการวิจัยของรีวิกกี และไมเคิล (Revicki and Mitchell .1991 : 269) ก็ให้ผลสนับสนุนงานวิจัยของเบงท์สัน และคณะว่า เมื่อผู้สูงอายุมีกิจกรรมมากขึ้นก็จะมีปฏิสัมพันธ์เพิ่มมากขึ้นด้วย

เพ็ญแข ประจันปัจฉินิก (2545 : 110 – 111) ได้ศึกษารวบรวมผลการวิจัยเกี่ยวกับผู้สูงอายุพบว่า

การศึกษาของโครงการศึกษาผู้สูงอายุของสถาบันพัฒนาการมนุษย์แห่งมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย เบิร์กลีย์ เรื่องการเปลี่ยนบุคลิกภาพของผู้สูงอายุ โดยเริ่มศึกษากลุ่มตัวอย่างชาย – หญิง ซึ่งอยู่ในวัยผู้ใหญ่ตอนต้น จำนวน 420 ในช่วงปี 1928 – 1929 ต่อมาได้ติดตาม

ศึกษาอีกในช่วง 1968 – 1969 อายุเฉลี่ยของกลุ่มประมาณ 69 ปี ส่วนในการศึกษาต่อมาอายุเฉลี่ยของกลุ่มจะประมาณ 83 ปี ในการสัมภาษณ์ครั้งหลังสุดนี้มีผู้สูงอายุวัยระหว่าง 74 – 84 ปี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุตอนกลาง จำนวน 47 คน และวัยระหว่าง 85 – 93 ปี ซึ่งเป็นผู้สูงอายุตอนปลาย จำนวน 27 คน

พบว่าบุคลิกภาพที่คงที่ 5 ตัวด้วยกัน ตัวแรกได้แก่ ด้านสติปัญญา (Intellect) ได้แก่ ระดับสติปัญญา ความสามารถในการใช้ภาษา ความแม่นยำในการคิดและการมีใจคอกว้างขวางต่อไป เป็นด้านการยอมรับ (Agreeableness) ได้แก่ การยอมรับผู้อื่น ความสดชื่นรื่นเริง ความเปิดเผย การยอมรับสิ่งที่ควรจะเป็น ต่อไปความพึงพอใจ (Satisfaction) ได้แก่ ความเชื่อมั่นในตนเอง ความพอใจในตนเองและสภาพแวดล้อม มีความมั่นคงในจิตใจ มีความรื่นเริง ความไม่มีความวิตกกังวลต่อไป เป็นด้านของการแสดงตัว (Extraversion) ได้แก่ การพูดมาก ความเปิดเผย ความตื่นเต้น เมื่อวัดบุคลิกภาพด้านต่าง ๆ ย่อย ๆ ซึ่งรวมกันในบุคลิกภาพทั้ง 5 ด้าน นั้น พบว่า มีอยู่ในกลุ่มตัวอย่าง ตั้งแต่การวัดในครั้งที่หนึ่งจนถึงครั้งที่สาม เรียกได้ว่ามีลักษณะคงที่อย่างที่มีมั่นคง เพียง 4 ตัว เท่านั้น คือ สติปัญญา การยอมรับ ความพึงพอใจ และการแสดงตัว ส่วนบุคลิกภาพด้านความกระตือรือร้น (Energetic) นั้น มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัยและตามระดับสุขภาพของผู้ตอบด้วย สำหรับผู้ที่ได้รับคะแนนสูงในบุคลิกภาพนี้มักจะรายงานว่าตนเองมีสุขภาพดี และพบว่ากลุ่มผู้สูงอายุในวัยปลาย คือ กลุ่มผู้มีอายุ 85 – 93 ปี มีคะแนนในส่วนนี้น้อยกว่ากลุ่มผู้สูงอายุตอนกลาง

จากการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับผู้สูงอายุ สรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ มีผลต่อความพึงพอใจในตัวของผู้สูงอายุ และมีปัจจัยหลายประการที่เกี่ยวข้องกับความพึงพอใจในชีวิตของผู้สูงอายุ เช่น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ รายได้ เป็นต้น

สมมติฐานของการวิจัย

1. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน
2. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน

3. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน
4. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมที่ทำต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน
5. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน
6. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน
7. ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากรแตกต่างกัน

บทที่ 3

วิธีการดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอนต่าง ๆ ตาม
2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล
3. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูล
5. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยคิดจากจำนวนผู้เข้าชมการแสดงสัปดาห์ละประมาณ 1 รอบ รอบละ 1,300 คน เป็นเวลา 1 เดือน (4 รอบ) มีจำนวน 5,200 คน และมีผู้สูงอายุเป็นผู้ชมอยู่ราว 80 % จึงคิดเป็นจำนวน 4,160 คน

กลุ่มตัวอย่างของการวิจัยศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ได้มาโดยการสุ่มเอามา 3% ของกลุ่มประชากรข้างต้น ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 126 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Sampling) ให้ได้กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 50 – 60 ปี จำนวน 42 คน อายุ 61 – 70 ปี จำนวน 42 คน และอายุ 71 ปีขึ้นไป จำนวน 42 คนเท่า ๆ กัน

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ถามความเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาเหตุที่เข้าชมการแสดง และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง สถานที่อยู่อาศัย เป็นคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist)

ตอนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ เป็นคำถามที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ

- 5 หมายถึง เห็นด้วยมากที่สุด
- 4 หมายถึง เห็นด้วยมาก
- 3 หมายถึง เห็นด้วยปานกลาง
- 2 หมายถึง เห็นด้วยน้อย
- 1 หมายถึง เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้อย่างอิสระเสรี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแสดงนาฏศิลป์ไทย เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและความมุ่งหมายของการศึกษารั้งนี้
2. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
3. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์
4. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่ได้รับการตรวจสอบแล้วมาปรับแก้ไขให้ถูกต้อง
5. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องแล้ว ไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร นำไปให้ผู้อำนวยการโรงละครแห่งชาติ เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
2. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละประมาณ 20 คน ก่อนการแสดงจะเริ่มขึ้น โดยสัมภาษณ์ให้ได้กลุ่มตัวอย่างครบ 3 กลุ่ม อายุในจำนวนกลุ่มตัวอย่าง 126 คนที่ตั้งไว้
3. ผู้วิจัยนำข้อมูลที่เก็บรวบรวมได้แล้วมาทำการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาครั้งนี้จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องคำนวณคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS – PC (Statistical Package for the Social Science PC) ในการคำนวณค่าสถิติต่อไปนี้

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และการคำนวณค่าร้อยละ
2. ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ วิเคราะห์โดยใช้สถิติหลายรูปแบบ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าคะแนนความเบี่ยงเบน (S.D. ค่าคะแนนที (t-test) และค่าเอฟ-เทส (F-test)
3. ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านข้อเสนอแนะ ทำการวิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ของคำตอบแต่ละข้อ นำเสนอเรียงลำดับตามคะแนนจากมากไปหาน้อย

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์ที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดความเข้าใจตรงกันในการแปลความหมายของการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่าง ๆ ในการแปลความหมายดังนี้

$\bar{X}$	แทน	ค่าเฉลี่ย
S.D.	แทน	ความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation)
N	แทน	จำนวนนักศึกษาในกลุ่มตัวอย่าง
t	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงของ t (t - distribution)
F	แทน	ค่าสถิติที่ใช้ในการพิจารณาการแจกแจงของ F (F - distribution)
SS	แทน	ผลบวกกำลังสองของคะแนน (Sum of Square)
MS	แทน	ค่าเฉลี่ยของผลบวกกำลังสองของคะแนน Means Square)
df	แทน	ระดับขั้นของความเป็นอิสระ (Degree of Freedom)

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ นำเสนอเป็น 4 ขั้นตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ตอนที่ 2 ด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ใน 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยตามตัวแปรต้น เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพเดิมที่ทำ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มทางสังคม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง

ตอนที่ 4 ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่างปรากฏดังตาราง 2 ต่อไปนี้

ตารางที่ 2 ข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
1. เพศ		
1.1 ชาย	39	31.00
1.2 หญิง	87	69.00
รวม	126	100.00
2. อายุ		
2.1 50 – 60 ปี	42	33.33
2.2 61 – 70 ปี	42	33.33
2.3 71 ปีขึ้นไป	42	33.33
รวม	126	100.00
3. ระดับการศึกษา		
3.1 ระดับประถมศึกษา	28	22.40
3.2 ระดับมัธยมศึกษา	36	28.80
3.3 ระดับอุดมศึกษา	61	48.80
3.4 ไม่ระบุ	1	-
รวม	126	100.00
4. อาชีพเดิมที่ทำ		
4.1 รับราชการ ทำงานในรัฐวิสาหกิจ องค์กร ห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ	73	57.90
4.2 ค้าขาย (เจ้าของธุรกิจ ตัวแทนจำหน่าย หาบเร่ ฯลฯ)	16	12.70
4.3 งานด้านการบริการ (ช่างประเภทต่าง ๆ ช่างตัดเสื้อ ช่างทำผม ช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ฯลฯ)	15	11.90
4.4 ทำงานเป็นครั้งคราว ไม่ประจำ หรือทำงานเป็นชิ้น	4	3.20
4.5 ไม่มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน	16	12.70
4.6 อื่น ๆ (ไม่ระบุอาชีพ)	2	1.60
รวม	126	100.00

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ข้อมูลส่วนตัว	จำนวน	ร้อยละ
5. รายได้ต่อเดือน		
5.1 ต่ำกว่า 5,000 บาท	14	11.10
5.2 5,000 – 10,000 บาท	17	13.50
5.3 สูงกว่า 10,000 บาท	95	75.40
รวม	126	100.00
6 การเป็นสมาชิกชมรม		
6.1 เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม มากกว่า 2 แห่งขึ้นไป	19	15.10
6.2 เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม 1 แห่ง	30	23.80
6.3 ไม่เป็นสมาชิก หรือกลุ่มของชมรม	76	60.30
รวม	126	100.00
7 จำนวนปีที่เข้าชมการแสดง		
7.1 ต่ำกว่า 5 ปี	21	16.70
7.2 5 – 10 ปี	17	13.50
7.3 10 ปีขึ้นไป	88	69.80
8 สาเหตุการเข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร		
8.1 รักวัฒนธรรมไทย	93	73.80
8.2 ประทับใจเสียงดนตรีในการแสดง	45	35.70
8.3 เพื่อผ่อนคลายความเครียด	40	31.70
8.4 ชื่นชมผู้แสดง	39	31.00
รวม	126	100.00
9 ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน		
9.1 อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงละครแห่งชาติ	24	19.00
9.2 อยู่ห่างไกลโรงละครแห่งชาติ แต่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร	64	50.80
9.3 อยู่ในเขตชานเมือง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร	38	30.20
รวม	126	100.00

จากตาราง 2 พบว่า จากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 126 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง คิดเป็นร้อยละ 69 รองลงมาเป็นเพศชาย คิดเป็นร้อยละ 31

มีอายุระหว่าง 50 – 60 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 มีอายุระหว่าง 60 – 70 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และมีอายุ 71 ปีขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาในระดับอุดมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 48.40 รองลงมา มีระดับการศึกษาในระดับมัธยมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 28.80 และมีระดับการศึกษาในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 22.40

อาชีพเดิมที่กลุ่มตัวอย่างทำ ส่วนใหญ่รับราชการ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 รองลงมาค้าขาย จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.70 ทำงานบริการ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 11.90 ทำงานเป็นครั้งคราว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.20 ไม่มีอาชีพ จำนวน 16 คน คิดเป็นร้อยละ 12.70 และอื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60

ส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือนสูงกว่า 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 75.40 รองลงมา 5,000 – 10,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 13.50 และ ต่ำกว่า 5,000 บาท คิดเป็นร้อยละ 11.10

ส่วนใหญ่ไม่เป็นสมาชิกหรือกลุ่มชมรม คิดเป็นร้อยละ 60.80 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม 1 แห่ง คิดเป็นร้อยละ 24.00 และเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม มากกว่า 2 แห่งขึ้นไป คิดเป็นร้อยละ 15.20

สาเหตุการเข้าการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เพราะรักวัฒนธรรมไทย มีอยู่จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 73.80 ประทับใจเสียงดนตรีในการแสดง มีอยู่จำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 35.70 เพื่อผ่อนคลายความเครียด มีอยู่จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 และชื่นชมผู้แสดง มีอยู่จำนวน 39 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00

จำนวนปีที่กลุ่มตัวอย่างเข้าชมการแสดง ส่วนใหญ่ 10 ปีขึ้นไป มีอยู่จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 69.80 รองลงมา ต่ำกว่า 5 ปี มีอยู่จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 และ 5 – 10 ปี มีอยู่จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50

ที่อยู่อาศัยในปัจจุบันของกลุ่มตัวอย่าง ส่วนใหญ่อยู่ห่างไกลโรงละครแห่งชาติแต่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร มีอยู่จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 รองลงมาอยู่ในเขตชานเมือง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร มีอยู่จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20 และอยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงละครแห่งชาติ มีอยู่จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00

ตอนที่ 2 ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ใน 3 ด้านโดยรวม รายด้านและรายข้อ แสดงดังตาราง 3 - 6 ต่อไปนี้

ตาราง 3 ค่าเฉลี่ยค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต ณ โรงละครแห่งชาติ ใน 3 ด้าน โดยรวม และรายด้าน

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับความคิดเห็น
1. ด้านประเภทการแสดง	3.85	.53	มาก
2. ด้านองค์ประกอบของการแสดง	3.81	.57	มาก
3. ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	3.02	.82	ปานกลาง
รวมทุกด้าน	3.56	.53	มาก

จากตาราง 3 พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ความคิดเห็นด้านประเภทการแสดงอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) รองลงมาความคิดเห็นด้านองค์ประกอบของการแสดงอยู่ในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนความคิดเห็นด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ อยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$)

ตารางที่ 4 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านประเภทการแสดง เป็นรายข้อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านประเภทการแสดง			
1. ความกระชับต่อเนื่องของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม	3.85	.62	มาก
1.1 รูปแบบการแสดงโขนมีความเหมาะสม	4.12	.73	มาก
1.2 รูปแบบการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.96	.74	มาก
1.3 รูปแบบการแสดงละครในมีความเหมาะสม	3.76	.90	มาก
1.4 รูปแบบการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	4.02	.73	มาก
1.5 รูปแบบการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.48	.91	ปานกลาง
1.6 รูปแบบการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.87	.79	มาก
1.7 รูปแบบการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.80	.89	มาก
1.8 รูปแบบการแสดงรำมีความเหมาะสม	3.90	.84	มาก
1.9 รูปแบบการแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.81	.84	มาก
2. เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงโดยรวมมีความเหมาะสม	3.87	.69	มาก
2.1 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงโขนมีความเหมาะสม	4.16	.91	มาก
2.2 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.95	.83	มาก
2.3 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครในมีความเหมาะสม	3.90	.87	มาก
2.4 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	3.99	.90	มาก
2.5 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.55	1.05	มาก
2.6 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.90	.78	มาก
2.7 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.91	.81	มาก
2.8 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงรำมีความเหมาะสม	3.79	.86	มาก
2.9 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.71	.82	มาก

ตารางที่ 4 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
3. ระยะเวลาที่จัดแสดงโดยรวมมีความเหมาะสม	3.83	.69	มาก
3.1 ระยะเวลาที่จัดแสดงโซนมีความเหมาะสม	4.03	.87	มาก
3.2 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.89	.74	มาก
3.3 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครในมีความเหมาะสม	3.71	.81	มาก
3.4 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	3.85	.82	มาก
3.5 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.60	.96	มาก
3.6 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.79	.84	มาก
3.7 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.87	.84	มาก
3.8 ระยะเวลาที่จัดแสดงรำมีความเหมาะสม	3.90	.76	มาก
3.9 ระยะเวลาที่จัดแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.83	.80	มาก
รวม	3.85	.53	มาก

จากตาราง 4 พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักงานส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติด้านประเภทการแสดงโดยรวม เห็นว่าเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) ส่วนด้านความกระชับต่อเนื่องของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยโดยรวมอยู่ในระดับมากเช่นเดียวกัน ($\bar{X} = 3.85$) และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76 - 4.12$) จำนวน 8 ข้อ ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 1.1 รูปแบบการแสดงโซนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.12$) ความคิดเห็นในระดับปานกลาง 1 ข้อ ($\bar{X} = 3.48$) คือข้อ 1.5 รูปแบบการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม

สำหรับด้านเนื้อเรื่องที่จัดการแสดงโดยรวมเห็นว่า เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.87$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.55 - 4.16$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 2.1 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงโซนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.16$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 2.5 เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.55$)

ส่วนด้านระยะเวลาที่จัดแสดงโดยรวมเห็นว่าเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.71 - 4.03$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 3.1 ระยะเวลาที่จัดการแสดงโซนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.03$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 3.5 ระยะเวลาที่จัดการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.60$)

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านองค์ประกอบของการแสดง เป็นรายชื่อ

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านองค์ประกอบของการแสดง			
4. ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงให้เข้ากับบทและ ประเภทของการแสดงแต่ละครั้งโดยรวม	3.83	.75	มาก
4.1 การจัดตัวผู้แสดงไหนมีความเหมาะสม	4.08	.88	มาก
4.2 การจัดตัวผู้แสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.95	.82	มาก
4.3 การจัดตัวผู้แสดงละครในมีความเหมาะสม	3.83	.98	มาก
4.4 การจัดตัวผู้แสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	3.89	.91	มาก
4.5 การจัดตัวผู้แสดงละครตึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.60	1.00	มาก
4.6 การจัดตัวผู้แสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.85	.86	มาก
4.7 การจัดตัวผู้แสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.83	.87	มาก
4.8 การจัดตัวผู้แสดงรำมีความเหมาะสม	3.78	.96	มาก
4.9 การจัดตัวผู้แสดงระบำมีความเหมาะสม	3.73	.89	มาก
5. การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการขับร้อง การพากย์-เจรจา มีความเหมาะสมโดยรวม	3.90	.60	มาก
5.1 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงไหนมี ความเหมาะสม	4.21	.77	มาก
5.2 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดง ละครนอกมีความเหมาะสม	3.99	.65	มาก
5.3 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดง ละครในมีความเหมาะสม	3.87	.79	มาก
5.4 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดง ละครพันทางมีความเหมาะสม	3.98	.75	มาก

ตารางที่ 5 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
5.5 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.63	.87	มาก
5.6 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.91	.70	มาก
5.7 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.88	.74	มาก
5.8 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงรำมีความเหมาะสม	3.80	.80	มาก
5.9 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.87	.75	มาก
6. ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงมีความเหมาะสมโดยรวม	4.19	.58	มาก
6.1 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนมีความเหมาะสม	4.39	.67	มาก
6.2 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	4.28	.65	มาก
6.3 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครในมีความเหมาะสม	4.19	.75	มาก
6.4 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	4.25	.68	มาก
6.5 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.94	.83	มาก
6.6 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	4.21	.68	มาก
6.7 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	4.21	.71	มาก
6.8 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำมีความเหมาะสม	4.16	.69	มาก
6.9 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำมีความเหมาะสม	4.09	.75	มาก

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
7.1 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสมโดยรวม	3.73	.80	มาก
7.1 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสม	3.88	.90	มาก
7.2 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.80	.89	มาก
7.3 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครในมีความเหมาะสม	3.80	.94	มาก
7.4 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม	3.70	1.02	มาก
7.5 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม	3.68	1.02	มาก
7.6 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.65	.97	มาก
7.7 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.78	.88	มาก
7.8 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครรำมีความเหมาะสม	3.67	.89	มาก
7.9 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.63	.96	มาก
8. การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้การแสดงดูสมจริงโดยรวมมีความเหมาะสม	3.39	.91	ปานกลาง
8.1 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสม	3.51	1.01	มาก
8.2 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม	3.4	.99	ปานกลาง

ตาราง 5 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
8.3 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครในมีความเหมาะสม	3.42	1.00	ปานกลาง
8.4 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครพื้นทางมีความเหมาะสม	3.42	1.04	ปานกลาง
8.5 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์	3.30	.98	ปานกลาง
8.6 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม	3.40	.96	ปานกลาง
8.7 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม	3.40	.94	ปานกลาง
8.8 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงรำมีความเหมาะสม	3.36	.95	ปานกลาง
8.9 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงระบำมีความเหมาะสม	3.37	.99	ปานกลาง
รวม	3.81	.57	มาก

จากตาราง 5 พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักงานสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านองค์ประกอบของการแสดงโดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.81$) ส่วนด้านความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงให้เข้ากับบทและประเภทของการแสดงแต่ละครั้งโดยรวม เห็นว่าเหมาะสมในระดับมากเช่นกัน ($\bar{X} = 3.83$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงให้เข้ากับบทและประเภทของการแสดงแต่ละครั้งทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.60 - 4.08$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 4.1 การจัดตัวผู้แสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.08$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 4.5 การจัดตัวผู้แสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.60$)

สำหรับด้านการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการขับร้อง การพากย์ - เຈรจา โดยรวม เห็นว่า เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.90$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมี

ความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63 - 4.21$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 5.1 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงไขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.21$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 5.5 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.63$)

ส่วนดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโดยรวม เห็นว่า เหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 4.19$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09 - 4.39$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 6.1 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงไขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.39$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 6.9 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.09$)

นอกจากนี้ การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงโดยรวม เห็นว่าเหมาะสมในระดับมาก ($\bar{X} = 3.73$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ทุกข้อมีความคิดเห็นในระดับมาก ($\bar{X} = 3.63 - 3.88$) ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือข้อ 7.1 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงไขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.88$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 7.9 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงระบำมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.63$)

และการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้การแสดงดูสมจริงโดยรวม เห็นว่า เหมาะสมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.39$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30 - 3.42$) จำนวน 8 ข้อ โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือข้อ 8.5 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.30$) สำหรับข้อที่มีความคิดเห็นในระดับมาก คือข้อ 8.1 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงไขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.51$)

ตารางที่ 6 ค่าเฉลี่ย ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐานและระดับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ เป็นรายชื่อ

ข้อความ	$\bar{X}$	<i>S.D.</i>	ระดับ ความคิดเห็น
ด้านสภาพแวดล้อม			
9. บริเวณภายนอกโรงละครมีที่สำหรับจอดรถอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	3.02	.82	ปานกลาง
10. บริเวณภายนอกมีที่นั่งพักผ่อนก่อนเข้าชมการแสดงอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	2.56	1.17	ปานกลาง
11. บริเวณภายนอกมีร้านอาหารและเครื่องดื่มสำหรับให้บริการแก่ผู้ชมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	2.65	1.10	ปานกลาง
12. บริเวณภายนอกมีการจัดสภาพแวดล้อมอย่างร่มรื่นสวยงาม จูงใจให้ผู้ชมเข้ามาใช้บริการ	2.28	1.18	น้อย
13. บริเวณภายนอกจัดให้มีแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์บอกรายละเอียดของการแสดงอย่างชัดเจน	2.74	1.11	ปานกลาง
14. บริเวณภายนอกมีการจัดความสะดวกให้กับผู้เข้าชมการแสดงทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม	2.90	1.09	ปานกลาง
15. บริเวณภายในโรงละครมีที่นั่งชมการแสดงอย่างเหมาะสมกับจำนวนผู้ชม	3.06	1.02	ปานกลาง
16. บริเวณภายในโรงละครมีเจ้าหน้าที่ให้บริการจำหน่ายบัตรอย่างสะดวกรวดเร็ว	3.44	.92	ปานกลาง
17. บริเวณภายในโรงละครมีบรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ร้อนอบอ้าวและไม่มืด	3.37	.98	ปานกลาง
18. บริเวณภายในโรงละครมีการจัดบริการที่นั่งพักผ่อนและจุดฝากของเหมาะสมและเพียงพอกับผู้เข้าชมการแสดง	3.49	.94	ปานกลาง
19. บริเวณภายในโรงละครจัดห้องสุขามากเพียงพอสำหรับผู้ชมอย่างเหมาะสม	3.14	.99	ปานกลาง
	3.18	1.12	ปานกลาง

ตาราง 6 (ต่อ)

ข้อความ	$\bar{X}$	S.D.	ระดับ ความคิดเห็น
20. ภายในโรงละครมีการจัดเจ้าหน้าที่พาเข้าชม และเจ้าหน้าที่ดูแลประสานงาน ตั้งแต่เริ่มการแสดง จนถึงสิ้นสุดการแสดงได้	3.43	1.11	ปานกลาง
รวม	3.02	.82	ปานกลาง

จากตาราง 6 พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม เห็นว่า เหมาะสมในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$) เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีความคิดเห็นในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.56 - 3.44$) จำนวน 11 ข้อ ข้อที่มีความคิดเห็นสูงสุด คือ ข้อ 17 บริเวณภายในโรงละครมีบรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ร้อน อบอ้าวและไม่มืด ($\bar{X} = 3.49$) สำหรับความคิดเห็นในระดับน้อย คือข้อ 11 บริเวณภายนอกมีร้านอาหาร และเครื่องดื่มสำหรับให้บริการแก่ผู้ชมอย่างเหมาะสมและเพียงพอ ($\bar{X} = 2.28$)

ตอนที่ 3 การทดสอบสมมติฐานของการวิจัยตามตัวแปรด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษาอาชีพ เดิมที่ทำรายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง

การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยของความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ตามตัวแปรด้าน เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพเดิมที่ทำรายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง ปรากฏดัง ตาราง 7 - 13 ต่อไปนี้

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลปรากฏดัง ตาราง 7 ต่อไปนี้

ตาราง 7 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของ สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามเพศ โดยรวมและรายด้าน

ความคิดเห็น	เพศชาย (n = 39)		เพศหญิง (n = 87)		t
	$\bar{X}$	S.D.	$\bar{X}$	S.D.	
ด้านประเภทการแสดง	3.93	.52	3.81	.53	1.12
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	3.92	.53	3.76	.58	1.48
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	3.13	.90	2.97	.79	1.04
	3.66	.54	3.51	.52	1.44

จากตาราง 7 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีเพศต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม และรายด้าน ทั้ง 3 ด้าน แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏดังตาราง 8 ต่อไปนี้

ตาราง 8 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามอายุ

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	.517	.259	.904
	ภายในกลุ่ม	123	35.209	.286	
	รวม	125	35.727		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.668	.834	2.606
	ภายในกลุ่ม	123	39.353	.320	
	รวม	125	41.021		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	2	4.190	2.095	3.153
	ภายในกลุ่ม	123	81.736	.665	
	รวม	125	85.926		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.750	.875	3.200
	ภายในกลุ่ม	123	33.634	.273	
	รวม	125	35.384		

จากตาราง 8 พบว่าผู้สูงอายุที่มีอายุต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ไม่สอดคล้องกับสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ตั้งไว้ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความคิดเห็นแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน

3.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏดังตาราง 9 ต่อไปนี้

ตาราง 9 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามระดับการศึกษา

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	.148	7.388	.254
	ภายในกลุ่ม	122	35.530	.291	
	รวม	124	35.678		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	3.261	1.631	.049
	ภายในกลุ่ม	122	40.909	.335	
	รวม	124	40.942		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.528	.764	1.132
	ภายในกลุ่ม	122	82.316	.675	
	รวม	124	83.844		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.282	.141	.611
	ภายในกลุ่ม	122	34.851	.286	
	รวม	124	35.133		

จากตาราง 9 พบว่า ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.4 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมที่ทำต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏดังตาราง 10 ต่อไปนี้

ตาราง 10 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามอาชีพเดิมที่ทำ

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	4	2.974	.731	2.669
	ภายในกลุ่ม	119	32.592	.274	
	รวม	123	35.516		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	4	1.455	.364	1.009
	ภายในกลุ่ม	119	39.410	.331	
	รวม	123	40.865		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	4	4.369	1.092	1.673
	ภายในกลุ่ม	119	77.708	.635	
	รวม	123	82.076		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	4	2.282	.571	2.074
	ภายในกลุ่ม	123	32.742		
	รวม	124	35.024	.275	

จากตาราง 10 พบว่าผู้สูงอายุที่มีอาชีพเดิมที่ทำต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.5 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏ ดังตาราง 11 ต่อไปนี้

ตาราง 11 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามรายได้ต่อเดือน

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.825	.912	3.311
	ภายในกลุ่ม	123	33.902	.276	
	รวม	125	35.727		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	.536	.268	.815
	ภายในกลุ่ม	123	40.484	.329	
	รวม	125	41.021		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	2	1.270	.635	.923
	ภายในกลุ่ม	123	84.656	.688	
	รวม	125	85.926		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	.907	.453	1.618
	ภายในกลุ่ม	123	34.477	.280	
	รวม	125	35.384		

จากตาราง 11 พบว่าผู้สูงอายุที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.6 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏดังตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 12 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามการเป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่ม

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	.104	5.196	.184
	ภายในกลุ่ม	122	34.375	.282	
	รวม	124	34.479		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	3.362	1.681	.053
	ภายในกลุ่ม	122	38.910	.319	
	รวม	124	38.944		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	2	.368	.184	.769
	ภายในกลุ่ม	122	85.286	.699	
	รวม	124	85.653		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.397	6.986	.025
	ภายในกลุ่ม	122	34.315	.281	
	รวม	124	34.329		

จากตาราง 12 พบว่าผู้สูงอายุที่เป็นสมาชิกชมรมต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

3.7 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน" ผลปรากฏดังตาราง 12 ต่อไปนี้

ตาราง 13 เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ จำแนกตามจำนวนปีที่เข้าชม

ความคิดเห็น	แหล่งความแปรปรวน	df	SS	MS	F
ด้านประเภทการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	8.067	4.034	.139
	ภายในกลุ่ม	123	35.646	.290	
	รวม	125	35.727		
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	ระหว่างกลุ่ม	2	1.692	.846	2.646
	ภายในกลุ่ม	123	39.328	.320	
	รวม	125	41.021		
ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ	ระหว่างกลุ่ม	2	7.758	3.879	6.104
	ภายในกลุ่ม	123	78.168	.636	
	รวม	125	85.926		
รวม	ระหว่างกลุ่ม	2	1.962	.981	3.610
	ภายในกลุ่ม	123	33.422	.272	
	รวม	125	35.384		

จากตาราง 13 พบว่าผู้สูงอายุที่มีจำนวนปีที่เข้าชมต่างกันมีความคิดเห็นต่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวม แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ มีความแตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติเช่นเดียวกัน ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่วางไว้

ตอนที่ 4 ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะจากผู้สูงอายุที่เป็นกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนน้อย ปรากฏดังตาราง 14 ต่อไปนี้

ตาราง 14 ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

ข้อความ	ความถี่
ด้านประเภทการแสดง	
1. ควรจัดแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ มีความหลากหลายประเภทและเรื่องที่หาชมได้ยาก	28
2. ควรจัดการแสดงให้เหมาะสมกับเวลา ไม่ยาวหรือรวบรัดเกินไป	22
3. ควรเพิ่มรอบการแสดงให้มากขึ้น หรือมีการแสดงทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง เช่นมีการแสดงจากศิลปินรับเชิญภายนอก	5
4. ควรอนุรักษ์รูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม	3
ด้านองค์ประกอบของการแสดง	
1. ควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ดูใหม่ สวยงาม มีความถูกต้องตามบุคลิกของตัวละคร	12
2. ควรคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร และวัยเหมาะสมกัน	10
3. ควรให้ผู้แสดงฝึกซ้อมบท การร้อง การรำ และความพร้อมเพรียง	9
4. ควรปรับปรุงระบบแสง เสียง (โดยเฉพาะช่วงการสนทนาของตัวละคร)	9
5. ควรปรับปรุงฉากให้ทันสมัยใกล้เคียงความเป็นจริง	8
6. ควรเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้แสดงบทบาททุกคน	3
7. ควรปรับปรุงการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง	2
ด้านสภาพแวดล้อม	
1. ควรเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่ม	29
2. ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วกัน	16
3. ควรจัดเตรียมสถานที่จอดรถให้เพียงพอ	14
4. ควรปรับปรุงการให้บริการของเจ้าหน้าที่และพนักงานร้านค้า	9

ตาราง 14 (ต่อ)

ข้อความ	ความถี่
5. ควรปรับปรุงความสะอาดของสุขาและเพิ่มจำนวนให้เพียงพอ	7
6. ควรเพิ่มจุดที่นั่งพักผ่อน และปรับปรุงให้เหมาะสม .	6
7. ควรควบคุมราคาและปริมาณอาหารให้สอดคล้องกัน	5
8. ควรเพิ่มเติมร้านอาหาร เครื่องดื่มที่ติดเครื่องปรับอากาศและระดับภาพการแสดง ครั้งสำคัญ ๆ รอบ ๆ ภายในโรงละครแห่งชาติ	4
9. ควรปรับที่นั่งให้ลดหลั่นเพื่อไม่ให้บังคนนั่งหลัง ด้านอื่น ๆ	2
1. ควรเพิ่มจำนวนการติดตั้งเครื่องโทรศัพท์สาธารณะ	6
2. ควรปรับปรุงอัตราค่าเข้าชมให้เหมาะสม	2
3. ควรจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงแก่ผู้ชมและผู้สนใจ	2
4. ควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม	1
5. ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย	1

จากตาราง 14 พบว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ มีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเป็นรายด้าน ดังนี้

1. ด้านประเภทการแสดง

ข้อเสนอแนะด้านประเภทการแสดง เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุด ดังนี้ คือ ข้อที่ว่า ควรจัดแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ มีความหลากหลายประเภทและเรื่องที่หาชมได้ยาก (28) ควรจัดการแสดงให้เหมาะสมกับเวลา ไม่ยาวหรือรวบรัดเกินไป (22) ควรเพิ่มรอบการแสดง ให้มากขึ้น หรือมีการแสดงทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง เช่น มีการแสดงจากศิลปินรับเชิญภายนอก (5) ควรอนุรักษ์รูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม (3)

2. ด้านองค์ประกอบของการแสดง

ข้อเสนอแนะด้านองค์ประกอบของการแสดงเรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่า ควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ดูใหม่ สวยงาม มีความถูกต้องตามบุคลิกของตัวละคร (12) ควรคัดเลือกนักแสดงที่เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร และวัยเหมาะสมกัน (10)

ควรให้ผู้แสดงฝึกซ้อมบท การร้อง การรำ และความพร้อมเพรียง (9) ควรปรับปรุงระบบแสงเสียง (โดยเฉพาะช่วงการสนทนาของตัวละคร) (9) ควรปรับปรุงฉาก ให้ทันสมัยใกล้เคียงความเป็นจริง (8) ควรเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้แสดงบทบาททุกคน (3) ควรปรับปรุงการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง (2)

3. ด้านสภาพแวดล้อม

ข้อเสนอแนะด้านสภาพแวดล้อม เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่าควรเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่ม (29) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง (16) ควรจัดเตรียมสถานที่จอดรถให้เพียงพอ (14) ควรปรับปรุงการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และพนักงานร้านค้า (9) ควรปรับปรุงความสะอาดของสุขาและเพิ่มจำนวนให้เพียงพอ (7) ควรเพิ่มจุดที่นั่งพักผ่อน และปรับปรุงให้เหมาะสม (6) ควรควบคุมราคาและปริมาณอาหารให้สอดคล้องกัน (5) ควรเพิ่มเติมร้านอาหาร เครื่องดื่มที่ติดเครื่องปรับอากาศ และระดับภาพการแสดงครั้งสำคัญ ๆ รอบ ๆ ภายในโรงละครแห่งชาติ (4) ควรปรับที่นั่งให้ลดหลั่นเพื่อไม่ให้บังคืบนั่งหลัก (2)

4. ด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุดถึงต่ำสุดดังนี้ คือ ข้อที่ว่าควรเพิ่มจำนวนการติดตั้งเครื่องโทรศัพท์สาธารณะ (6) ควรปรับปรุงอัตราค่าเข้าชมให้เหมาะสม (2) ควรจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงแก่ผู้ชมและผู้สนใจ (2) ควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม (1) ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย (1)

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ผู้วิจัยดำเนินการตามขั้นตอน สรุปได้ตามลำดับดังต่อไปนี้

ความมุ่งหมายของการศึกษาค้นคว้า

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ใน 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่เป็นผู้ชมการแสดง เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ใน 3 ด้าน จำแนกตามตัวแปรเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ เดิมที่ทำ รายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกกลุ่มหรือชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง
3. เพื่อรวบรวมข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร

ความสำคัญของการศึกษาค้นคว้า

1. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ สามารถนำมาเป็นข้อมูล เพื่อประกอบการวางแผน ปรับปรุงและพัฒนา การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. ทำให้ได้ข้อมูลที่เป็นความคิดเห็นของผู้สูงอายุกลุ่มต่าง ๆ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งสามารถนำมาใช้ประโยชน์ในการจัดการแสดงให้เหมาะสม และสอดคล้องกับความต้องการของกลุ่มผู้ชมซึ่งเป็นผู้สูงอายุได้ต่อไป

3. ได้ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย อันจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ให้ดียิ่งขึ้นต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ได้แก่ ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยคิดจากจำนวนผู้เข้าชมการแสดงสัปดาห์ละประมาณ 1 รอบ รอบละ 1,300 คน เป็นเวลา 1 เดือน (4 รอบ) มีจำนวน 5,200 คน และมีผู้สูงอายุเป็นผู้ชมอยู่ราว 80 % จึงคิดเป็นจำนวน 4,160 คน

1.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยสุ่มเอามา 3% ของกลุ่มประชากรที่มีอายุข้างต้น ได้กลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น 126 คน โดยวิธีการสุ่มอย่างเป็นสัดส่วน (Proportional Sampling)

เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ เป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง (Structured Interview) ถามความเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยแบ่งเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา สาเหตุที่เข้าชมการแสดง และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดง สถานที่อยู่อาศัย เป็นคำถามที่มีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ

ตอนที่ 2 เป็นคำถามความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย 3 ด้าน คือ ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ เป็นคำถามที่มีลักษณะแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ได้แก่ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย น้อยที่สุด โดยใช้เกณฑ์การตรวจให้คะแนน คือ

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ตอนที่ 3 เป็นคำถามปลายเปิด ด้านข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ตอบได้อย่างอิสระเสรี

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

การสร้างแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง มีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับแสดงนาฏศิลป์ไทย เพื่อนำมาสร้างเป็นแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง โดยให้ครอบคลุมเนื้อหาและความมุ่งหมายของการศึกษาคั้งนี้
2. แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่สร้างเสร็จแล้ว เสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษา เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหาและภาษาที่ใช้
3. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้องของแบบสัมภาษณ์
4. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่ได้รับการตรวจสอบแล้วมาปรับแก้ไขให้ถูกต้อง
5. นำแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างที่แก้ไขปรับปรุงให้ถูกต้องแล้ว ไปเก็บข้อมูลจริงต่อไป

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยขอหนังสือจากภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒประสานมิตร นำไปให้ผู้อำนวยการโรงละครแห่งชาติ เพื่อขอความอนุเคราะห์และขอสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ
2. ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างด้วยตนเองในช่วงเดือนกรกฎาคม – กันยายน 2546 โดยทำการสัมภาษณ์ ผู้สูงอายุ สัปดาห์ละ 3 – 4 ครั้ง ตามจำนวนการเปิดแสดงของโรงละคร และทำการสัมภาษณ์รอบสองในเดือนตุลาคม 2546 จนได้ครบจำนวนที่ต้องการ
3. ผู้วิจัยได้แบบสัมภาษณ์ครบ 126 ชุด ตามเป้าหมายที่วางไว้
4. ผู้วิจัยนำแบบสัมภาษณ์มาทำการวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการศึกษาคั้งนี้จะดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูล โดยใช้เครื่องคำนวณคอมพิวเตอร์ โปรแกรมสำเร็จรูป SPSS – PC (Statistical Package for the Social Science PC) ในการคำนวณค่าสถิติต่อไปนี้

1. ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ วิเคราะห์โดยแจกแจงความถี่ และการคำนวณค่าร้อยละ

2. ตอนที่ 2 ข้อมูลด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ วิเคราะห์โดยใช้สถิติหลายรูปแบบ ได้แก่ ค่าคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ค่าคะแนนความเบี่ยงเบน (S.D.) ค่าคะแนนที (t-test) และ ค่าเอฟ-เทส (F-test)

3. ตอนที่ 3 ข้อมูลด้านข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ โดยใช้การแจกแจงความถี่ (Frequency) ของคำตอบแต่ละข้อ นำเสนอเรียงลำดับตามคะแนนจากมากไปหาน้อย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดง นาฏศิลป์ไทยของสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

1. ด้านข้อมูลส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง

จากกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 126 คน แยกเป็นเพศชาย จำนวน 39 คน คิดเป็น ร้อยละ 31 เพศหญิง จำนวน 87 คน คิดเป็นร้อยละ 69 มีอายุระหว่าง 50-60 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 อายุระหว่าง 61-70 ปี จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 และอายุ 71 ปี ขึ้นไป จำนวน 42 คน คิดเป็นร้อยละ 33.33 เท่ากัน มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา จำนวน 61 คน คิดเป็นร้อยละ 48.80 รองลงมาระดับมัธยมศึกษา จำนวน 36 คน คิดเป็นร้อยละ 28.80 และน้อย ที่สุดระดับประถมศึกษาจำนวน 28 คน คิดเป็นร้อยละ 22.40 อาชีพเดิมที่ทำ ส่วนใหญ่รับราชการ จำนวน 73 คน คิดเป็นร้อยละ 57.90 รองลงมา ค้าขาย และไม่มีอาชีพ จำนวน 16 คนเท่ากัน คิด เป็นร้อยละ 12.70 งานด้านบริการ จำนวน 15 คน คิดเป็นร้อยละ 11.90 ทำงานเป็นครั้งคราว จำนวน 4 คน คิดเป็นร้อยละ 3.20 และน้อยที่สุดมีอาชีพอื่น ๆ จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 1.60

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ต่อเดือน สูงกว่า 10,000 บาท จำนวน 95 คน คิดเป็น ร้อยละ 75.40 รองลงมา 5,000-10,000 บาท จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 และน้อย ที่สุด มีรายได้ต่ำกว่า 5,000 บาท จำนวน 14 คน คิดเป็นร้อยละ 11.10 ส่วนใหญ่ไม่ได้เป็น สมาชิก หรือกลุ่มชมรม จำนวน 76 คน คิดเป็นร้อยละ 60.30 รองลงมาเป็นสมาชิกกลุ่ม หรือ ชมรม 1 แห่ง จำนวน 30 คน คิดเป็นร้อยละ 15.10 สาเหตุที่เข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของ สำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร เพราะรักวัฒนธรรมไทย จำนวน 93 คน คิดเป็นร้อยละ 73.80 ประทับใจเสียงดนตรีในการแสดงจำนวน 45 คน คิดเป็นร้อยละ 35.70 เพื่อผ่อนคลาย ความเครียด จำนวน 40 คน คิดเป็นร้อยละ 31.70 และชื่นชมผู้แสดง 39 คน คิดเป็นร้อยละ 31.00

กลุ่มตัวอย่างเข้าชมการแสดง จำนวน 10 ปีขึ้นไป จำนวน 88 คน คิดเป็นร้อยละ 69.80 รองลงมาต่ำกว่า 5 ปี จำนวน 21 คน คิดเป็นร้อยละ 16.70 และน้อยที่สุด 5-10 ปี จำนวน 17 คน คิดเป็นร้อยละ 13.50 ส่วนใหญ่มีที่อยู่อาศัยห่างไกลโรงละครแห่งชาติ แต่อยู่ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 50.80 รองลงมา อยู่ในเขตชานเมือง และนอกกรุงเทพมหานคร จำนวน 38 คน คิดเป็นร้อยละ 30.20 และน้อยที่สุด อยู่ในบริเวณใกล้เคียงโรงละครแห่งชาติ จำนวน 24 คน คิดเป็นร้อยละ 19.00

2. ด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดงและด้านสภาพแวดล้อม

2.1 ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อม พบว่า ผู้สูงอายุมีความคิดเห็นเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ โดยรวมทุกด้าน มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.56$) ยกเว้น ด้านสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.02$)

2.2 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ค่าเฉลี่ยความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ข้อที่เกี่ยวกับความกระชับต่อเนื่องของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทย ณ โรงละครแห่งชาติ ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.76 - 4.12$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 1.1 รูปแบบการแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.12$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 1.5 รูปแบบการแสดงละครตีก๋ากัณฑ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.48$)

เนื้อเรื่องที่จัดการแสดงส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.55 - 4.16$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 2.1 เนื้อเรื่องการแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.16$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 2.5 เนื้อเรื่องการแสดงละครตีก๋ากัณฑ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.55$)

ระยะเวลาที่จัดแสดงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.60 - 4.03$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 3.1 ระยะเวลาที่จัดแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.03$) ส่วน

ข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 3.5 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.60$)

ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงให้เข้ากับบทและประเภทของการแสดงแต่ละครั้งมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.73 - 4.08$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 4.1 การจัดตัวผู้แสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.08$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 4.5 การจัดตัวผู้แสดงระบำมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.73$)

การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการขับร้อง การพากย์ - เจรจา มีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.63 - 4.21$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 5.1 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.21$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 5.5 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบการแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.63$)

ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.94 - 4.39$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 6.1 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 4.39$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 6.5 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.94$)

การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกข้อ ($\bar{X} = 3.63 - 3.88$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 7.1 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดงโขนมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.88$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 7.9 การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ประกอบการแสดงระบำมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.63$)

การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงเพื่อให้ดูสมจริง ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.30 - 3.42$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 8.3 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ประกอบการแสดงละครในมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.42$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 8.8 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงรำมีความเหมาะสม ($\bar{X} = 3.36$) ยกเว้น ข้อที่ 8.1 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงโขนมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$)

สำหรับสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ ส่วนใหญ่มีความเหมาะสมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 2.56 - 3.49$) โดยข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ได้แก่ ข้อที่ 17 บริเวณภายในโรงละครมีบรรยากาศและการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ไม่ร้อน อบอ้าวและไม่มืด ($\bar{X} = 3.49$) ส่วนข้อที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ได้แก่ ข้อที่ 9 บริเวณภายนอกโรงละครมีที่สำหรับจอดรถอย่างเหมาะสมและ

เพียงพอ ($\bar{X} = 2.56$) ยกเว้น ข้อที่ 11 บริเวณภายนอกมีร้านอาหารและเครื่องดื่มสำหรับให้บริการแก่ผู้ชมอย่างเหมาะสมและเพียงพออยู่ในระดับน้อย ($\bar{X} = 2.28$)

3. การทดสอบสมมติฐานของการศึกษาตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.1 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 1 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.2 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 2 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.3 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 3 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.4 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 4 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมที่ทำต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.5 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 5 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.6 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 6 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

3.7 การทดสอบสมมติฐานข้อที่ 7 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร แตกต่างกัน” ผลการทดสอบสมมติฐาน พบว่า ไม่พบความแตกต่าง ซึ่งไม่เป็นตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ผู้สูงอายุที่มี เพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพเดิมที่ทำรายได้ต่อเดือน การเป็นสมาชิกชมรม และจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความเห็นเกี่ยวกับ

การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร โดยรวมและรายด้าน ในแต่ละด้านไม่แตกต่างกัน

4. ด้านข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ในด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้านสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ สรุปได้ดังนี้

4.1 ด้านประเภทการแสดง

ข้อเสนอแนะด้านประเภทการแสดง เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ

- 1) ควรจัดแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ มีความหลากหลายประเภทและเรื่องที่หาชมได้ยาก
- 2) ควรจัดการแสดงให้เหมาะสมกับเวลา ไม่ยาวหรือรวบรัดเกินไป
- 3) ควรเพิ่มรอบการแสดงให้มากขึ้น หรือมีการแสดงทุกวันเสาร์และอาทิตย์ โดยแบ่งการแสดงออกเป็น 2 ช่วง เช่น มีการแสดงจากศิลปินรับเชิญภายนอก
- 4) ควรอนุรักษ์รูปแบบการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ดั้งเดิม

4.2 ด้านองค์ประกอบของการแสดง

ข้อเสนอแนะด้านองค์ประกอบของการแสดง เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ

- 1) ควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ดูใหม่ สวยงาม มีความถูกต้องตามบุคลิกของตัวละคร
- 2) ควรคัดเลือกผู้แสดงที่เหมาะสมกับบุคลิกของตัวละคร และวัยเหมาะสมกัน
- 3) ควรให้ผู้แสดงฝึกซ้อมบท การร้อง การรำ และความพร้อมเพรียง
- 4) ควรปรับปรุงระบบแสง เสียง (โดยเฉพาะช่วงการสนทนาของตัวละคร)
- 5) ควรปรับปรุงฉากให้ทันสมัยใกล้เคียงความเป็นจริง
- 6) ควรเปิดโอกาสให้ผู้แสดงได้แสดงบทบาททุกคน
- 7) ควรปรับปรุงการบรรเลงดนตรีประกอบการแสดง

4.3 ด้านสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ

ข้อเสนอแนะด้านสภาพแวดล้อมโรงละครแห่งชาติ เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ

- 1) ควรเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่ม
- 2) ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ให้ทั่วถึง
- 3) ควรจัดเตรียมสถานที่จอดรถให้เพียงพอ
- 4) ควรปรับปรุงการให้บริการของเจ้าหน้าที่ และพนักงานร้านค้า
- 5) ควรปรับปรุงความสะอาดของสุขาและเพิ่มจำนวนให้เพียงพอ
- 6) ควรเพิ่มจุดที่นั่งพักผ่อน และปรับปรุงให้เหมาะสม
- 7) ควรควบคุมราคาและปริมาณอาหารให้สอดคล้องกัน
- 8) ควรเพิ่มเติมร้านอาหาร เครื่องดื่มที่ติดเครื่องปรับอากาศ และประดับภาพการแสดงครั้งสำคัญ ๆ รอบ ๆ ภายในโรงละครแห่งชาติ
- 9) ควรปรับที่นั่งให้ลดหลั่นเพื่อไม่ให้บังคนนั่งหลัง

4.4 ด้านอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ เรียงตามลำดับข้อที่มีความถี่สูงสุด คือ

- 1) ควรเพิ่มจำนวนการติดตั้งเครื่องโทรศัพท์สาธารณะ
- 2) ควรปรับปรุงอัตราค่าเข้าชมให้เหมาะสม
- 3) ควรจัดนิทรรศการเพื่อให้ความรู้เกี่ยวกับการแสดงแก่ผู้ชมและผู้สนใจ
- 4) ควรจัดให้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้แสดงกับผู้ชม
- 5) ควรเพิ่มเจ้าหน้าที่รักษาความปลอดภัย

อภิปรายผล

จากการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในครั้งนี้ มีผลการศึกษาที่ควรนำมาอภิปรายดังนี้

1. จากที่พบว่า ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยรวมทุกด้านมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากกลุ่มผู้ชมซึ่งเป็นผู้สูงอายุเป็นคนรุ่นเก่า เคยชินและคุ้นเคยอยู่กับ

ศิลปะการแสดงแบบเก่าของไทย และได้ชมการแสดงของกรมศิลปากร มานานกว่า 10 ปี เป็นส่วนใหญ่ จึงอาจเกิดความเคยชิน ขาดซึ่ง และมีความรักในศิลปะการแสดงของไทยก็ได้ ซึ่งถือเป็นเรื่องปกติ เนื่องจากการแสดงเป็นศิลปะ เป็นงานฝีมือที่จะต้องดัดแปลงให้มีความสวยงามเหมาะสมกับบรรยากาศและจะต้องก่อให้เกิดความพอใจแก่ผู้ชม (มนตรี ตราโมท : 2538) นอกจากนี้แล้ว การแสดงเป็นการร่ายรำยังเป็นศิลปะชั้นสูงมีการแสดงอยู่ในราชสำนัก และในพิธีที่มีความสำคัญหรือเป็นการแสดงถวายสิ่งศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย ถือเป็นศิลปะชั้นสูง และมีการถ่ายทอดกันมาหลายยุคสมัย ซึ่งในประเทศไทยมีหลักฐานของศิลปะการแสดงเป็นการร่ายรำพอมมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย (นิธิ เอียวศรีวงศ์ : 2532) นอกจากนี้แล้วสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ซึ่งเป็นหน่วยงานที่มีหน้าที่ในการดูแลและฟื้นฟูพัฒนางานศิลปวัฒนธรรมด้านนาฏศิลป์ ดนตรี ของประเทศก็ได้จัดการแสดงและได้ปรับปรุงแก้ไขงานแสดงของกรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ให้มีคุณภาพที่ดี มีความสวยงามเป็นที่ชื่นชอบและประทับใจของผู้ชมมาโดยตลอด ด้วยสาเหตุเหล่านี้จึงอาจเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุพึงพอใจต่อการแสดงที่จัดขึ้นก็เป็นได้ และมีความคิดเห็นต่อการแสดงที่จัดขึ้นอยู่ในระดับมากทุกด้าน

เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อ พบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยความคิดเห็นสูงสุด คือ ข้อที่เกี่ยวกับการแสดงโขนมีความเหมาะสมมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะโขนเป็นที่รวมศิลปะ (ธนิต อยู่โพธิ์ : 2500) และการแสดงโขนเป็นศิลปะการแสดงชั้นสูงหาชมได้ยาก เป็นการแสดงที่รวมความงามของศิลปะหลายแขนงเข้าด้วยกันและยังเป็นศิลปะที่เป็นสัญลักษณ์ของไทยโดยตรงอีกด้วย มีความสวยงามทั้งท่วงท่ารำ ดนตรีประกอบการแสดง และเนื้อเรื่องที่จัดแสดง เป็นต้น จึงอาจเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นคนรุ่นเก่าซึ่งได้ดูการแสดงมาเป็นเวลานาน และเข้าใจเรื่อง que แสดงอย่างดี มีความชื่นชอบต่อการแสดงประเภทนี้และมีความคิดเห็นต่อการแสดงโขนในระดับสูงสุดก็เป็นได้

2. จากการเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ เพื่อทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบผลที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

2.1 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 1 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน" พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีเพศต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็น

เพราะการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ได้จัดโดยคำนึงถึงองค์ประกอบสำคัญทางการแสดงที่ถูกต้องตามหลักวิชาการ และก่อนการจัดการแสดงได้มีการสำรวจความต้องการของผู้สูงอายุส่วนใหญ่ ดังนั้น อาจทำให้ผู้สูงอายุทั้งเพศหญิงและเพศชายมีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.2 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 2 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน” พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอายุต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ มองเห็นว่ากลุ่มเป้าหมายที่เป็นผู้สูงอายุที่สามารถเข้าชมการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ได้เป็นระยะเวลาอันยาวนานขึ้น เป็นกลุ่มที่มีความรักในศิลปวัฒนธรรม และเป็นกลุ่มที่ผ่านกระบวนการซึมซับความดีงามในศิลปะดังกล่าวมาเป็นระยะเวลานาน เป็นกลุ่มที่ประทับใจในกระบวนการแสดง เป็นกลุ่มที่ต้องการผ่อนคลายความตึงเครียด โดยการเข้ามาชมและมีกลุ่มผู้สูงอายุ ความชื่นชมผู้แสดงเป็นการส่วนตัว ดังนั้น จึงพยายามจัดการแสดงให้เหมาะสมสอดคล้องกับซึ่งเป็นผู้เข้าชมเป็นประจำก็เป็นได้ จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้ผู้สูงอายุทุกกลุ่มมีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.3 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 3 ที่ว่า “ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน” พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงเป็นผู้ที่เคยผ่านการศึกษาวรรณคดีไทยในอดีตมาก่อน ซึ่งมีการจัดการเรียนการสอนบทละครเรื่องต่าง ๆ ในระบบโรงเรียน ตลอดจนเป็นหนังสืออ่านเล่น เป็นตำนานเรื่องเล่าที่สืบทอดกันมา ดังนั้น เมื่อมีการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยนำบทประพันธ์เหล่านั้นมาจัดการแสดง จึงทำให้ผู้สูงอายุที่เข้าชมมีความเข้าใจในเนื้อหาสาระมากยิ่งขึ้น

เกิดความชื่นชอบและเมื่อชมการแสดงแล้วจึงเกิดความรู้สึกเพลิดเพลิน สนุกสนาน ในขณะเดียวกันจึงอาจทำให้ผู้สูงอายุที่มีระดับการศึกษาต่างกันมีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.4 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 4 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน" พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ ในการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทย เป็นการสื่อสารโดยการเคลื่อนไหว ศิลปะที่เกิดขึ้นสามารถเข้าใจได้ทันที โดยเฉพาะการเข้าชมศิลปะเป็นการเสาะแสวงหาความงดงาม ความเพลิดเพลิน ความสนุกสนานที่ก่อให้เกิดความสุขกับสิ่งที่ได้รับ ประกอบกับศิลปะเป็นความงามที่บริสุทธิ์ไร้ขอบเขต ซึ่งทุกชนชั้น ทุกสาขาอาชีพ สามารถที่สัมผัสได้โดยตรง ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีอาชีพเดิมที่ทำมาต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ไม่แตกต่างกัน (ธนิต อยู่โพธิ์ : 2500)

2.5 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 5 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีรายได้ต่อเดือนต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน" พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีรายได้ต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ นั้น ที่เป็นเช่นนี้อาจเป็นเพราะสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ได้รับการจัดสรรงบประมาณส่วนหนึ่งอยู่แล้วในการจัดการแสดงจึงสามารถจัดการแสดงและเก็บค่าเข้าชมได้ในราคาถูก ไม่กระทบกระเทือนต่อกลุ่ม ผู้ดู เพราะฉะนั้นผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นผู้เข้าชม แม้จะมีรายได้สูงแต่อย่างไรก็สามารถเข้าชมการแสดงได้ จึงอาจเป็นสาเหตุทำให้ความคิดเห็นไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.6 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 6 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน" พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกชมรมหรือกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตาม

สมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะ ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงนี้เป็นกลุ่มที่มาชมเป็นประจำ จึงอาจมีการพบปะแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน และคุ้นเคยกัน และอาจมีการเชื่อมโยงหรือกระจายความคิดเห็นจากกลุ่มหนึ่งไปอีกกลุ่มหนึ่ง ขณะเดียวกันเรื่องการแสดงเป็นเรื่องสนใจร่วมกันอีกด้วย ดังนั้น จึงอาจเป็นสาเหตุให้ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่เป็นสมาชิกกลุ่มต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

2.7 จากสมมติฐานการวิจัย ข้อที่ 7 ที่ว่า "ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกัน" พบผลว่า ผู้สูงอายุที่เข้าชมการแสดงที่มีจำนวนปีที่เข้าชมการแสดงต่างกัน มีความคิดเห็นต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ แตกต่างกันอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ซึ่งไม่เป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ ที่เป็นเช่นนี้น่าจะเป็นเพราะผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้เข้าชมการแสดงในระยะยาวถึง 10 ปีขึ้นไป จึงอาจเป็นกลุ่มผู้ชมที่มีความคุ้นเคยกันและมีความเข้าใจในศิลปะการแสดงที่จัดขึ้นอย่างดีเหมือน ๆ กัน ทำให้ความคิดเห็นต่อการแสดงไม่แตกต่างกันก็เป็นได้

3. ข้อเสนอแนะของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ มีประเด็นที่ควรนำมาอภิปราย ดังต่อไปนี้

3.1 ด้านประเภทการแสดง ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่าควรจัดแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ มีความหลากหลายประเภทและเรื่องที่หาชมได้ยาก ซึ่งแสดงว่าผู้สูงอายุต้องการแสวงหาสิ่งใหม่ ๆ ตามกระแสการเปลี่ยนแปลงในสังคม ในขณะที่เดียวกันก็ยังคงต้องการให้มีการอนุรักษ์ สืบทอดศิลปะดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป และผลที่พบนี้แสดงว่าผู้สูงอายุที่เข้าชมมีความรู้กว้างขวางและเข้าใจในการเปลี่ยนแปลงของสังคมปัจจุบันอย่างดีและตรงกับผลการวิจัยของ สรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2528) ที่ศึกษาพบว่าผู้สูงอายุรับฟังข้อมูลต่าง ๆ เป็นประจำ

3.2 ด้านองค์ประกอบของการแสดง ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่าควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ดูใหม่ สวยงาม มีความถูกต้องตามบุคลิกของตัวละคร ซึ่งแสดงว่า ผู้สูงอายุให้ความสำคัญกับเครื่องแต่งกายเป็นอย่างมาก และมีความชื่นชมต่อสิ่งใหม่ ๆ ไม่ได้มีความคิดที่เก่าแก่ล้าสมัย ซึ่งผลอันนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยของเพ็ญแข ประจณปัจจุบันิก (2545) ที่ศึกษา พบว่า ข้าราชการเกษียณอายุของไทยมีความทันสมัย มีความต้องการเรียนรู้ใน

เรื่องข่าวสาร ข้อมูลใหม่ ๆ และมีความสนใจที่จะทำกิจกรรมใหม่ ๆ เพื่อความเพลิดเพลินในเวลาว่าง

3.3 ด้านสภาพแวดล้อม ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่าควรเพิ่มร้านอาหารและเครื่องดื่ม แสดงว่าการบริการที่จัดให้ในด้านนี้อาจจะอยู่ในสภาพที่ไม่ดี ไม่เป็นที่พอใจก็เป็นได้ แสดงให้เห็นถึงความไม่สามารถสนองตอบต่อผู้สูงอายุที่มาเข้าชมการแสดง เพราะจัดเป็นบริการอีกประเภทหนึ่งในอันที่จะอำนวยความสะดวกในการมาเข้าชมการแสดง โดยไม่ต้องทำให้ผู้เข้าชมการแสดงต้องวิตกกังวลว่าจะได้รับการบริการดังกล่าวนี้

3.4 ด้านอื่น ๆ ผู้สูงอายุให้ข้อเสนอแนะที่มีความถี่สูงสุด คือ ข้อที่ว่าควรเพิ่มการติดตั้งเครื่องโทรศัพท์สาธารณะ ซึ่งแสดงว่า โทรศัพท์สาธารณะยังคงเป็นสาธารณูปโภคที่มีความสำคัญสำหรับผู้สูงอายุ เพราะใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการติดต่อสื่อสารระหว่างผู้เข้าชมการแสดงกับบ้านพัก หรือสถานที่ ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ และในโรงละครแห่งชาติ กรมศิลปากร ขาดการบริการด้านนี้ จึงอาจเป็นผลให้ผู้สูงอายุแสดงความต้องการสูงสุดก็เป็นได้ ซึ่งผลที่ได้รับครั้งนี้สอดคล้องกับผลงานวิจัยอื่น ๆ ดังกล่าวแล้วในข้อ 3.4 เกี่ยวกับการบริการของหน่วยงานสาธารณะ เช่น โรงพยาบาล และโรงเรียน เป็นต้น ซึ่งพบว่าส่วนใหญ่การจัดการบริการยังไม่เพียงพอกับความต้องการของผู้รับบริการที่ได้ ซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้ยังพบในการวิจัยเรื่องอื่น ๆ อีกจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับการบริการของโรงพยาบาลและโรงเรียน ซึ่งพบผลตรงกันว่า การบริการเหล่านี้ยังไม่อยู่ในระดับที่ดีที่น่าพึงพอใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการปฏิบัติ

ผลจากการศึกษาวิจัยเรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพฯ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ด้านประเภทของการแสดง

1.1 สำนักการสังคีต กรมศิลปากรควรจัดการแสดงเนื้อเรื่องใหม่ ๆ ให้มีความหลากหลายประเภท หรือเรื่องที่หาชมได้ยาก และควรเปลี่ยนเรื่องการแสดงทุก ๆ 2 สัปดาห์ เพื่อให้การแสดงมีความซ้ำซากน่าเบื่อ

1.2 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรจัดการแสดงทุกวันเสาร์-อาทิตย์ และเพิ่มรอบการแสดงให้มากขึ้น เพื่อให้โอกาสแก่ผู้ที่ต้องการชมได้เข้าชมการแสดงมากขึ้น

1.3 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรจัดการแสดงอย่างต่อเนื่อง ไม่ยาวหรือรวบรัดจนเกินไป ให้เหมาะสมกับเวลา แสดงไม่เกิน 3 ชั่วโมง ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่กำลังพอดี

1.4 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรจัดการแสดงในรูปแบบเอกลักษณ์เดิมของไทยไม่ควรปรับเปลี่ยนรูปแบบใหม่ ซึ่งอาจทำให้การแสดงของเดิมของไทยสูญหายไปและขาดเอกลักษณ์

1.5 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรพิจารณาเนื้อเรื่องของการแสดงซึ่งอาจสอดแทรกงานศิลปะร่วมสมัยเข้าร่วมด้วย

2. ด้านองค์ประกอบของการแสดง

2.1 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรปรับปรุงเครื่องแต่งกายให้ดูใหม่ และเหมาะสมกับการแสดงให้มากยิ่งขึ้น

2.2 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรจัดให้ผู้แสดงมีการฝึกซ้อมบท การร้อง การรำ ให้ชำนาญพร้อมเพรียง และควรให้ผู้แสดงทุกคนมีโอกาสแสดงอย่างเท่าเทียมกัน รวมถึงคัดเลือกผู้แสดงให้เหมาะสมกับบุคลิกและวัย

2.3 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรปรับปรุงดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดง และควรปรับปรุงเทคนิค แสง เสียง ฉาก ให้เหมาะสมกับอารมณ์ของเนื้อเรื่องอย่างทันสมัยและสมจริงให้มากยิ่งขึ้น

3. ด้านสภาพแวดล้อม

3.1 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรเพิ่มจำนวนร้านค้า ร้านอาหาร เครื่องดื่ม ที่หน้าโรงละครแห่งชาติให้เพียงพอกับจำนวนผู้เข้าชมการแสดง

3.2 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรเพิ่มการประชาสัมพันธ์ ให้มากยิ่งขึ้นและให้ทั่วถึง ถึงผู้ชมทุกกลุ่มอย่างสม่ำเสมอเป็นประจำไม่ว่าจะมีการแสดงหรือไม่ก็ตาม

3.3 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรเพิ่มหรือจัดหาที่จอดรถให้เพียงพอ ปรับปรุง ซ่อมแซม และเพิ่มที่นั่งชม เพิ่มจุดพักผ่อน และจัดให้มีโทรศัพท์สาธารณะให้บริการ จัดบอร์ดความรู้ ตีฉภาพการแสดงเพื่อส่งเสริมในการเข้าชม ควรปรับปรุงห้องสุขาให้สะอาดและน่าใช้อยู่เสมอ

3.4 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ควรปรับปรุงการบริการของเจ้าหน้าที่ และพนักงานบริการของโรงละครแห่งชาติให้มีระเบียบและมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น และควรพิจารณาปรับปรุงการบริการที่บกพร่องอยู่ให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้นกว่าที่เป็นอยู่ปัจจุบันอื่น ๆ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ต่อไปอีก โดยศึกษากับผู้สูงอายุกลุ่มอื่น นอกเหนือจากการวิจัยครั้งนี้
2. ควรมีการศึกษาทัศนคติ และค่านิยมผู้ชมเกี่ยวกับการแสดงของไทยว่าเป็นเชิงบวกหรือลบอย่างไร เพื่อนำผลมาใช้ในการจัดแสดงต่อไป
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับกรมศิลปากรที่อาจส่งผลต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร เช่น ด้านการจัดงบประมาณ การจัดอัตราผู้แสดง เป็นต้น เพื่อนำผลมาใช้ประโยชน์ต่อไป
4. ควรมีการศึกษาความคิดเห็นของกลุ่มคนอื่น ๆ เช่น กลุ่มเยาวชน และกลุ่มคนในอาชีพต่าง ๆ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ เพื่อนำข้อมูลมาเป็นแนวทางในการพัฒนาการแสดงต่อไป

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน, กรม. นโยบายการจัดการศึกษานอกโรงเรียนสำหรับผู้สูงอายุ
กรุงเทพฯ : กองงานการวิจัย, 2537.
- เชมิกา ยามะรัต ความพึงพอใจในชีวิตของคนชราศึกษากรณีข้าราชการบำนาญ กระทรวง
เกษตรและสหกรณ์ . วิทยานิพนธ์ ศศม. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2527
(อัดสำเนา)
- คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, สำนักงาน. ศิลปะการแสดงของไทย, 2542
- คณะกรรมการส่งเสริมและประสานงานผู้สูงอายุแห่งชาติ, แผนผู้สูงอายุ ฉบับที่ 2
พ.ศ. 2545 - 2564. กรุงเทพฯ : 2545
- เครือจิต ศรีบุญนาถ. สุนทรียภาพของชีวิต . กรุงเทพฯ : เวิร์ด เวฟ เอ็ดดูเคชั่น จำกัด , 2542
- จาตุรงค์ มนตรีศาสตร์. นาฏศิลป์ศึกษา . กรุงเทพฯ : อักษรสยามการพิมพ์ , 2532
- จันทนา สันธนากร เอี่ยมสกุล . นาฏลีลาอาเซียน . มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : สำนักพิมพ์
เอ็ม . ที. เพลส , 2545
- ทรงศักดิ์ ปรารักษ์วัฒนากุล . การละครไทย . เชียงใหม่ : อมรการพิมพ์
_____ . โขนภาคต้นว่าด้วยตำนานและทฤษฎี. พระนคร : โรงพิมพ์พระจันทร์ ,
2496
- ธนิศ อยู่โพธิ์. (2500) โขน .พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงพระศพพระองค์เจ้าเฉลิมเขตมงคล
ณ เมรุวัดเทพศิรินทราวาส วันที่ 26 มิถุนายน 2500. พระนคร : บริษัท สหอุปกรณ์การ
พิมพ์ .
- _____ . (2500) โขน .พระนคร : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร , 2511
- ธีรเดช กลิ่นจันทร์. (2545) . การรำเพลงหน้าพาทย์กลม ในการแสดงโขน. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม.
กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นิธิ เอียวศรีวงศ์ . (2532). ละครจากประชาชนสู่ราชสำนัก . เอกสารประกอบการประชุมทาง
วิชาการ เรื่อง "ดนตรี และนาฏศิลป์กับเศรษฐกิจและสังคมสยาม" ณ ศูนย์สังคีตศิลป์
อาคารธนาคารกรุงเทพ จำกัด สาขาผ่านฟ้า ชั้น 4 วันจันทร์ที่ 17 - อังคารที่ 18
เมษายน 2532. กรุงเทพมหานคร : 2532
- นิสา ชูโต (2534) . คนชราไทย รายงานการวิจัย. กรุงเทพฯ . จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

- นิออน สนิทวงศ์. มัทรี รัตน์ และศรีนวล บุญวัฒน์. นาฏศิลป์และดนตรีไทย .
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- บรรลุ ศิริพานิช "ครอบครัวกับผู้สูงอายุ" ในการพัฒนาครอบครัว เอกสารจัดพิมพ์โดยสำนักงาน
คณะกรรมการส่งเสริมประสานงานสตรีแห่งชาติ สำนักราชบัณฑิต
ประชาสงเคราะห์, กรม. (2525) . "ให้ความรัก พิทักษ์อนามัยผู้สูงอายุวัยอายุยืน" ในครุพิธีศน์
(ฉบับพิเศษ)
- ประสพ รัตนกร "เรื่องสุขภาพจิตผู้สูงอายุ" . บรรยาย ณ ชุมชมผู้สูงอายุมูลนิธิวิจัยประสาท
และสมาคมสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย. ม.ป.ท., ม.ป.ป. อัดสำเนา
- พัชรารวรรณ ทับเกตุ. เอกสารประวัติความเป็นมาของกองการสังคีต . กรุงเทพฯ ฯ
- พีรสิทธิ์ คำนวนศิลป์. ความทันสมัยและภาพพจน์เกี่ยวกับตนเองและปัญหาบางประการ
ของคนชรา. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนบริหารศาสตร์, 2523.
- เพ็ญแข ประจันปัจจนิกและคณะ . ตัวมเตียมเลี้ยงเตาะเตะ : กรุงเทพฯ ฯ , 2542
- _____. ผู้สูงอายุวิทยาศึกษา , กรุงเทพฯ ฯ : ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่คณะ
ศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ , 2545
- _____. เอกสารคำสอน . ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, 2545
- ไพจิณ ทองคำสุก . วิเคราะห์รูปแบบความเป็นครูสู่กระบวนการถ่ายทอดความรู้ของ
ผู้เชี่ยวชาญนาฏศิลป์ไทย ครูเฉลย สุขะวนิช .สถาบันนาฏดุริยางคศิลป์ กรม
ศิลปากร , 2545
- มาลินี ดิลกวนิช . ระเบียบและละครไทยในเอเชีย. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ , 2543
- ศิลปากร . กรม . งานสังคีตศิลป์ของกรมศิลปากร 2492 – 2494 : พระนคร โรงพิมพ์ 2494
- _____. อธิบติคนแรกของกรมศิลปากร พลตรีหลวงวิจิตรวาทการ , กรุงเทพฯ :
จงเจริญการพิมพ์ 2535
- _____. 80 ปี แห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย , กรุงเทพฯ ฯ : กรมศิลปากร จัดพิมพ์ ,
2534
- _____. 85 ปี แห่งการอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย , กรุงเทพฯ ฯ : กรมศิลปากร จัดพิมพ์ ,
2539
- _____. รัตนูปถัมภิก ศิลปากร 92 ปี แห่งการสถาปนากรมศิลปากร , กรุงเทพฯ ฯ :
กรมศิลปากรจัดพิมพ์ .

- ศรีทับทิม พานิชพันธ์. "บริการสังคมกับผู้สูงอายุ" ครุภัณฑ์ ฉบับพิเศษ สุขภาพผู้สูงอายุ, 2525
- สมบัติ กาญจนกิจ. นันทนาการชุมชนและโรงเรียน, กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข (2539). สังคมวิทยาภาวะผู้สูงอายุความเป็นจริงและการคาดการณ์ในสังคมไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- สมาคมพยาบาลแห่งประเทศไทย. การพยาบาลผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : (ม.ป.พ.) 2533
- สตรีสาร ฉบับที่ 45/26 วันที่ 22 พฤศจิกายน 2535
- สุนนมาลย์ นิเมเนติพันธ์. การละครไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2532
- สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, จิตวิทยาเพื่อการฝึกอบรมผู้ใหญ่. พิมพ์ครั้งที่ 2 2545 โรงพิมพ์บริษัทเอ็กซ์เพอร์เนท จำกัด กรุงเทพฯ
- สุรกุล เจนอบรม. "การศึกษาเกี่ยวกับผู้สูงอายุ" ความจำเป็นอันเร่งด่วน, วารสารประชากรศึกษา. 12 : 68 - 74, เมษายน 2529
- _____. วิทยาการผู้สูงอายุ. กรุงเทพฯ : ภาควิชาการศึกษาออกโรงเรียนคณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2534.
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. นาฏศิลป์ปริทรรศน์. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- _____. วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543
- สุเชาว์ พลอยชุม. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย, 2538
- อาคม สายาคม. รวมงานพิมพ์ของอาคม สายาคม. กรมศิลปากร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์, 2525
- Bengtson, V.R.; and Peterson, J.A. (1972). An Explanation of the Activity Theory of Aging : Activity Types and Life Satisfaction among In – movers to a Retirement Community. *Journal of Gerontology*, 27, 511 - 523
- Chatfield, W.F. (1970). "Economic and Sociological factors Influencing Life Satisfaction of the Aged" *Journal of Gerontology*.
- Havighurst, R.J., and Albrecht, R. (1953). *Older People*. New York : Longmans Green.

- Havighurst, R.J., Neugarten, B.L., and Tobin, S.S. (1968). Disengagement and patterns of Aging. B.L. Neugarten (ED), *Middle Age and Aging*. Chicago, IL : University of Chicago Press.
- Mc Clusky, H.Y. (1975). *Education for Aging : The Scope of the Field and Perception for the Future* . Washington D.C., Adult Education Association of the U.S.A.
- Neugarten, Bernice L., Robert J.Havighurst and Sheldon S.Tobin. (1961) . The Measurement of Life Satisfaction. *Journal of Gerontology*. 16 (2) : 134-143.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก
รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

รายนามผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือในการวิจัย

นายคมสันฐ หัวเมืองลาด	นาฏศิลป์ 6 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
นายสมรัตน์ ทองแท้	นาฏศิลป์ 6 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม
นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นาฏศิลป์ 6 สำนักการสังคีต กรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม

ภาคผนวก ข
หนังสือขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

ที่ ทม 1010(5)/

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

28 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

เรียน นายคนัส ภู่วเมืองลาด

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาว เขวลักษณ์ ปาลกะวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลักษณ์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ทม 1010(5)/

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

28 มิถุนายน ๒546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบสอบถาม

เรียน นายสมรัตน์ ทองแท้

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาว เขียวลักษณ์ ปาลกะวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักงานการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนีก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

/นางสาว เสาวนีย์ เลวลักษณ์

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลักษณ์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ที่ ทม 1010(5)/

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

28 มิถุนายน 2546

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบถาม

เรียน นายไพโรจน์ ทองคำสุก

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วย นางสาว เขียวลักษณ์ ปาลกะวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนึก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ขอเรียนเชิญท่านซึ่งเป็นผู้เชี่ยวชาญด้านนี้ให้ความอนุเคราะห์ตรวจเครื่องมือซึ่งเป็นแบบสอบถามเพื่อประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ลายเซ็น)

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ภาคผนวก ค
แบบประเมินเครื่องมือวิจัย

แบบประเมินเครื่องมือวิจัย

เรื่อง

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุ เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย
ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างเพื่อการวิจัยตอนที่ 2 นี้ จัดทำขึ้นเพื่อให้ผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ แสดงความคิดเห็นที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ในแต่ละด้าน หากท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาเห็นว่าคำถามในข้อใดที่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 1 หากคำถามในข้อใดไม่ตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง -1 และหากไม่แน่ใจว่าตรงกันหรือไม่ โปรดทำเครื่องหมาย ✓ ลงในช่อง 0

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง

โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัน หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
1.	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อไปนี้ ด้านประเภทการแสดง ความกระชับต่อเนื่องของรูปแบบการแสดง นาฏศิลป์ไทยที่โรงละครแห่งชาติโดยรวม	1	1	1	100
	1.1 รูปแบบการแสดงโขนมีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัณฐ หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
2.	1.2 รูปแบบการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				
	1.3 รูปแบบการแสดงละครในมีความเหมาะสม				
	1.4 รูปแบบการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม				
	1.5 รูปแบบการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม				
	1.6 รูปแบบการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	1.7 รูปแบบการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	1.8 รูปแบบการแสดงละครร่ำมีความเหมาะสม				
	1.9 รูปแบบการแสดงระบำมีความเหมาะสม				
	เนื้อเรื่องที่จัดแสดงโดยรวมมีความเหมาะสม	1	1	1	100
	2.1 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงโขนมีความเหมาะสม				
	2.2 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				
	2.3 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครในมีความเหมาะสม				
	2.4 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม				
	2.5 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสันฐ ห้วยเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
3.	2.6 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	2.7 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	2.8 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงรำมีความเหมาะสม				
	2.9 เนื้อเรื่องที่จัดแสดงระบำมีความเหมาะสม				
	ระยะเวลาที่จัดแสดงโดยรวมมีความเหมาะสม	1	1	1	100
	3.1 ระยะเวลาที่จัดแสดงโขนมีความเหมาะสม				
	3.2 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				
	3.3 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครในมีความเหมาะสม				
	3.4 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม				
	3.5 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม				
	3.6 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	3.7 ระยะเวลาที่จัดแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	3.8 ระยะเวลาที่จัดแสดงรำมีความเหมาะสม				
	3.9 ระยะเวลาที่จัดแสดงระบำมีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัณฐ หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
4.	ด้านองค์ประกอบของการแสดง ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงให้เข้ากับ บทและประเภทของการแสดงแต่ละครั้ง โดยรวม	1	1	1	100
5.	4.1 การจัดตัวผู้แสดงโขนมีความเหมาะสม				
	4.2 การจัดตัวผู้แสดงละครนอกมีความ เหมาะสม				
	4.3 การจัดตัวผู้แสดงละครในมีความ เหมาะสม				
	4.4 การจัดตัวผู้แสดงละครพันทางมีความ เหมาะสม				
	4.5 การจัดตัวผู้แสดงละครดีกดำบรรพ์มี ความเหมาะสม				
	4.6 การจัดตัวผู้แสดงละครเสภามีความ เหมาะสม				
	4.7 การจัดตัวผู้แสดงละครชาตรีมีความ เหมาะสม				
	4.8 การจัดตัวผู้แสดงรำมีความเหมาะสม				
	4.9 การจัดตัวผู้แสดงระบำมีความเหมาะสม				
	การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การขับร้อง การพากย์-เจรจาโดยรวม	1	1	1	100
	5.1 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงโขนมีความเหมาะสม				
	5.2 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัน หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
6.	5.3 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครในมีความเหมาะสม				
	5.4 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครพื้นทางมีความเหมาะสม				
	5.5 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความ เหมาะสม				
	5.6 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	5.7 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ การแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	5.8 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ รำมีความเหมาะสม				
	5.9 การจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ระบำมีความเหมาะสม				
	6. ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโดยรวมมีความ เหมาะสม	1	1	1	100
	6.1 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขนมีความ เหมาะสม				
	6.2 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครนอกมี ความเหมาะสม				
	6.3 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครในมี ความเหมาะสม				
	6.4 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครพื้นทาง มีความเหมาะสม				
	6.5 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละคร ดึกดำบรรพ์มีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัน หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
7.	6.6 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	6.7 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	6.8 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำมีความเหมาะสม				
	6.9 ดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำมีความเหมาะสม				
	การจัดและพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงโดยรวมมีความเหมาะสม	1	1	1	100
	7.1 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงโขนมีความเหมาะสม				
	7.2 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				
	7.3 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม				
	7.4 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครพันทางมีความเหมาะสม				
	7.5 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครดีกดำบรรพ์มีความเหมาะสม				
	7.6 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครเสภามีความเหมาะสม				
	7.7 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีมีความเหมาะสม				
	7.8 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงรำมีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัน หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
8.	7.9 การพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการ แสดงระบำมีความเหมาะสม การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ ใช้ในการแสดงเพื่อให้การแสดงดูสมจริง โดยรวมมีความเหมาะสม	1	1	1	100
	8.1 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงโขนมีความเหมาะสม 8.2 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ ใช้ในการแสดงละครนอกมีความเหมาะสม 8.3 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครในมีความเหมาะสม 8.4 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครพื้นทางมีความ เหมาะสม 8.5 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์มีความ เหมาะสม 8.6 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครเสภามีความ เหมาะสม 8.7 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครชาตรีมีความ เหมาะสม 8.8 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงรำมีความเหมาะสม 8.9 การจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงระบำมีความเหมาะสม				

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัน หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสูง	นายสมรัตน์ ทองแท้	
9.	ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ บริเวณภายนอกโรงละครมีที่สำหรับจอดรถ อย่างเหมาะสมและเพียงพอ	1	1	1	100
10.	บริเวณภายนอกมีที่นั่งพักผ่อนก่อนเข้าชม การแสดงอย่างเหมาะสมและเพียงพอ	1	1	1	100
11.	บริเวณภายนอกมีร้านอาหารและเครื่องดื่ม สำหรับให้บริการแก่ผู้ชมอย่างเหมาะสมและ เพียงพอ	1	1	1	100
12.	บริเวณภายนอกมีการจัดสภาพแวดล้อมอย่าง ร่มรื่น สวยงาม จูงใจให้ผู้ชมเข้ามาใช้บริการ	1	1	1	100
13.	บริเวณภายนอกจัดให้มีแผ่นป้ายประชาสัมพันธ์ บอกรายละเอียดของการแสดงอย่างชัดเจน	1	1	1	100
14.	บริเวณภายนอกมีการจัดความสะดวกให้กับ ผู้เข้าชมการแสดงทุกกลุ่มอย่างเหมาะสม	1	1	1	100
15.	บริเวณภายในโรงละครมีที่นั่งชมการแสดง อย่างเหมาะสมกับจำนวนผู้ชม	1	1	1	100
16.	บริเวณภายในโรงละครมีเจ้าหน้าที่ให้บริการ จำหน่ายบัตรอย่างสะดวกรวดเร็ว	1	1	1	100
17.	บริเวณภายในโรงละครมีบรรยากาศและการ จัดสภาพแวดล้อมที่ดีไม่ร้อนอบอ้าวและไม่มีด	1	1	1	100
18.	บริเวณภายในโรงละครมีการจัดบริการที่นั่ง พักผ่อนและจุดฝากของเหมาะสมและ เพียงพอแก่ผู้เข้าชมการแสดง	1	1	1	100
19.	บริเวณภายในโรงละครจัดห้องสุขามาก เพียงพอแก่ผู้ชม	1	1	1	100

ข้อ ที่	ข้อความ	การพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญ			ค่า เฉลี่ย %
		นายคมสัณฐ หัวเมืองลาด	นายไพโรจน์ ทองคำสุก	นายสมรัตน์ ทองแท้	
20.	ภายในโรงละครมีการจัดเจ้าหน้าที่พาเข้าชม และเจ้าหน้าที่ดูแลประสานงาน ตั้งแต่เริ่มการ แสดง จนถึงสิ้นสุดการแสดง ได้อย่างเหมาะสม	1	1	1	100

ตอนที่ 3

ด้านข้อเสนอแนะ

ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต
กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ อย่างไรบ้าง โปรดให้รายละเอียด

1. ด้านประเภทการแสดง (รูปแบบการแสดง เนื้อเรื่อง ระยะเวลา เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
2. ด้านองค์ประกอบของการแสดง (ผู้แสดง บทประกอบการแสดง ดนตรี เครื่องแต่งกาย ฉาก
แสง เสียง เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
3. ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ (ที่จอดรถ จุดประชาสัมพันธ์ เก้าอี้สำหรับนั่งชม
การแสดง ร้านค้าอาหาร-เครื่องดื่ม ห้องสุขา เจ้าหน้าที่เดินบัตร เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)
.....
.....
.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ
ผู้วิจัย

ภาคผนวก ง

หนังสือติดต่อขอความร่วมมือเพื่อการวิจัย

ที่ ทม 1010 (5) /

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท 23 เขตวัฒนา กรุงเทพฯ 10110

มีนาคม 2547

เรื่อง ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักงานปลัด กรมศิลปากร
ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร

เรียน ผู้อำนวยการโรงละครแห่งชาติ

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบสอบถาม

เนื่องด้วยนางสาวเยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์ นิสิตระดับปริญญาโท วิชาเอกการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำงานวิจัย เรื่องความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของสำนักงานปลัด กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร โดยมีรองศาสตราจารย์ ดร.เพ็ญแข ประจณปัจจนิก เป็นอาจารย์ที่ปรึกษา

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่ คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ใคร่ขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดให้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มผู้ชม ซึ่งเป็นกลุ่มผู้สูงอายุ ตอบแบบสอบถามดังแนบมาพร้อมนี้ เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินการวิจัยในระหว่างวันที่ 18 กรกฎาคม 2546 ถึง วันที่ 18 กันยายน 2546

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านได้โปรดพิจารณาให้นิสิตเก็บข้อมูลดังกล่าว และหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความอนุเคราะห์จากท่านด้วยดี ขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวนีย์ เลวลย์)

หัวหน้าภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

ภาควิชาการศึกษาผู้ใหญ่

โทร. 0-2664-1000 ต่อ 5574

ภาคผนวก จ
แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้าง

เรื่อง

ความคิดเห็นของผู้สูงอายุเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย
ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

คำชี้แจง แบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างฉบับนี้ แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ

ตอนที่ 1 ด้านข้อมูลส่วนตัว

ตอนที่ 2 ด้านความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทย ของ
สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ ใน 3 ด้าน คือ
ด้านประเภทการแสดง ด้านองค์ประกอบของการแสดง และด้าน
สภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ

ตอนที่ 3 ด้านข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเกี่ยวกับความคิดเห็นของผู้สูงอายุที่มีต่อการจัดการ
แสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

ตอนที่ 1

ด้านข้อมูลส่วนตัว

คำชี้แจง โปรดตอบข้อคำถามต่อไปนี้ตามความเป็นจริงเกี่ยวกับตัวท่านมากที่สุด

1. เพศ
 - ☐ ชาย
 - ☐ หญิง
2. อายุ
 - ☐ 50 – 60 ปี
 - ☐ 61 – 70 ปี
 - ☐ 71 ปีขึ้นไป
3. ระดับการศึกษา
 - ☐ ระดับประถมศึกษา
 - ☐ ระดับมัธยมศึกษา
 - ☐ ระดับอุดมศึกษา
4. อาชีพเดิมที่ทำ
 - ☐ รับราชการ ทำงานในรัฐวิสาหกิจ องค์กร ห้างร้าน บริษัทต่าง ๆ
 - ☐ ค้าขาย (เจ้าของธุรกิจ ตัวแทนจำหน่าย หาบเร่ ฯลฯ)
 - ☐ งานด้านการบริการ (ช่างประเภทต่าง ๆ ช่างตัดเสื้อ ช่างทำผม ช่างศิลป์ ช่างฝีมือ ฯลฯ)
 - ☐ ทำงานเป็นครั้งคราว ไม่ประจำ หรือทำงานเป็นชิ้น
 - ☐ ไม่มีอาชีพ เช่น เป็นแม่บ้าน
5. รายได้ต่อเดือน
 - ☐ ต่ำกว่า 5,000 บาท
 - ☐ 5,000 – 10,000 บาท
 - ☐ สูงกว่า 10,000 บาท

6. การเป็นสมาชิกชมรม หรือกลุ่มทางสังคม
- ☐ เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม มากกว่า 2 แห่งขึ้นไป
 - ☐ เป็นสมาชิกกลุ่ม หรือชมรม 1 แห่ง
 - ☐ ไม่เป็นสมาชิก หรือกลุ่มของชมรม
7. สาเหตุใดการเข้าชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร
- ☐ รักวัฒนธรรมไทย (โปรดให้รายละเอียด.....)
 - ☐ ประทับใจเสียงดนตรีในการแสดง (โปรดให้รายละเอียด.....)
 - ☐ เพื่อผ่อนคลายความเครียด (โปรดให้รายละเอียด.....)
 - ☐ ชื่นชมผู้แสดง (โปรดให้รายละเอียด.....)
8. จำนวนปีที่เข้าชมการแสดง
- ☐ ต่ำกว่า 5 ปี
 - ☐ 5 – 10 ปี
 - ☐ 10 ปีขึ้นไป
9. ที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน
- ☐ อยู่ในบริเวณใกล้เคียงกับโรงละครแห่งชาติ
 - ☐ อยู่ห่างไกลโรงละครแห่งชาติแต่อยู่ในเขตกรุงเทพมหานคร
 - ☐ อยู่ในเขตชานเมือง และนอกเขตกรุงเทพมหานคร

ตอนที่ 2
ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับการแสดง

โปรดตอบคำถามต่อไปนี้ โดยเลือกคำตอบที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุด
เกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ของสำนักการสังคีต กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ

5	หมายถึง	เห็นด้วยมากที่สุด
4	หมายถึง	เห็นด้วยมาก
3	หมายถึง	เห็นด้วยปานกลาง
2	หมายถึง	เห็นด้วยน้อย
1	หมายถึง	เห็นด้วยน้อยที่สุด

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1.	ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรต่อไปนี้ <u>ด้านประเภทการแสดง</u> ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่โรงละคร แห่งชาติโดยรวม					
	1.1 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงโขน					
	1.2 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครนอก					
	1.3 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครใน					
	1.4 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครพันทาง					
	1.5 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	1.6 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครเสภา					
	1.7 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงละครชาตรี					
	1.8 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงรำ					
	1.9 ความเหมาะสมของรูปแบบการแสดงระบำ					
2.	ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงโดยรวม					
	2.1 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงโขน					
	2.2 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครนอก					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	2.3 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครใน					
	2.4 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครพื้นทาง					
	2.5 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	2.6 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครเสภา					
	2.7 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงละครชาตรี					
	2.8 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงรำ					
	2.9 ความเหมาะสมของเนื้อเรื่องที่จัดแสดงระบำ					
3.	ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงโดยรวม					
	3.1 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงโขน					
	3.2 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครนอก					
	3.3 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครใน					
	3.4 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครพื้นทาง					
	3.5 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	3.6 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครเสภา					
	3.7 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงละครชาตรี					
	3.8 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงรำ					
	3.9 ความเหมาะสมของระยะเวลาที่จัดแสดงระบำ					
	ด้านองค์ประกอบของการแสดง					
4.	ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงโดยรวม					
	4.1 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงโขน					
	4.2 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครนอก					
	4.3 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครใน					
	4.4 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครพื้นทาง					
	4.5 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครดึกดำบรรพ์					
	4.6 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครเสภา					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	4.7 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงละครชาติ					
	4.8 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงรำ					
	4.9 ความเหมาะสมของการจัดตัวผู้แสดงระบำ					
5.	ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์ เพื่อนำมา ประกอบการขับร้อง การพากย์ – เจระจายโดยรวม					
	5.1 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมา ประกอบการแสดงโขน					
	5.2 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมา ประกอบการแสดงละครนอก					
	5.3 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ แสดงละครใน					
	5.4 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ละครพันทาง					
	5.5 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ละครดึกดำบรรพ์					
	5.6 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ละครเสภา					
	5.7 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ละครชาติ					
	5.8 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ รำ					
	5.9 ความเหมาะสมของการจัดบทประพันธ์เพื่อนำมาประกอบ ระบำ					
6.	ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโดยรวม					
	6.1 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงโขน					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	6.2 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครนอก					
	6.3 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครใน					
	6.4 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครพันทาง					
	6.5 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	6.6 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครเลา					
	6.7 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงละครชาตรี					
	6.8 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงรำ					
	6.9 ความเหมาะสมของดนตรีที่ใช้ประกอบการแสดงระบำ					
7.	ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงโดยรวม					
	7.1 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการโขน					
	7.2 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครนอก					
	7.3 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครใน					
	7.4 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครพันทาง					
	7.5 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	7.6 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงละครเลา					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	7.7 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการละครชาติ					
	7.8 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการแสดงรำ					
	7.9 ความเหมาะสมของการพัฒนาเครื่องแต่งกายที่ใช้ในการระบำ					
8.	ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงโดยรวม					
	8.1 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงโขน					
	8.2 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครนอก					
	8.3 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครใน					
	8.4 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครพันทาง					
	8.5 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์					
	8.6 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครเสภา					
	8.7 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงละครชาติ					
	8.8 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงรำ					
	8.9 ความเหมาะสมของการจัดฉาก แสง เสียง และเทคนิคต่าง ๆ ที่ใช้ในการแสดงระบำ					

ข้อที่	ข้อความ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
9.	ด้านสภาพแวดล้อม ณ โรงละครแห่งชาติ บริเวณภายนอกโรงละครมีที่สำหรับจอดรถอย่างเพียงพอ					
10.	มีบริเวณที่พักรับชมการแสดงอย่างดี มีร้านบริการอาหาร – เครื่องดื่มอย่างดี					
11.	ภายในบริเวณโรงละครมีที่นั่งรับชมการแสดงจำนวน เพียงพอสำหรับผู้ชม					
12.	ภายในโรงละครมีเจ้าหน้าที่พาเข้าชมการแสดงจำนวนเพียงพอ กับจำนวนผู้ชม					
13.	ห้องสุขามีจำนวนมากเพียงพอสำหรับผู้ชม					
14.	ราคาบัตรในการเข้าชมการแสดงของโรงละครแห่งชาติ เหมาะสมเมื่อเทียบกับคุณภาพของการจัดแสดง					

ตอนที่ 3

ด้านข้อเสนอแนะ

ท่านมีข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยของสำนักการสังคีต
กรมศิลปากร ณ โรงละครแห่งชาติ อย่างไรบ้าง โปรดให้รายละเอียด

1. ด้านประเภทการแสดง (รูปแบบการแสดง เนื้อเรื่อง ระยะเวลา เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
2. ด้านองค์ประกอบของการแสดง (ผู้แสดง บทประกอบการแสดง ดนตรี เครื่องแต่งกาย ฉาก
แสง เสียง เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
3. ด้านสภาพแวดล้อมของโรงละครแห่งชาติ (ที่จอดรถ จุดประชาสัมพันธ์ เก้าอี้สำหรับนั่งชม
การแสดง ร้านค้าอาหาร- เครื่องดื่ม ห้องสุขา เจ้าหน้าที่เดินบัตร เป็นต้น)
.....
.....
.....
.....
4. ข้อเสนอแนะอื่น ๆ (ถ้ามี)
.....
.....
.....

ขอขอบคุณในความร่วมมือ

ผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ - สกุล	นางสาวเยาวลักษณ์ ปาลกะวงศ์
วันเดือนปีเกิด	10 กันยายน 2512
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลหญิง (โรงพยาบาลราชวิถี ปัจจุบัน)
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	26/3 ซอยเบญจจะ ถนนเพชรเกษม แขวงบางจาก เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร
ตำแหน่งหน้าที่การงาน	นาฏศิลป์ 5
สถานที่ทำงาน	สำนักการสังคีต กรมศิลปากร โรงละครแห่งชาติ ถนนราชินี แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ.2522	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนณัฐวุฒีม จ.สมุทรปราการ
พ.ศ.2524	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบำรุงวิชา เขตคลองสาน กรุงเทพมหานคร
พ.ศ.2527	หลักสูตรนาฏศิลป์ ขั้นต้น (มัธยมศึกษาปีที่ 3) วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
พ.ศ.2529	หลักสูตรนาฏศิลป์ ชั้นกลาง (มัธยมศึกษาปีที่ 6) วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
พ.ศ.2532	หลักสูตรนาฏศิลป์ ขั้นสูง (อนุปริญญา) วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร
พ.ศ.2534	หลักสูตรศึกษาศาสตรบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีราชมงคล คณะนาฏศิลป์และดุริยางค์
พ.ศ. 2547	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม. การศึกษาผู้ใหญ่) มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร